

บทบาทของหน่วยทหารในการช่วยแก้ไขปัญหาคความมั่นคง
ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ

โดย

พลตรี ชัยวิน ผูกพันธุ์
ผู้ชำนาญการสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม
กระทรวงกลาโหม

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๕๙
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๕๙ – ๒๕๖๐

บทคัดย่อ

เรื่อง บทบาทของหน่วยทหารในการช่วยแก้ปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ

ลักษณะวิชา การทหาร

ผู้วิจัย พลตรี ชัยวิน ผูกพันธ์ หลักรัฐ วปอ. รุ่นที่ ๕๙

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ ที่ปัจจุบันและในอนาคตถูกประชาชนบุกรุกเข้าไปใช้ประโยชน์เพื่อเป้าหมายด้านการใช้เป็นพื้นที่ทำกินหรือเป็นการประกอบกิจการด้านการลงทุนทางอุตสาหกรรม ตลอดจนทางราชการต้องการใช้พื้นที่นั้นๆ ในการก่อสร้างระบบชลประทาน อันส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และวิถีชีวิตของชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งตามมา การค้นคว้าวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ จากหน่วยงานทหารในพื้นที่เข้าไปช่วยแก้ไขปัญหา รวมทั้งการสัมภาษณ์จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติหน้าที่และประชาชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ในความรู้สึกรับที่ได้รับ ผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานภาครัฐที่ได้การยอมรับว่าจะสามารถช่วยแก้ไขปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ ตลอดจนระงับความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพคือ หน่วยงานทหารที่มีความพร้อมในการปฏิบัติและได้รับความเชื่อมั่น ศรัทธาจากประชาชนในการทำหน้าที่อย่างเด็ดขาด ยุติธรรม อันจะก่อให้เกิดความมั่นคงต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้ ๑) รัฐต้องสร้างความเข้มแข็งในหมู่ประชาชนให้ตระหนักและร่วมกันป้องกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชนของตนเอง ๒) รัฐต้องวางมาตรการในการป้องกันไม่ให้ข้าราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินการด้านทรัพยากรธรรมชาติ ได้กระทำความผิดหรือแสวงหาผลประโยชน์ที่จะได้รับ ๓) รัฐต้องสร้างอุดมการณ์ให้แก่เยาวชนและประชาชนในพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ให้รู้คุณค่าในสิ่งที่จะต้องรักษา ๔) รัฐต้องสร้างกลไกในการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงาน องค์กรภาครัฐและเอกชน รวมทั้งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ เพื่อให้เกิดความโปร่งใส อันจะนำไปสู่ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ๕) รัฐต้องจัดให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นต่อแนวทางของเจ้าหน้าที่รัฐที่จะให้ภาครัฐและเอกชนเข้ามาดำเนินการในพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติ ๖) การสร้างความเข้าใจในสิ่งที่ดำเนินการ ควรให้เจ้าหน้าที่รัฐในทุกส่วนของพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติได้เข้าไปมีส่วนรับรู้ รับทราบ ว่าใครจะทำอะไร ที่ไหน อย่างไร ๗) งานด้านการข่าวมีส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้บังคับบัญชา เจ้าหน้าที่ทหารในพื้นที่ จะต้องพิจารณากระบวนการในการได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ชัดเจน เพื่อประกอบการตกลงใจของผู้บังคับบัญชาในการใช้แก้ไขปัญหาในพื้นที่ ๘) การประสานงานระหว่างหน่วยงาน องค์กรและผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่รัฐจะต้องสร้างความเข้าใจที่ตรงกันในการให้เจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ๙) สิ่งที่หน่วยทหารจะต้องตระหนักในการปฏิบัติงานคือ การทำหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต ยึดถือกฎหมายและเป็นผู้ประสานงานหลักในการช่วยแก้ไขปัญหา ด้วยจิตใจที่เป็นกลางและเป็นธรรม

คำนำ

ปัจจุบันปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนับเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย ที่ได้รับผลกระทบจากการถูกบุกรุกทำลาย ทั้งจากประชาชนในพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ และจากกลุ่มบุคคลที่เข้าไปใช้พื้นที่เพื่อการประกอบการหรือลงทุนในธุรกิจของตน อันนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างประชาชนที่อยู่ในพื้นที่นั้นๆ เพราะเห็นว่าการบุกรุกเข้ามาใช้ประโยชน์นั้นเข้าไปทำลายสภาพแวดล้อมในชุมชน ตลอดจนเกิดความรู้สึกหวัดหวาดวิตกความเป็นอยู่ รวมทั้งสุขภาพร่างกายถูกทำลายลง เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มนายทุน สิ่งเหล่านี้คือ ต้นเหตุของความแตกแยก ซึ่งเป็นปัญหาให้เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องหาหนทางแก้ไข เพื่อให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์ของทุกฝ่าย และให้เกิดความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ

การศึกษาบทบาทของหน่วยทหารในการช่วยแก้ไขปัญหาคความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติในพื้นที่จังหวัดเลย ที่ถือว่าเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ มีสภาพปัญหาด้านความขัดแย้งของประชาชนในพื้นที่กับกลุ่มบุคคลที่เข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสูง ซึ่งที่ผ่านมาเจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างความเข้าใจกับประชาชนทำได้ยากลำบาก ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทบาทของหน่วยทหารในการช่วยแก้ไขปัญหาคความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดหนทางปฏิบัติของหน่วยทหารในพื้นที่ความขัดแย้งนั้นให้เกิดความร่วมมือของทุกฝ่าย เกิดความปรองดอง สามัคคี ลดความขัดแย้งอันจะนำไปสู่ความมั่นคงของชาติในทุกๆ ด้านอย่างยั่งยืน

ผลสำเร็จของการวิจัยในครั้งนี้ ต้องขอขอบคุณผู้ที่ได้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านที่ได้กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าในการตอบแบบสอบถามและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการจัดทำเอกสารวิจัย โดยเฉพาะ ร้อยเอกหญิง กรรณิการ์ ฐูปหอม ที่ได้ช่วยรวบรวมข้อมูลต่างๆ ตลอดจนคณาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งได้ให้คำแนะนำแนวทางในการจัดทำเอกสารวิจัยในครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีและถ้าหากงานวิจัยมีเนื้อหาล่วงเกินผู้ใด หรือ มีข้อบกพร่อง คลาดเคลื่อน กระผมขอน้อมรับความผิดพลาดไว้ ทั้งนี้มิได้มีเจตนาที่จะล่วงเกินหรือมีอคติแต่ประการใด พร้อมขออภัยมา ณ โอกาสนี้

พลตรี

(ชัยวิน ผูกพันธุ์)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๕๙

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
ขอบเขตของการวิจัย	๔
วิธีดำเนินการวิจัย	๔
ข้อจำกัดของการวิจัย	๕
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๕
บทที่ ๒ ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการช่วยแก้ไขปัญหาความมั่นคง	๖
 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ	๖
ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	๖
ทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้ง	๑๐
ทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างทหารและพลเรือน	๑๕
แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๑๖
นโยบายภาครัฐเกี่ยวกับการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๑๗
บทบาทของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร	๒๑
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๒๓
สรุป	๒๔
บทที่ ๓ สถานการณ์ความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดเลย	๒๗
ภูมิสังคมในพื้นที่จังหวัดเลย	๒๗
ปัญหาความขัดแย้ง กรณีเหมืองแร่ทองคำ	๒๙
ปัญหาความขัดแย้ง กรณีประทุรบายน้ำศรีสองรัก	๓๗
ปัญหาความขัดแย้ง กรณีการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้	๔๐
สรุป	๔๒
บทที่ ๔ ผลการศึกษาวิเคราะห์	๔๕
คำสัมภาษณ์	๔๕
สรุป	๕๑

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๕	
สรุปและข้อเสนอแนะ	๕๓
สรุป	๕๔
ข้อเสนอแนะ	๕๕
บรรณานุกรม	๕๗
ภาคผนวก	๕๙
แบบสอบถามเพื่องานวิจัยบทบาทของหน่วยทหารในการช่วยแก้ไขปัญหา	
ความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ	๖๐
ประวัติย่อผู้วิจัย	๖๑

สารบัญตาราง

ตารางที่

๒ - ๑ บทบาททางการบริหาร

หน้า

๘

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมโลกในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี กระแสโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้น ส่งผลให้แต่ละภูมิภาคของโลกมีการเชื่อมโยงใน มิติต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว การแสวงหาทรัพยากรด้านต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการผลิตทั้งภาคเกษตรกรรมและ ภาคอุตสาหกรรมในการได้มาซึ่งความได้เปรียบทางการค้าและตัวเลขการเติบโตทางเศรษฐกิจ จึงเป็น กระบวนการสำคัญในการสร้างความมั่งคั่งให้กับแต่ละประเทศ ประเทศไทยตั้งอยู่ในบริเวณจุด ยุทธศาสตร์ที่สำคัญของโลก มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ต่อประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และ ต่อมหาอำนาจ โดยมีความได้เปรียบด้านยุทธศาสตร์การคมนาคม และมีที่ตั้งเอื้อต่อการเป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์ มีความเสี่ยงภัยธรรมชาติค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับเพื่อนบ้าน และมีพรมแดนติดกับประเทศ เพื่อนบ้านมากที่สุดในภูมิภาค มีแนวทางพัฒนาเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor) และเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor) ซึ่งได้ส่งผลให้เกิดความร่วมมือต่างๆ หลายด้านจำนวนมาก นอกจากนี้ ประเทศไทยมีจุด แข็งโดยเป็นฐานการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าเกษตรหลายรายการรายใหญ่ของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ.๒๕๕๘ ได้มีการจัดตั้ง “ประชาคมอาเซียน” ซึ่งจะทำให้อาเซียนมีความ เชื่อมโยงกันมากขึ้น ทั้งทางการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคม อันจะนำไปสู่การเสริมสร้าง พัฒนาการทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศสมาชิก ซึ่งนับเป็นความท้าทายสำคัญของประเทศไทยที่อาจส่งผลให้มีความเสี่ยงต่อการสร้างคุณภาพในการรักษาความมั่นคงด้านทรัพยากรและ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชาติ

สถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงของบริบทความมั่นคงที่เกิดขึ้น อาจจะนำไปสู่ ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ที่มีขอบเขตที่กว้างขวาง มีความเชื่อมโยง ซับซ้อน และส่งผลกระทบต่อ ประชาชนโดยตรงมากขึ้น ภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่ประกอบด้วยทั้งที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง ที่เชื่อมโยงกับบริบทโลกในมิติต่างๆ ทั้งมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมถึงการเปลี่ยนแปลง ของสภาพภูมิอากาศของโลกและผลจากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ประกอบกับการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติโดยขาดความสมดุลได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์ ปัญหาความมั่นคงทางอาหาร ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและปัญหาความขัดแย้งแย้งชิง ทรัพยากรที่ส่งผลต่อเนื่องเป็นความขัดแย้งระหว่างประชาชนและความขัดแย้งกับหน่วยงานภาครัฐ

โดยปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นับว่าเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย ทรัพยากรธรรมชาติถูกนำไปใช้ในการพัฒนาจำนวนมากและเกิดความเสื่อมโทรมลงมากอย่าง ต่อเนื่อง มีปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้นทั้งระหว่างรัฐและ ประชาชน และระหว่างประชาชนในกลุ่มต่างๆ กันเอง ประกอบกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อมของประเทศมีลักษณะรวมศูนย์ ขาดการเชื่อมโยงกับพื้นที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาต่างๆ ได้แก่ พื้นที่ป่าไม้ลดลง ทรัพยากรดินเสื่อมโทรม ทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม ระบบนิเวศชายฝั่ง ถูกทำลาย และทรัพยากรน้ำยังมีส่วนที่ไม่สามารถจัดสรรได้ตามความต้องการ โดยปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยได้เพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมือง

จังหวัดเลยเป็นจังหวัดหนึ่งที่ประสบปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีการประเมินลำดับความรุนแรงของสถานการณ์การบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ จาก กอ.รมน., กรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ได้ให้จังหวัดเลยเป็น ๑ ใน ๑๒ จังหวัดที่เป็นพื้นที่วิกฤตรุนแรง (กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร, ๒๕๕๗ : ๑๖) อีกทั้งยังมีการลงทุนอุตสาหกรรมโลหะ ได้แก่ การถลุงทองคำจากสินแร่ และการหลอมหล่อโลหะ อันเป็นการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมเป็นอันดับที่สามของจังหวัด เนื่องมาจากการที่จังหวัดเลยมีเหมืองแร่ที่สำคัญในพื้นที่เป็นจำนวนมาก เช่น แร่เหล็กที่อำเภอเมืองเลย อำเภอเชียงคาน แร่แบรต์ที่อำเภอปากชม แร่ทองคำที่อำเภอวังสะพุง หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูนเพื่อการก่อสร้างที่อำเภอวังสะพุง อำเภอเอราวัณและอำเภอภูกระดึง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ๒๕๕๗ : ๘) ทั้งนี้ การทำอุตสาหกรรมโลหะส่วนใหญ่มักจะเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมรายใหญ่ที่เข้ามาลงทุนและได้รับอนุญาตประทานบัตรในเขตพื้นที่ป่าและเขตปฏิรูปที่ดิน (สปก.) โดยขาดการประชาสัมพันธ์หรือจัดการให้ประชาชนในพื้นที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการทำวิจัยสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่เริ่มมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาการประกอบอาชีพ และปัญหาสุขภาพที่จะตามมา จึงนำไปสู่การต่อต้านการเข้ามาของกลุ่มทุน ผู้มีอิทธิพล หรือนโยบายของรัฐต่างๆ ประกอบกับมีองค์กรเอกชนทั้งในและต่างประเทศเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลด้านต่างๆ ส่งผลให้เกิดการร้องเรียนและฟ้องร้องในทางกฎหมาย ตลอดจนนำไปสู่ความขัดแย้งของประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ ได้มีความพยายามในการจัดการปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวมาโดยตลอด ทั้งในส่วนของจัดการจากหน่วยงานส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยการดำเนินการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ในพื้นที่จังหวัดเลยนั้น นำโดยกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดเลย (กอ.รมน.จว.เลย) ในรูปของคณะกรรมการพัฒนาจังหวัดแบบบูรณาการ (กบจ.) ซึ่งมี ผวจ. ในฐานะ ผอ.รมน.จว. เป็นประธาน และมี รอง ผอ.รมน.จว.(ฝ่ายทหาร) เป็นผู้ช่วยในการวางแผนและประสานงานด้านความมั่นคงมีหัวหน้าสำนักงานจังหวัดเป็นเลขานุการ โดยมีหัวหน้าหน่วยงานของกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในจังหวัดและหน่วยทหารในพื้นที่ร่วมเป็นกรรมการ เพื่อทำหน้าที่จัดทำรายละเอียด แผนงาน โครงการและงบประมาณ ดำเนินงานในพื้นที่เป้าหมาย และรายงานผลการดำเนินงาน อย่างต่อเนื่อง โดยปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถือเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาในพื้นที่และร่วมกันกำหนดแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ โดยประสานและบูรณาการร่วมกับหน่วยงานและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานทหารถือเป็นหน่วยงานที่สำคัญหน่วยงานหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามแผนปฏิบัติการ ๔ ปี กระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๕๕ - ๒๕๖๒ (สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม, ๒๕๕๕ : ๑๐) ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๕ ประเด็น

ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศและช่วยเหลือประชาชน โดยให้มีการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของกองทัพและระบบป้องกันประเทศให้ทันสมัย มีความพร้อมในการรักษาอธิปไตย และผลประโยชน์ของชาติ ปลอดภัยจากการคุกคามทุกรูปแบบ ซึ่งมีประเด็นการรักษาทรัพยากรธรรมชาติเป็นประเด็นสำคัญในการปฏิบัติ ทั้งนี้ได้กำหนดกลยุทธ์ให้พัฒนาประเทศและช่วยเหลือประชาชน โดยใช้ศักยภาพของกระทรวงกลาโหมและทุกเหล่าทัพ รวมทั้งพัฒนาไกลในการดำเนินการ พัฒนางค์กรและบุคลากร ให้มีประสิทธิภาพ สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง โดยพิจารณาใช้ประโยชน์จากความร่วมมือของทุกภาคส่วน

แต่เนื่องจากที่ผ่านมา การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานทหาร ซึ่งจะต้องเป็นหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนหน่วยงานและองค์กรภาครัฐอื่น แต่กลับกลายเป็นว่าหน่วยงานทหารต้องแสดงบทบาทแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในฐานะหน่วยงานหลัก เนื่องจากการปฏิบัติหรือการตอบสนองต่อสถานการณ์ของหน่วยงานทหารนั้นมีความรวดเร็ว ได้รับการร้องเรียนและเข้าถึงพื้นที่ก่อนองค์กรภาครัฐอื่นเมื่อเกิดความขัดแย้ง อันเป็นการลดทอนและบรรเทาความเดือดร้อนจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ในระดับที่น่าพอใจ โดยการปฏิบัติของหน่วยงานทหารเกิดจากการปฏิบัติตามยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศและช่วยเหลือประชาชนของกระทรวงกลาโหม ที่ได้กำหนดให้หน่วยทหารมีขีดความสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ของชาติ รักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ พัฒนาประเทศ ช่วยเหลือประชาชน และสนับสนุนรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาที่สำคัญในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรอบของการปฏิบัติการทางทหารนอกเหนือจากสงคราม (Military Operation Other Than War; MOOTW) เป็นการปฏิบัติที่มีความมุ่งหมายไปที่การป้องปราม ยับยั้ง ชัดขวางการเกิดสงคราม แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ส่งเสริมสันติภาพและสนับสนุน ฝ่ายพลเรือนในการแก้ปัญหาวิกฤติและพร้อมที่จะเผชิญกับภัยคุกคามในทุกรูปแบบ (กรมยุทธศึกษาทหารบก, ๒๕๕๕ : ๑๓) ภายใต้หลักการจัดหน่วยในโครงสร้างกำลัง ในเรื่องหลักการแบ่งแยกงาน (Division of Labor) ที่แบ่งตามความถนัด ทำให้ไม่เกิดการซ้ำซ้อนหรือเหลื่อมล้ำกัน เป็นการปฏิบัติแบบทางดิ่งตามขนาดของอำนาจหน้าที่ และแยกขนาดความรับผิดชอบ และแบบแนวนอน ซึ่งเป็นไปตามความถนัดของ แต่ละหน่วย การจัดวางความสัมพันธ์ของงานในส่วนต่างๆ และระหว่างหน่วยรองจนเป็นโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์กัน จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการประสานงานและก่อให้เกิดการมีระเบียบขึ้น จากการออกแบบหน่วยงานข้างต้นทำให้หน่วยทหารสามารถปฏิบัติการได้โดยลำพังภายใต้สถานการณ์วิกฤติ อันเป็นขีดความสามารถของกองทัพทั่วโลกในการปฏิบัติการสงคราม จึงส่งผลให้เป็นข้อได้เปรียบของหน่วยงานทหารที่เป็นคุณลักษณะเฉพาะของหน่วยงานที่แตกต่างจากหน่วยงานภาครัฐอื่นโดยทั่วไป แต่เนื่องจากภารกิจด้านการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น ยังมีได้ถูกกำหนดเป็นหลักปฏิบัติทางทหารของหน่วยงานทหารอย่างชัดเจน ส่งผลให้การปฏิบัติการกิจในบทบาทดังกล่าว เป็นการปฏิบัติภายใต้กรอบที่ถูกกำหนดตามกฎหมายเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงบทบาทของหน่วยทหารในการช่วยแก้ไขปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ เพื่อวิเคราะห์ปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติในปัจจุบัน ตลอดจนเพื่อศึกษาบทบาทของหน่วยทหาร

ในการช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของประชาชน รวมทั้งเพื่อศึกษาแนวทางในการใช้หลักปฏิบัติทางทหาร ในการช่วยแก้ไขปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติในปัจจุบัน
๒. เพื่อศึกษาบทบาทของหน่วยทหารในการช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของประชาชน
๓. เพื่อศึกษาแนวทางในการใช้หลักปฏิบัติทางทหาร

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา
การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งศึกษาถึงบทบาทของหน่วยทหารในการช่วยแก้ไขปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติขอบเขตของการศึกษาในครั้งนี้ครอบคลุมเฉพาะปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติในปัจจุบัน บทบาทของหน่วยทหารในการช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของประชาชน และแนวทางในการใช้หลักปฏิบัติทางทหาร ในการช่วยแก้ไขปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติต่อไป
๒. ขอบเขตด้านพื้นที่
การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกทำการศึกษาวิจัยในเขตพื้นที่จังหวัดเลย เป็นพื้นที่ศึกษาโดยได้เลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection Sampling) เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เกิดปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ
๓. ขอบเขตด้านประชากร
ประชากรที่ศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ กำลังพลของหน่วยงานทหารที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่เกิดปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ จำนวน ๒ ราย โดยมุ่งศึกษาถึงความหมาย รูปแบบของการแก้ปัญหาและบทบาทของหน่วยงานทหาร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่อยู่ในพื้นที่ทำการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย ฝ่ายปกครองและประชาชนจำนวน ๗ ราย ในพื้นที่ที่เกิดปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ โดยมุ่งศึกษาถึงความหมาย การรับรู้รูปแบบของการแก้ปัญหา ในมุมมองของประชาชน
๔. ขอบเขตด้านระยะเวลา
การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ในพื้นที่จังหวัดเลย ตั้งแต่ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ – พฤศจิกายน ๒๕๕๙

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการวิเคราะห์เอกสารและผลงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้ง ที่เกี่ยวกับพื้นที่ที่มีปัญหาความมั่นคงด้าน

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ โดยเชื่อมโยงกับบทบาทของหน่วยงานทหาร นโยบายรัฐที่เกี่ยวข้องและวิวัฒนาการต่างๆ ของประเด็นปัญหาความขัดแย้ง การดำเนินงานมีลักษณะเป็นงานวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

๒. ศึกษาวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาความขัดแย้งของปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ ในพื้นที่ ที่มีผลต่อความสงบเรียบร้อยและบทบาทของหน่วยทหาร ในการช่วยแก้ไขปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ ทั้งในรูปของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง โดยการสัมภาษณ์โดยตรงกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาความขัดแย้งซึ่งจะนำไปสู่ความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมถึงโอกาสที่จะเกิดผลกระทบมากหรือน้อยต่อหน่วยงานทหาร

๓. ศึกษาวิเคราะห์เชิงสหวิทยาการ (Multidisciplinary) ในการวิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งของประชาชน ในพื้นที่มีปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ

ข้อจำกัดของการวิจัย

ข้อมูลปฐมภูมิที่จะใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ ได้แก่การสัมภาษณ์โดยตรงจากผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่มีปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ ในพื้นที่จังหวัดเลย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทราบปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติในปัจจุบัน
๒. ทราบบทบาทของหน่วยทหารในการช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของประชาชน
๓. ทราบแนวทางในการใช้หลักปฏิบัติทางทหาร

บทที่ ๒

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการช่วยแก้ไขปัญหาคความมั่นคง ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ

ในการศึกษาถึงบทบาทของหน่วยงานทหารในการแก้ปัญหาคความขัดแย้งในพื้นที่ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการประกอบกิจการที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ : กรณีศึกษาในพื้นที่จังหวัดเลยนั้น เป็นที่ตระหนักดีว่าปัญหาคความขัดแย้งในห้วงที่ผ่านมาได้สะท้อนบริบทด้านการจัดการปัญหาคความขัดแย้ง ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบการจัดการภาคประชาชน การใช้มาตรการต่างๆ ของภาครัฐ รวมไปถึงการเรียกร้องไปยังหน่วยงานในระดับประเทศ ผู้ศึกษาจึงได้กำหนดกรอบของทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการช่วยแก้ไขปัญหาคความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ ของพื้นที่จังหวัดเลยในห้วงที่ผ่านมา ดังต่อไปนี้

๑. ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
๒. ทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้ง
๓. ทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างทหารและพลเรือน
๔. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๕. นโยบายภาครัฐเกี่ยวกับการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๖. บทบาทของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร
๗. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

ความหมายของบทบาท

มนุษย์แต่ละคนจะมีบทบาทหลากหลายบทบาท และแต่ละบทบาทต้องมีความสมบูรณ์หรือสมดุลพอสมควร หากยิ่งสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้นเท่าไร บทบาทก็จะยิ่งแตกต่างกันมากขึ้นเท่านั้น เพราะบางบทบาทบุคคลทั่วไปสามารถที่จะปฏิบัติได้ แต่บางบทบาทจำเป็นต้องอาศัยความชำนาญ ซึ่งมีคนไม่มากนักที่สามารถทำได้ การบริหารต่างๆ ก็เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับผู้บริหาร ขณะเดียวกันความสำเร็จของผู้บริหารต้องขึ้นอยู่กับการปฏิบัติหน้าที่ที่มีอยู่ สำหรับคำว่า “บทบาท” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Role” นักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า บทบาท (Role) ไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๒ : ๖๐๒) ได้ให้ความหมายไว้ว่า บทบาท คือ การทำหน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำซึ่งตามทฤษฎีทางสังคมวิทยาแล้ว แยกประเภทบทบาทไว้เป็น ๓ ประเภท คือ

๑. Psychosomatic Role บทบาทเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นทางชีวภาพเป็น บทบาท ที่ผู้แสดงไม่รู้ตัวแต่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของสังคม

๒. Psychodramatic Role บทบาทตามสภาพสังคม บุคคลแสดงบทบาทตามความคาดหวัง ของสภาพสังคมเฉพาะ

๓. Social Role บทบาทที่ปัจเจกชนปฏิบัติตามความคาดหวังทั่วไปของสังคม เช่น กรรมกร ชาวพุทธ พ่อ แม่ เป็นต้น

ความหมายของบทบาท มีนักวิชาหลายท่านได้ให้ความหมายแตกต่างกันไว้หลากหลาย ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (๒๕๔๔ : ๒๙) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารไว้ว่า ผู้บริหาร ย่อมต้องมีการกิจหรือบทบาทหน้าที่หรือต้องมีกระบวนการบริหารที่จะต้องยึดถือเป็นจุดยืน

วินิจ เกตุขำ (๒๕๓๕ : ๗๙) ได้ให้ความหมายบทบาทไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวัง ของสมาชิกกลุ่มในองค์การหรือในหน่วยงาน จะต้องมียุทธศาสตร์ของงาน เพื่อจะได้รู้ว่าจะต้องมี หน้าที่อะไรบ้าง ถึงแม้ว่ายุทธศาสตร์ของงานจะไม่ครอบคลุมถึงงานในหน้าที่ทุกอย่าง แต่จะเป็นข้อมูล เบื้องต้นให้บุคคลได้รู้ว่าควรจะต้องแสดงบทบาทอย่างไรหรือจะต้องทำงานอะไรบ้าง

นักทฤษฎีบทบาทให้ความเห็นไว้ว่าตัวเชื่อมระหว่าง “สังคม” กับ “ปัจเจกชน” ก็คือ “บทบาท” (Role) โดยแบ่งบทบาทเป็น ๓ ประเภท (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ๒๕๔๕ : ๑๓๙ - ๑๔๑) คือ

๑. บทบาทตามใบสั่ง (Prescribed Roles) บทบาทประเภทนี้เพ่งเล็งถึงการปฏิบัติตาม ความคาดหวังของแต่ละสถานภาพ ตัวตนและทักษะในการแสดงบทบาทมีหน้าที่ที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับ ความคาดหวังของสถานภาพนั้นๆ การวิเคราะห์บทบาทประเภทนี้เน้นตรงระดับการยอมรับปฏิบัติตาม ความคาดหวังของตำแหน่งที่บุคคลเข้าครอบครอง

๒. บทบาทตามใจ (Subjective Roles) บทบาทประเภทที่สองเพ่งไปยังจุดที่ว่าความ คาดหวังต่างๆ จะต้องผ่านอัตตาหรือตัวตนเสียก่อนแล้วจึงมีการปฏิบัติ ขณะที่ผ่านตัวตนนี้เองตัวตน ก็จะมีการกรอง พินิจพิจารณา เลือกรส รสชาติ พลิกแพลง ความคาดหวังนั้นๆ ให้เหมาะกับตน จุดสนใจของการวิเคราะห์จึงอยู่ที่แบบหรือสไตล์ของแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร

๓. บทบาทจริง (Enacted Roles) บทบาทประเภทนี้ คือ พฤติกรรมจริงของปัจเจกชน หลังการผ่านขั้นตอน ๒ ขั้นตอนข้างต้นมาแล้ว หากจะดูพฤติกรรมเปิดเผย ก็จะดูความซับซ้อนหรือ โคร่งขยับเชื่อมโยงของพฤติกรรมที่แสดงออกมาให้เห็น ถ้าเพ่งไปที่บทบาทเปิดเผยจุดการวิเคราะห์ ก็จะพุ่งในตัวความคาดหวัง หรือการตีความคาดหวังตามสถานภาพ

พาร์สัน (Parson) (กุลวัลย์ สุภัทรพาหิรผล, ๒๕๔๙ : ๕๔) ให้ความเห็นว่าฐานะตำแหน่ง และบทบาทของบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่มียุทธศาสตร์แล้ว บุคคลที่อยู่ในฐานะตำแหน่งย่อมจะทำหน้าที่ที่จะให้ ฐานะตำแหน่งนั้นมีบทบาทไปตามแบบฉบับ และ Parson ยังถือว่าระบบของสังคมคือระบบของ การปฏิบัติต่อกัน (Systematized Interactions) Parson ยอมรับว่าสถานภาพและบทบาทเป็น คุณลักษณะของคน (ผู้แสดง) ดังนี้

๑. บทบาท คือ การจัดระเบียบของผู้ริเริ่มแสดงเป็นการสร้างและกำหนดการมีส่วนร่วม ของเขาในระบบของการปฏิบัติต่อกัน ซึ่งเป็นการรวมความคาดหวังที่เกี่ยวกับตนเองและของบุคคลอื่นๆ ที่เข้ามามีความสัมพันธ์ด้วย

๒. สถานภาพ คือ ตำแหน่งของผู้แสดงในสถาบันที่เขาอยู่ (ในระบบสังคมย่อย)

เฮนรี มินท์เบิร์ก ได้ศึกษาถึงบทบาททางการบริหารพบว่า ไม่ว่าผู้บริหารจะอยู่ในตำแหน่งและในองค์การประเภทใดก็ตาม ผู้บริหารจะมีพฤติกรรมที่เป็นรูปแบบเฉพาะเสมอ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๙ : ๑๒) โดยมินท์เบิร์กได้สรุปบทบาททางการบริหารออกเป็น ๓ กลุ่ม มากกว่า ๑๐ กิจกรรม ดังตารางที่ ๒-๑

ตารางที่ ๒-๑ บทบาททางการบริหาร

ประเภท (Category)	บทบาท (Roles)	ประเภทของกิจกรรม (Types of Activities)
บทบาทระหว่างบุคคล (Interpersonal Roles)	สัญลักษณ์หรือหัวโขน (Figurehead) ผู้นำ (Leader) ผู้ประสานงาน (Liason)	ประธานงานพิธีหน้าที่เชิงสัญลักษณ์ จัดคนเข้างาน ฝึกอบรม ประสานงาน พัฒนาความสัมพันธ์กับ บุคคลภายนอกองค์การ ฯลฯ
บทบาทด้านสารสนเทศ (Information Roles)	ผู้ตรวจสอบติดตาม (Monitor) ผู้เผยแพร่ข่าวสาร (Disseminator) การเป็นโฆษกขององค์การ (Spokesperson)	รวบรวมสารสนเทศจากแหล่งต่าง ๆ เผยแพร่ข่าวสารสู่ผู้จัดการและคนใน องค์การ เผยแพร่ข่าวสารสู่สาธารณะ ฯลฯ
บทบาทด้านการตัดสินใจ (Decisional Roles)	ผู้ประกอบการ (Entrepreneur) ผู้แก้ปัญหา (Disturbance Handler) จัดสรรทรัพยากร (Resourceallocator) นักเจรจาต่อรอง (Negotiator)	ริเริ่มสิ่งใหม่ใฝ่หาโอกาสเพื่อเพิ่ม ศักยภาพองค์การ การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์การ พิจารณาจัดสรร ทรัพยากรการบริหารแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องใน องค์การเจรจาต่อรองกับหน่วยงาน ภายนอกเพื่อประโยชน์สูงสุดของ องค์การ ฯลฯ

จากความหมายของบทบาทดังกล่าวสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกต่อภารกิจที่ถูกกำหนดขึ้นในสังคมเป็นส่วนหรือระเบียบปฏิบัติที่กำหนดให้ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ขนบธรรมเนียมประเพณีทางสังคมอย่างมีแบบแผนที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งหรือสถานภาพที่ดำรงอยู่ในขณะนั้น อาจมากเกินกว่าที่กำหนดไว้ก็ได้ตามความคาดหวังของสังคม ซึ่งความสามารถในการดำเนินงานตามบทบาทจะมีประสิทธิภาพมากหรือนั้นขึ้นอยู่กับความสำนึกในบทบาท (Role perception) ของผู้นั้นเป็นสำคัญ

ความสำคัญของบทบาท

บทบาทมีความสำคัญต่อการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลที่มีผลกระทบ มีคุณค่า หรือมีอิทธิพลต่อบุคคลอื่น เริ่มตั้งแต่เกิดมาและดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ล้วนมีบทบาทแตกต่างกันไปหลายสถานะ นักสังคมวิทยาและนักจิตวิทยาได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของบทบาท ไว้ดังนี้

ดิอุทส์และเครวส์ (ถวิล ธาราโกชน์, ๒๕๓๒ : ๓๗ - ๓๙) มีความเห็นว่าบทบาทมีความสำคัญต่อสิ่งต่างๆ ๔ ด้านคือ

๑. บทบาททางเพศ (Sex Roles) เป็นบทบาทที่สำคัญมาก เพศมีความสัมพันธ์ต่อสภาพสังคมโดยทั่วไปทั้งเพศหญิงและเพศชาย เริ่มตั้งแต่มีการกำหนดหน้าที่ตามธรรมชาติ เพศหญิงมีบทบาทที่สำคัญในการเป็นแม่ เพศชายมีบทบาทในการเป็นพ่อและการเป็นผู้นำของครอบครัว ในบางสังคมนั้นอาจจะมีการกีดกันทางเพศ แต่ก็ไม่ได้ทำให้ความสำคัญทางเพศลดลง

๒. บทบาทความเกี่ยวพันทางเครือญาติ (Kinship Roles) เนื่องจากสังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ต้องอยู่ร่วมกัน มีการเคารพนับถือภายในเครือญาติ แต่ละคนมีบทบาทแตกต่างกันไป ทำให้เกิดอิทธิพลในการเคารพเชื่อถือและเชื่อฟังซึ่งกันและกัน เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลูก เป็นต้น

๓. บทบาททางสังคม (Social Roles) เป็นบทบาทหรือหน้าที่ที่สังคมกำหนดขึ้นไว้ให้บุคคลในสถานภาพต่างๆ ได้ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติหรือคาดหวังว่าจะปฏิบัติ โดยมีปทัสถานทางวัฒนธรรมเป็นเกณฑ์ตัดสิน ฉะนั้นเมื่อบุคคลจะมีการเกี่ยวข้องกัน ทุกคนจึงควรจะได้เรียนรู้และปฏิบัติตามปทัสถานทางวัฒนธรรม แต่ถ้ามีใครคนหนึ่งไม่ปฏิบัติตามก็จะต้องมีการบังคับ หรือ ลงโทษเพื่อความสงบสุขของสังคมส่วนใหญ่ต่อไป

๔. บทบาททางอาชีพ (Occupation Roles) เป็นบทบาทที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้และจะอยู่ได้อย่างมีความสุข ผู้แสดงบทบาทจะต้องคำนึงถึงขอบเขตและหลักการสำคัญของอาชีพนั้น เช่น กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ จรรยาบรรณและกฎหมาย เป็นต้น

นิวซ์เซวิก สเตเฟน เจ (ชาญ สีหาราช, ๒๕๔๒ : ๒๓ - ๒๕) ได้กำหนดความสำคัญของบทบาทของผู้บริหารไว้ ๑๗ บทบาท คือ

๑. บทบาทเป็นผู้กำหนดทิศทาง (Direction Setter) หมายถึง การเป็นผู้กำหนดนโยบาย แนวทางการดำเนินงานขององค์กร เพื่อเป็นไปตามจุดมุ่งหมายขององค์กร

๒. บทบาทเป็นผู้กระตุ้นความเป็นผู้นำ (Leader Catalyst) หมายถึง การเป็นผู้นำในงานด้านต่างๆ ขององค์กร เป็นผู้มีอิทธิพลและจูงใจให้ผู้อื่นคล้อยตาม

๓. บทบาทเป็นนักวางแผน (Planner) เป็นผู้วางแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาว ร่วมกับคณะกรรมการขององค์กร

๔. บทบาทเป็นผู้ตัดสินใจ (Decision Maker) เป็นผู้ตัดสินใจต่อการบริหารงานในองค์กร

๕. บทบาทเป็นนักจัดองค์การ (Organizer) เป็นผู้กำหนดโครงสร้างการบริหารงานในองค์กร

๖. บทบาทเป็นผู้จัดการเปลี่ยนแปลง (Change Manager) เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงการจูงใจในการเปลี่ยนแปลง

๗. บทบาทเป็นผู้ประสานงาน (Coordinator) เป็นผู้ที่บุคลากรในองค์กรติดต่อและประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

๘. บทบาทเป็นผู้สื่อสาร (Communicator) เป็นผู้ที่บุคลากรในองค์กรติดต่อและประชาสัมพันธ์กับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กร

๙. บทบาทเป็นผู้แก้ความขัดแย้ง (Conflict Manager) เป็นผู้คอยแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลและกลุ่มภายในองค์กร

๑๐. บทบาทเป็นผู้แก้ปัญหา (Problem Manager) เป็นผู้นำในการแก้ปัญหาต่างๆ ขององค์กร

๑๑. บทบาทเป็นผู้จัดระบบงาน (System Manager) เป็นผู้นำในการจัดระบบงานและการพัฒนาองค์กร

๑๒. บทบาทเป็นผู้บริหารการเรียนการสอน (Instructional Manager) เป็นผู้นำด้านองค์ความรู้ การจัดการ และการบริหารในองค์กร

๑๓. บทบาทเป็นผู้บริหารบุคคล (Personnel Manager) เป็นผู้สรรหา คัดเลือก รักษา และพัฒนาบุคลากรในองค์กร

๑๔. บทบาทเป็นผู้บริหารทรัพยากร (Resource Manager) เป็นผู้นำทรัพยากรทั้งทรัพย์สินสิ่งของและบุคคลมาใช้ให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูง

๑๕. บทบาทเป็นผู้ประเมินผล (Appraiser) เป็นผู้ประเมินผลการทำงานและโครงการต่างๆ ขององค์กร

๑๖. บทบาทเป็นประธานในพิธี (Ceremonial Head) เป็นผู้นำทางด้านจัดการและพิธีต่างๆ ของหน่วยงานทั้งในองค์กรและนอกสถานที่

๑๗. บทบาทเป็นผู้สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน (Public Relater) เป็นผู้นำในการสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก การประชาสัมพันธ์ การติดต่อประสานงาน รวมทั้งการให้บริการวิชาการแก่หน่วยงานอื่นๆ

ดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น พอสรุปได้ว่าบทบาทเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกต่อภารกิจที่ถูกกำหนดขึ้นในสังคม เป็นส่วนหรือระเบียบปฏิบัติที่กำหนดให้ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ขนบธรรมเนียมประเพณีทางสังคมอย่างมีแบบแผนที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งหรือสถานภาพที่ดำรงอยู่ในขณะนั้น อาจมากเกินกว่าที่กำหนดไว้ก็ได้ตามความคาดหวังของสังคม ซึ่งความสามารถในการดำเนินงานตามบทบาทจะมีประสิทธิภาพมากหรือนั้นขึ้นอยู่กับความสำนึกในบทบาทของผู้นั้นเป็นสำคัญ

ทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้ง

แนวคิดเกี่ยวกับการขัดแย้ง

ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของสรรพสิ่งอย่างหนึ่งที่น่าไปสู่ความสร้างสรรค์ได้ หากเข้าใจ และมีการจัดการที่ดี แต่หากความขัดแย้งมีมากจนเกินไป ตลอดจนขาดความเข้าใจและขาดการจัดการที่ดี ก็จะนำไปสู่ความรุนแรงและความเสียหายที่ตามมา ทั้งนี้มนุษย์ได้ดำรงชีพประจำวันควบคู่ไปกับปัญหาความขัดแย้ง ไม่ว่าจะทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมือง ที่อาจจะเกิดขึ้นมากน้อยต่างกันในแต่ละบุคคล แต่ละองค์กร ความขัดแย้ง (Conflict) จึงมีทั้งเป็นประโยชน์และไม่มีประโยชน์ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราต้องทำความเข้าใจและตระหนักว่าเป็นเรื่องธรรมชาติที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ทราบไคที่ยังดำรงชีพร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม (วันชัย วัฒนศัพท์, ๒๕๕๐ : ๓) โดยได้แบ่งแนวคิดเกี่ยวกับการขัดแย้งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ

๑. แนวประเพณีนิยม (Traditional view) แนวคิดนี้ได้แพร่หลายในช่วงปี ค.ศ.๑๙๓๐ -๑๙๔๘ แนวคิดนี้เชื่อว่า ความขัดแย้ง (Conflict) เป็นสิ่งเลว มองในแง่ลบเห็นว่าเป็นความรุนแรงไม่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร เห็นควรให้หลีกเลี่ยงหรือกำจัดให้หมดไป ซึ่งถือว่าแนวคิดที่ได้กล่าวตามแนวประเพณีนิยมนี้ ความขัดแย้งเป็นแนวคิดเดิม ความขัดแย้งเป็นสิ่งชั่วร้าย หากใครก่อให้เกิดก็จะถูกมองในแง่ลบเป็นตัวเจ้าปัญหา

๒. แนวพฤติกรรม (Behavioral View) แนวคิดนี้ได้แพร่หลายในช่วงปี ค.ศ.๑๙๔๙-๑๙๗๕ ตามแนวคิดนี้ ความขัดแย้งเกิดขึ้นตามธรรมชาติหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความขัดแย้งไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งชั่วร้ายเสมอไป อาจจะแปรสภาพให้กลายเป็นพลังงานบวกได้ บุคลากรทุกคนต้องทำความเข้าใจว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติ และหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นสมควรที่จะยอมรับและทำความเข้าใจ แปรวิกฤตให้เป็นโอกาส หรือทุกคนต้องมองให้เป็นปัญหาและพยายามลดระดับของความขัดแย้งให้อยู่ในระดับที่สามารถควบคุมได้

๓. แนวคิดปฏิสัมพันธ์ (Interaction View) แนวคิดนี้ เป็นแนวคิดปัจจุบันที่คิดว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดกลุ่มทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระตุ้นไม่หยุดอยู่กับที่ตื่นตัว กระตือรือร้น ประเมินตนเองและมีความคิดสร้างสรรค์ ความขัดแย้งไม่ใช่เซดีหรือเลวทั้งหมดขึ้นอยู่กับแบบของความขัดแย้ง ซึ่งเราต้องแยกความขัดแย้งที่เชิงสร้างสรรค์เป็นประโยชน์และความขัดแย้งที่ไม่เป็นประโยชน์ออก

จากแนวคิดทั้ง ๓ กลุ่มนี้ สามารถสรุปได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ แนวคิดเดิมกับแนวคิดปัจจุบัน โดยนักวิชาการที่สนับสนุนแนวคิดเดิม คือ Max Weber และ Frederick Taylor ที่มีความคิดเห็นตรงกันว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ไม่มีประโยชน์เป็นการทำลายล้าง ทำให้ผลการปฏิบัติงานมีผลสัมฤทธิ์ต่ำทำให้เกิดความเฉื่อยชาและไม่สร้างสรรค์ โดยได้คิดหาวิธีแก้ปัญหาคือความขัดแย้งกล่าวคือ มีการออกกฎระเบียบ กระบวนการที่เข้มงวด เพื่อที่จะให้ความขัดแย้งหมดไป สำหรับแนวคิดใหม่นั้นมีความคิดเห็นว่า ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็เข้าไปรักษาระดับให้เหมาะสม อาจจะทำให้มีการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นได้ องค์กรมีความเจริญ

ความหมายของความขัดแย้ง

ความขัดแย้ง ความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ.๒๕๒๕ ได้ให้ความหมายของคำว่า “ขัดแย้ง” หมายถึง “ไม่ลงรอยกัน” ส่วนคำว่า “ขัด” หมายถึง ไม่ทำตาม ฝ่าฝืน ขืนไว้ และให้ความหมายคำว่า “แย้ง” หมายถึง ไม่ตรง หรือลงรอย เคียงกัน ต้านไว้ ทานไว้

พจนานุกรมของเว็บสเตอร์ (Webster,s Dictionary) กล่าวว่า ความขัดแย้ง Conflict มาจากรากศัพท์ภาษาละตินว่า Confligere ซึ่งแปลว่า การต่อสู้ การทำสงคราม ความพยายามที่จะเป็นเจ้าของ การเผชิญหน้า เพื่อมุ่งร้ายการกระทำที่ไปด้วยกันไม่ได้ ในลักษณะตรงข้าม การไม่ถูกกัน เมื่อมีความสนใจ ความคิดหรือการกระทำที่ไม่เหมือนกัน (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, ๒๕๓๔ : ๔๕)

สำหรับความหมายของความขัดแย้ง มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน หลายความหมาย เช่น แนดเลอร์ และคณะมีความเห็นว่า ความขัดแย้งคือ พฤติการณ์ที่แสดงออกโดยพยายามทำให้จุดมุ่งหมายของตนเองบรรลุผลแล้วไปขัดกับคนอื่น ส่วนความหมายอีกนัยหนึ่งของคิลแมนน์และโทมัสมีความเห็นว่า ความขัดแย้ง หมายถึง สภาพวัตถุประสงค์ที่เข้ากันไม่ได้ระหว่างค่านิยม (Values) หรือ

เป้าหมาย (Goals) โดยเป็นพฤติกรรมที่จิตใจแทรกแซงการบรรลุเป้าหมายของผู้อื่นซึ่งในแง่ของอารมณ์ความรู้สึกที่ไม่เป็นมิตร (มาโนช สุขเหลือ, ๒๕๔๕ : ๖)

ซึ่งจากการให้ความหมายที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น พอที่จะสรุปได้ว่าความขัดแย้ง (Conflict) เป็นความรู้สึกนึกคิดหรือการกระทำที่ขัดกันทั้งภายในตนเอง ระหว่างบุคคล ๒ คนและ บุคคลระหว่างกลุ่ม ซึ่งมีผลทำให้เกิดการแข่งขันหรืออาจจะใช้กำลังทำร้ายกัน

รูปแบบของความขัดแย้ง

๑. ความขัดแย้งด้านเหตุผล (Substantive Conflict) เป็นความขัดแย้งซึ่งเกิดจากความไม่เห็นด้วยในวิธีการของอีกฝ่ายที่ต้องการบรรลุเป้าหมาย ความขัดแย้งประเภทนี้เป็นเรื่องปกติที่ผู้ปฏิบัติงานร่วมกันอาจมีทัศนคติที่แตกต่างกัน เมื่อบุคคลที่ไม่เห็นด้วยกับเป้าหมายขององค์กร หรือกระบวนการปฏิบัติงานขององค์กร อาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งตามมา ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำลายของผู้บริหารส่วนใหญ่ที่ต้องพบเสมอ

๒. ความขัดแย้งด้านอารมณ์ (Emotion Conflict) เป็นความขัดแย้งซึ่งเกิดจากความรู้สึกของบุคคล ซึ่งส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความวุ่นใจและให้ความสำคัญของงานลดลง นอกจากนี้ ความขัดแย้งด้านอารมณ์สามารถแสดงออกให้เห็นเป็นปกติในรูปแบบของความขัดแย้งที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น ผู้ร่วมงาน ผู้บังคับบัญชาหรือผู้ใต้บังคับบัญชา

ระดับของความขัดแย้ง

Luthans (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, ๒๕๓๔ : ๕๘) แบ่งระดับของความขัดแย้งออกเป็น ๔ ระดับ ดังนี้

๑. ความขัดแย้งส่วนบุคคล (Intrapersonal Conflict) เป็นความขัดแย้งภายในของแต่ละบุคคล ซึ่งเกิดจากแรงกดดันที่ได้รับเป้าหมายหรือความคาดหวังที่ไม่สอดคล้องกัน หรือเป็นความขัดแย้งซึ่งเกิดขึ้นเมื่อแต่ละบุคคลเกิดความสับสน วิตกกังวล หรือเกิดความตึงเครียด ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะ ดังนี้

๑.๑ ความขัดแย้งที่ต้องเลือกระหว่างสิ่งที่พึงพอใจทั้งสองอย่าง (Approach-approach Conflict) เป็นความขัดแย้งซึ่งเกิดขึ้นเมื่อบุคคลจะต้องเลือกระหว่างทางเลือกสองทางเลือกที่เหมือนกัน แต่ต้องตัดสินใจเลือกเพียงทางเดียวเท่านั้น ซึ่งหากตัดสินใจเลือกทางใดทางหนึ่งก็จะทำให้เสียโอกาสทางเลือกนั้นไป ตัวอย่างเช่น การเลือกระหว่างการเลื่อนตำแหน่งที่มีคุณค่าในองค์กรกับการทำงานที่ตนเองพึงพอใจในองค์กรอื่น ซึ่งเลือกได้เพียงหนึ่งทางเท่านั้น เป็นต้น

๑.๒ ความขัดแย้งที่ต้องเลือกระหว่างสิ่งที่ไม่พึงพอใจทั้งสองอย่าง (Avoidance-avoidance Conflict) เป็นความขัดแย้งซึ่งเกิดขึ้น เมื่อบุคคลจะต้องเลือกระหว่างทางเลือกสองทางเลือกที่ไม่ดี และเป็นทางเลือกที่ต้องการหลีกเลี่ยงทั้งคู่ ตัวอย่างเช่น การโยกย้ายงานไปจังหวัดใดจังหวัดหนึ่งในสองจังหวัดซึ่งไม่พึงพอใจทั้งคู่ เป็นต้น การหลีกเลี่ยงปัญหานั้น เป็นการถอนตัวจากปัญหาหรือปิดบังอำพรางข้อขัดแย้งเอาไว้ ซึ่งเป็นการละทิ้งปัญหาโดยไม่กระทำสิ่งใดเลย หรือแสร้งทำว่าไม่มี ความขัดแย้ง โดยคาดหวังว่าความขัดแย้งจะคลี่คลายหายไปเอง

๑.๓ ความขัดแย้งที่ต้องเลือกระหว่างสิ่งที่พึงพอใจแต่ต้องยอมรับสิ่งที่ไม่พึงพอใจ (Approach-avoidance Conflict) เป็นความขัดแย้งซึ่งก่อให้เกิดทั้งผลลัพธ์ทางบวกและทางลบขึ้นพร้อมๆ กัน

เกิดขึ้นเมื่อบุคคลจะต้องตัดสินใจทำบางสิ่งที่มีผลดีและเสีย ตัวอย่างเช่น การเลือกทำงานที่มีผลตอบแทนสูง แต่ตนเองไม่ชอบและไม่ต้องการทำ เป็นต้น

๒. ความขัดแย้งระหว่างบุคคล (Interpersonal Conflict) เป็นความขัดแย้งซึ่งเกิดขึ้นเมื่อบุคคลสองคนขึ้นไปมีความขัดแย้งกัน ซึ่งอาจจะเป็นลักษณะด้านเหตุผล หรือด้านอารมณ์ หรือทั้งสองอย่างร่วมกัน ตัวอย่างเช่น ความขัดแย้งด้านเหตุผล เช่น บุคคลสองคนโต้เถียงกันเรื่องความประพฤติของพนักงานความคิดสร้างสรรค์ ตัวอย่างของความขัดแย้งด้านอารมณ์ เช่น บุคคลทั้งสองไม่เห็นด้วยกับสีของเสื้อผ้าที่อีกฝ่ายหนึ่งใส่มาทำงาน หรือเป็นความขัดแย้งเนื่องจากที่มีผลประโยชน์จำนวนจำกัด แต่มีโอกาสได้เพียงหนึ่งคนเท่านั้น เป็นต้น

แต่เนื่องจากความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นพลวัตหรือเคลื่อนไหวอยู่เสมอ ดังนั้น จึงเป็นการยากที่จะแยกความขัดแย้งออกจากกันโดยเด็ดขาดได้ ความขัดแย้งระหว่างบุคคล จำแนกออกเป็นประเภทสำคัญๆ ได้ ๒ ประเภท

แบบที่ ๑ เรียกว่า Zero-sum Conflict ความขัดแย้งแบบนี้ ถ้าฝ่ายหนึ่งได้เท่าใด อีกฝ่ายหนึ่งก็จะเสียเท่านั้น นั่นคือฝ่ายชนะได้เท่าไรเมื่อรวมกับฝ่ายแพ้ที่เสียไปจะเท่ากับศูนย์ ความขัดแย้งแบบ Zero-Sum เป็นการแข่งขันอย่างแท้จริง ดังนั้นจะเห็นได้จากการแข่งกีฬาหลายประเภท ที่เมื่อฝ่ายหนึ่งชนะอีกฝ่ายหนึ่งก็แพ้ หรือการแข่งขันกันเพื่อดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง เมื่อฝ่ายหนึ่ง ได้ตำแหน่ง อีกฝ่ายหนึ่งก็จะไม่ได้ตำแหน่ง

แบบที่ ๒ เรียกว่า Non- Zero-sum Conflict หรือ Mixed-motive Situation ความขัดแย้งแบบนี้มีลักษณะสำคัญ ๒ ประการ คือ ประการแรก การที่ฝ่ายหนึ่งชนะเท่าใดมิได้หมายความว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะต้องแพ้เท่านั้น นั่นคือ ผลรวมของผู้แพ้กับผู้ชนะไม่เท่ากับศูนย์ ประการที่สอง มีตัวกระตุ้นทั้งความร่วมมือและการแข่งขันเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นคู่ขัดแย้งจึงพยายามจะเอาประโยชน์ให้มากที่สุด ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างการซื้อ - การขายรถยนต์ ผู้ซื้อและผู้ขายที่ต่างก็มีความร่วมมือกันในการที่จะซื้อและขาย แต่ขณะเดียวกันก็มีการแข่งขันเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย เพราะผู้ซื้อต้องการจะซื้อให้ถูกที่สุดและผู้ขายให้แพงที่สุด

๓. ความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม (Intergroup Conflict) เป็นความไม่ลงรอยกันหรือเป็นปัญหา ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มในองค์การ ความขัดแย้งเหล่านี้เกิดขึ้นเนื่องจากทรัพยากรที่มีอยู่ อย่างจำกัด ความต้องการในการรับรู้ ทัศนคติ และการขาดความเข้าใจกัน หรือเป็นความขัดแย้งซึ่งเกิดระหว่างกลุ่มต่างๆ ภายในองค์การ หรือเป็นความขัดแย้งทางด้านเหตุผลและอารมณ์ระหว่างกลุ่มในองค์การ ซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มงานในหน้าที่หรือกลุ่มงานข้ามหน้าที่ก็ได้ ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเป็นเรื่องปกติ ในองค์การ แต่ส่งผลกระทบต่อกลุ่มงานตามหน้าที่หรือแผนกต่างๆ วิธีที่จะช่วยลดความขัดแย้งประเภทนี้คือ การจัดตั้งทีมงานข้ามหน้าที่ หรือเฉพาะกิจขึ้น อีกทั้งยังช่วยสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์และ การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ

๔. ความขัดแย้งระหว่างองค์การ (Interorganizational Conflict) เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากการแข่งขันระหว่างองค์การธุรกิจต่างๆ ตัวอย่างเช่น ความขัดแย้งระหว่างร้านสะดวกซื้อสาขาที่อยู่ใกล้เคียงกัน ความขัดแย้งระหว่างองค์การจะมีขอบเขตที่กว้างขวาง ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะการแข่งขันด้านการตลาดอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงความขัดแย้งระหว่างสหภาพแรงงานและองค์การที่พนักงานเป็นสมาชิก ระหว่างหน่วยงานรัฐบาล หรือระหว่างองค์การและผู้ขายปัจจัยการผลิต เป็นต้น

สาเหตุของความขัดแย้ง

สาเหตุของความขัดแย้ง (Causes of Conflict) เป็นกระบวนการของการแก้ปัญหา ความขัดแย้ง ซึ่งเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจถึงสถานการณ์ของความขัดแย้ง แบ่งออกเป็นหลายรูปแบบ ดังนี้

๑. ความขัดแย้งในแนวตั้ง (Vertical Conflict) จะเกิดขึ้นในระดับสายการบังคับบัญชา โดยทั่วไปแล้วจะเกี่ยวข้องกับความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันของผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาในด้านทรัพยากร เป้าหมาย วันครบกำหนด หรือผลลัพธ์ของการปฏิบัติงาน เช่น ผู้จัดการฝ่ายจัดซื้อขัดแย้งกับลูกน้องเรื่องการเลือกจัดซื้อวัตถุดิบ

๒. ความขัดแย้งในแนวนอน (Horizontal Conflict) จะเกิดขึ้นระหว่างบุคคลหรือกลุ่มในระดับสายบังคับบัญชาเดียวกัน โดยจะเกี่ยวข้องกับความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันของเป้าหมายการขาดแคลนทรัพยากร และปัจจัยระหว่างบุคคล เช่น ความขัดแย้งระหว่างเพื่อนร่วมงาน เรื่องการแย่งลูกค้ากัน

๓. ความขัดแย้งระหว่างสายการบังคับบัญชา-ที่ปรึกษา (Line-staff Conflict) เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในแนวนอน ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการเข้ากันไม่ได้ระหว่างพนักงานที่มีอำนาจบริหาร และพนักงานฝ่ายที่ปรึกษา เช่น ที่ปรึกษาอาจเสนอความคิดเห็น แต่สายงานหลักไม่เชื่อ เป็นต้น

๔. ความขัดแย้งด้านบทบาท (Role Conflicts) เป็นความขัดแย้งในการทำงานที่เกิดขึ้นปกติ ซึ่งเกิดจากการสื่อสารที่ไม่ชัดเจนเกี่ยวกับเป้าหมายการทำงานที่มากเกินไป การกำหนดลักษณะงานที่น้อยเกินไป และความสามารถเข้ากันไม่ได้ระหว่างความคาดหวังจากแหล่งที่แตกต่างกัน เช่น ฝ่ายผลิตต้องการทำให้มีคุณภาพดีแต่ขายยาก แต่ฝ่ายการตลาดต้องการของ ราคาถูกเพียงให้ขายได้ง่าย

๕. ความสัมพันธ์ของเส้นทางการไหลของงาน (Workflow Interdependencies) คือ ต้นกำเนิดของความขัดแย้ง การโต้เถียงและความไม่เห็นด้วย อาจเกิดขึ้นกับบุคคลและกลุ่มที่ต้องการความร่วมมือ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ท้าทาย ซึ่งหากงานมีลักษณะต้องพึ่งพากันสูงจะทำให้เกิดความขัดแย้งได้ง่าย ตัวอย่างเช่น ในร้านอาหารความขัดแย้งอาจเกิดขึ้นระหว่างคนทำอาหารและพนักงานเสิร์ฟ เพราะหากคนทำอาหารทำช้า พนักงานเสิร์ฟก็จะนำอาหารไปให้ลูกค้าช้าตามไปด้วย ซึ่งอาจจะถูกลูกค้าต่อว่า นอกจากนี้ความขัดแย้งจะรุนแรงขึ้นหากบุคคลหรือกลุ่มขาดทิศทางหรือเป้าหมายในการดำเนินงาน

๖. ความขัดแย้งจากความไม่ชัดเจนในอำนาจหน้าที่ (Domain Ambiguities) ซึ่งหากบุคคลหรือกลุ่มอยู่ในสถานการณ์ที่กำกวม คือ สถานการณ์ที่ไม่รู้ว่าตนเองมีหน้าที่อะไร และอยู่ในความรับผิดชอบของใคร ความขัดแย้งก็อาจจะเกิดขึ้นได้ง่าย เนื่องจากมีการทำงานก้าวก่ายหน้าที่กัน

๗. การขาดแคลนทรัพยากร (Resource Scarcity) จะทำให้องค์กรตกอยู่ในสถานการณ์ การแข่งขันที่เสียเปรียบ เมื่อทรัพยากรมีการขาดแคลนความสัมพันธ์ในการทำงานก็จะทำให้เกิดปัญหา โดยเฉพาะในองค์กรที่มีการลดจำนวนพนักงานและองค์กรที่มีปัญหาด้านการเงิน เมื่อองค์กรมีปัญขาดแคลนทรัพยากร บุคคลหรือกลุ่มที่อยู่ในองค์กรนั้นจะพยายามกำหนดตำแหน่งตัวเอง เพื่อให้ปรับได้รับหรือรักษาผลประโยชน์ของตนเองไว้สูงสุด ดังนั้นพวกเขาจะพยายามขัดขวางไม่ให้มีการกระจายทรัพยากรไปยังบุคคลอื่น

๘. ความไม่สมดุลด้านอำนาจหรือคุณค่า (Power or Value Asymmetries) ความสัมพันธ์ระหว่างงานสามารถสร้างความขัดแย้งได้ โดยจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลหรือกลุ่มที่ต้องทำงานร่วมกัน นั้น มีความแตกต่างกันอย่างมากในตำแหน่งหน้าที่ อำนาจ หรือคุณค่า ตัวอย่างเช่น เมื่อกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจต่ำกว่าต้องการช่วยบุคคลที่มีอำนาจสูงกว่า ซึ่งคนๆ นั้นไม่ยินยอมให้ช่วยเหลือ หรือเมื่อบุคคลที่มีตำแหน่งหน้าที่สูงต้องพึ่งพาคณะบุคคลที่มีตำแหน่งที่ต่ำกว่า เป็นต้น

สรุปได้ว่า ความขัดแย้งเป็นความรู้สึกนึกคิดหรือการกระทำที่ขัดกันทั้งภายในตนเอง ระหว่างบุคคล ๒ คนและบุคคลระหว่างกลุ่ม ซึ่งมีผลทำให้เกิดการแข่งขันหรืออาจจะใช้กำลังทำร้ายกัน ความขัดแย้งมีทั้งประโยชน์และไม่มีประโยชน์ โดยความขัดแย้งที่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ เป็นการทำลายล้าง ทำให้ผลการปฏิบัติงานมีผลสัมฤทธิ์ต่ำ ทำให้เกิดความเฉื่อยชาและไม่สร้างสรรค์ โดยได้คิดหาวิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งกล่าวคือ มีการออกกฎระเบียบ กระบวนการที่เข้มงวด เพื่อที่จะให้ความขัดแย้งหมดไป สำหรับแนวคิดใหม่นี้ ความคิดเห็นว่าความขัดแย้งเป็นธรรมชาติ หลีกเลี่ยงไม่ได้ ก็เข้าไปรักษาระดับให้เหมาะสม อาจจะทำให้มีการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นได้ องค์กรมีความเจริญ

ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับพลเรือน

นักสังคมศาสตร์สมัยใหม่มีการตกลงกันอย่างกว้างๆ ว่าการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับพลเรือน เป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถนำมาใช้อธิบายการเข้าแทรกแซงการเมืองของทหาร โดยยอมรับว่าการนำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์เข้ามาส่งเสริมศาสตร์การทำสงคราม ได้ช่วยให้ทหารมีการเพิ่มพูนในด้านวิชาชีพ แต่ผลจากการเพิ่มพูนอาชีพของทหารนั้น ได้ทำให้นักวิชาการได้แบ่งความเชื่อเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับพลเรือน ออกเป็น ๒ แนวทาง คือ แนวความคิดที่แบ่งแยกอย่างเด็ดขาดระหว่างทหารอาชีพกับความเป็นพลเรือน และแนวความคิดที่เชื่อว่าความเป็นทหารอาชีพไม่เกี่ยวกับการแทรกแซงทางการเมือง

๑. แนวความคิดที่ยอมรับการแบ่งแยกอย่างเด็ดขาดระหว่างองค์กรทหารกับองค์กรพลเรือน เป็นแนวความคิดที่เชื่อว่าการที่จะรักษาค่านิยมแบบพลเรือนไว้ในสังคม จะทำได้โดยจัดให้มีการแบ่งแยกองค์กรทางทหารออกจากองค์กรทางพลเรือนอย่างเด็ดขาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำให้ทหารสามารถเพิ่มพูนในทางวิชาชีพได้มากเท่าใด ทหารก็จะยิ่งอุทิศเวลาและความเอาใจใส่ให้กับกิจกรรมทหารมากขึ้น จะทำให้ทหารวางตัวเป็นกลางและเกิดความเฉื่อยชาทางการเมือง ดังนั้นการแก้ปัญหาการเข้าแทรกแซงของทหารโดยวิธีเพิ่มพูนวิชาชีพทางทหารจะทำให้สามารถปกครองทหารได้โดยไม่ต้องเสี่ยงดำเนินมาตรการริดรอนอำนาจและแสนยานุภาพทางทหาร เพราะจะมีผลกระทบต่อการป้องกันประเทศชาติในอนาคต ความเชื่อดังกล่าวนี้ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดหลักของ ฮันดิงตัน (ธีร์ศักดิ์ ฤกษ์ชนะเศรณี, ๒๕๕๑ : ๓๕) ซึ่งมีสาระสำคัญว่า องค์กรของนายทหารสมัยใหม่มีลักษณะเป็นทหารอาชีพความเป็นทหารทหารอาชีพจึงเป็นเส้นแบ่งระหว่างนายทหารสมัยใหม่กับนักรบในสมัยโบราณเพราะเหตุว่าความเป็นทหารอาชีพนั้นทำให้นายทหารสมัยใหม่มีลักษณะเด่น ๓ ประการ คือ ความเชี่ยวชาญ (Expertise) ความรับผิดชอบ (Responsibility) และความรักหมู่คณะ (Corporateness)

ความเป็นทหารอาชีพในทัศนะของ ฮันดิงตัน ก็คือ เป็นผู้สนใจเฉพาะแต่ในเรื่องกิจกรรมของทหารไม่สนใจการเมือง หรือเป็นกลางทางการเมือง และยอมอยู่ภายใต้การควบคุมของพลเรือน

ลักษณะแนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความต้องการที่จะขีดเส้นจำกัดบทบาททางการเมืองของกองทัพ อันเป็นที่ชนะของเสรีนิยมตะวันตกในช่วงยุคหลังสงคราม อย่างไรก็ตามแนวคิดนี้หากนำมาใช้พิจารณาการเมืองปัจจุบัน น่าจะต้องคำนึงถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมในสังคมด้วย เช่น ในกรณีที่ประชาชนยากจนลง หรือรู้สึกเบื่อหน่ายรัฐบาล ความเป็นทหารอาชีพอาจหมดขอบเขตจำกัด เนื่องจากได้รับการเรียกร้องจากประชาชน

๒. แนวคิดที่เชื่อว่าความเป็นทหารอาชีพนั้น ไม่เกี่ยวกับการแทรกแซงทางการเมือง และนายทหารที่มีลักษณะความเป็นทหารอาชีพสูง มักจะมีแนวโน้มที่จะแทรกแซงทางการเมืองสูงด้วย แนวคิดนี้เกิดจากผลงานของ ไฟเนอร์ (ประชา เทพเกษตรกุล, ๒๕๓๕ : ๔๕) ซึ่งเชื่อว่า ทหารจะต้องได้รับการยอมรับให้มีลักษณะความคิดอ่านแบบพลเรือนมากขึ้น จึงจะยอมรับใน อำนาจสูงสุดของพลเรือนและเห็นว่า ถ้ายังไม่ปล่อยให้ทหารได้เพิ่มพูนวิชาชีพและกำลังพลของตนมากเท่าไร ก็เท่ากับยิ่งช่วยเสริมประสิทธิภาพให้ทหารฉวยโอกาสเข้าแทรกแซงกิจกรรมของฝ่ายพลเรือนมากยิ่งขึ้นเท่านั้น การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับพลเรือนตามแนวคิดนี้ จะเน้นการหาแนวทางป้องกันการแทรกแซงการเมืองของทหารและให้ยอมรับในอำนาจสูงสุดทางการปกครองของฝ่ายพลเรือน

สรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับพลเรือน แบ่งความเชื่อถือเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับพลเรือน ออกเป็น ๒ แนวทาง คือ แนวความคิดที่แบ่งแยกอย่างเด็ดขาดระหว่างทหารอาชีพกับความเป็นพลเรือน ที่เห็นว่าการที่จะรักษาค่านิยมแบบพลเรือนไว้ในสังคม จะทำได้ โดยจัดให้มีการแบ่งแยกองค์กรทางทหารออกจากองค์กรทางพลเรือนอย่างเด็ดขาด โดดเฉพาะอย่างยิ่งการทำให้ทหารสามารถเพิ่มพูนในทางวิชาชีพได้มากเท่าใด ทหารก็จะยิ่งอุทิศเวลาและความเอาใจใส่ให้กับกิจกรรมทหารมากขึ้น ส่วนอีกแนวคิดคือแนวความคิดที่เชื่อว่าความเป็นทหารอาชีพไม่เกี่ยวกับการแทรกแซงทางการเมือง เป็นผู้สนใจเฉพาะแต่ในเรื่องกิจกรรมของทหารไม่สนใจการเมือง หรือเป็นกลางทางการเมือง และยอมอยู่ภายใต้การควบคุมของพลเรือน

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การจัดการที่เป็นการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบและแบบแผน จะนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้นการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงหมายถึง การดำเนินงาน ต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการจัดหา การเก็บรักษา การซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัดและการสงวนรักษา เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นสามารถเอื้ออำนวยประโยชน์แก่มวลมนุษย์ได้ใช้ตลอดไปอย่างไม่ขาดแคลนหรือมีปัญหาใดๆ หรืออาจจะมีหมายถึง กระบวนการจัดการ แผนงาน หรือกิจกรรมในการจัดสรรและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อสนองความต้องการในระดับต่างๆ ของมนุษย์และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา คือ เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักการอนุรักษ์ด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด ประหยัด และก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้

จะเห็นได้ว่ามนุษย์มีความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างแนบแน่น โดยในปัจจุบันเมื่อมนุษย์ก้าวเข้าสู่ช่วงเวลาแห่งการพัฒนา ปรากฏว่าได้เกิดปัญหารุนแรงด้าน

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากการเพิ่มของประชากร ซึ่งยังอยู่ในอัตราที่คูณ เมื่อมีประชากรมากขึ้นจึงเกิดความต้องการบริโภคเพิ่มขึ้นตามกัน ส่วนอีกสาเหตุหนึ่งคือ การขยายตัวทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ส่งผลให้มีการบริโภคจนเกินกว่าความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชีวิต ในขณะที่เดียวกันความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีก็ช่วยเสริมให้กระบวนการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ได้สะดวก รวดเร็ว และเพิ่มปริมาณมากขึ้น

ดังนั้น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีแนวความคิดหลักในการดำเนินงานดังนี้คือ

๑. มุ่งหวังให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ประกอบกันอยู่ในระบบธรรมชาติ มีศักยภาพที่สามารถให้ผลิตผลได้อย่างยั่งยืนถาวรและมั่นคง คือ มุ่งหวังให้เกิดความเพิ่มพูนภายในระบบที่จะนำมาใช้ได้ โดยไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นๆ

๒. ต้องมีการจัดองค์ประกอบภายในระบบธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมหรือระบบนิเวศให้มีชนิด ปริมาณและสัดส่วนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแต่ละชนิดเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานตามธรรมชาติ เพื่อให้อยู่ในภาวะสมดุลของธรรมชาติ

๓. ต้องยึดหลักการของอนุรักษ์วิทยาเป็นพื้นฐาน โดยจะต้องมีการรักษา สงวน ปรับปรุง ซ่อมแซม และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในทุกสภาพ ทั้งในสภาพที่ดีตามธรรมชาติ ในสภาพที่กำลังมีการใช้และในสภาพที่ทรุดโทรมร่อยหรอ

๔. กำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการควบคุมและกำจัดของเสียมิให้เกิดขึ้นภายในระบบธรรมชาติ รวมไปถึงการนำของเสียต่างๆ กลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่อง

๕. ต้องกำหนดแนวทางในการจัดการเพื่อให้คุณภาพชีวิตของมนุษย์ดีขึ้น โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมในแต่ละสถานที่และแต่ละสถานการณ์

สรุปได้ว่า การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การดำเนินงานต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการจัดหา การเก็บรักษา การซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด และการสงวนรักษา เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นสามารถเอื้ออำนวยประโยชน์แก่มวลมนุษย์ได้ใช้ตลอดไปอย่างไม่ขาดแคลนหรือมีปัญหาใดๆ หรืออาจจะหมายถึงกระบวนการจัดการแผนงานหรือกิจกรรมในการจัดสรรและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อสนองความต้องการในระดับต่างๆ ของมนุษย์และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา คือ เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักการอนุรักษ์ด้วยการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด ประหยัด และก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้

นโยบายภาครัฐเกี่ยวกับการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙)

การพัฒนาประเทศ ระยะ ๒๐ ปี มีเป้าหมายให้ประเทศไทยมีความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตย มีสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ที่เข้มแข็ง เป็นศูนย์กลางและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน ระบบการเมืองที่มั่นคงเป็นกลไกที่นำไปสู่การบริหารประเทศที่ต่อเนื่องและโปร่งใส

ตามหลักธรรมาภิบาล สังคมมีความปรองดองและความสามัคคี สามารถนึกกำลังเพื่อพัฒนาประเทศ ชุมชนมีความเข้มแข็ง ครอบครัวมีความอบอุ่น ความมั่นคงของอาหาร พลังงานและน้ำ ประชาชนมีความมั่นคงในชีวิต มีงานและรายได้ที่มั่นคงพอเพียงกับการดำรงชีวิต มีที่อยู่อาศัยและความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน โดยขับเคลื่อนการปฏิรูป การพัฒนาระบบ และกลไกการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นรูปธรรม ตามกรอบนโยบายรัฐบาล ๑๑ ด้าน ประเด็นปฏิรูปของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ๑๑ ด้าน และประเด็นปฏิรูปของสภาปฏิรูปแห่งชาติ ๓๗ วาระการปฏิรูป ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) โดยมีวิสัยทัศน์ คือ ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือคติพจน์ประจำชาติว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”

นโยบายรัฐบาล ๑๑ ด้าน

๑. การปกป้องเขตชุมชนพระมหากษัตริย์
๒. การรักษาความมั่นคงของประเทศ
๓. การลดความเหลื่อมล้ำของสังคมและการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ
๔. การศึกษาและเรียนรู้ การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม
๕. การยกระดับคุณภาพบริการด้านสาธารณสุข และสุขภาพของประชาชน
๖. การเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ
๗. การส่งเสริมบทบาทและใช้โอกาสในประชาคมอาเซียน
๘. การพัฒนาและส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา และนวัตกรรม
๙. การรักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากร และการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน
๑๐. การส่งเสริมการบริหารราชการแผ่นดินที่มีธรรมาภิบาลและการป้องกันปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในภาครัฐ
๑๑. การปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐–๒๕๖๔)

เนื่องด้วย ประเทศไทยยังประสบปัญหาคุณภาพในเกือบทุกด้าน โดยในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนับว่ายังเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย ทรัพยากรธรรมชาติถูกนำไปใช้ในการพัฒนาจำนวนมากและเกิดความเสื่อมโทรมลงมากอย่างต่อเนื่อง มีปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น ทั้งระหว่างรัฐและประชาชน และระหว่างประชาชนในกลุ่มต่างๆ กันเอง ประกอบกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศมีลักษณะรวมศูนย์ ขาดการเชื่อมโยงกับพื้นที่ ส่งผลกระทบต่อปัญหาต่างๆ ได้แก่ พื้นที่ป่าไม้ลดลง ทรัพยากรดินเสื่อมโทรม ทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม ระบบนิเวศชายฝั่งถูกทำลายและทรัพยากรน้ำยังมีส่วนที่ไม่สามารถจัดสรรได้ตามความต้องการ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมือง ภายใต้เงื่อนไขและสภาพแวดล้อมในด้านต่างๆ ดังกล่าว จะเป็นแรงกดดันให้ประเทศไทยต้องปรับตัวและมีการบริหารความเสี่ยงอย่างชาญฉลาดมากขึ้น โดยที่การปรับตัวจะต้องหยั่งรากลึกลงไปถึงการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้าง เพื่อแก้จุดอ่อนและควบคู่ไปกับการสร้างกลไกเชิงรุกให้จุดแข็งของประเทศเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ จึงได้มีการจัดทำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔) ในลักษณะของการถ่ายทอดยุทธศาสตร์ระยะยาว ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) ลงสู่การปฏิบัติในช่วงเวลา ๕ ปี (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๐) โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ดังนี้

๑. ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์
๒. ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำในสังคม
๓. ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน
๔. ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน
๕. ยุทธศาสตร์ที่ ๕ การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่งคั่งและยั่งยืน

๖. ยุทธศาสตร์ที่ ๖ การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤตมิชอบและธรรมาภิบาลในสังคมไทย

๗. ยุทธศาสตร์ที่ ๗ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์
๘. ยุทธศาสตร์ที่ ๘ การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม
๙. ยุทธศาสตร์ที่ ๙ การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ
๑๐. ยุทธศาสตร์ที่ ๑๐ ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา

ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๔ การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อรักษาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและมีการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรมสร้างความมั่นคงด้านน้ำของประเทศ และบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งระบบให้มีประสิทธิภาพ บริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและลดมลพิษให้มีคุณภาพดีขึ้น และพัฒนาขีดความสามารถในการลดก๊าซเรือนกระจกและการปรับตัวเพื่อลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการรับมือกับภัยพิบัติ โดยมีเป้าหมาย ดังนี้

เป้าหมายที่ ๑ การรักษา และฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติ เพิ่มพื้นที่ป่าไม้เป็นร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่ประเทศ แบ่งเป็นพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ร้อยละ ๒๕ และพื้นที่ป่าเศรษฐกิจร้อยละ ๑๕ พื้นที่ป่าชายเลนเพิ่มจาก ๑.๕๓ ล้านไร่ เป็น ๑.๕๘ ล้านไร่ มีการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ และลดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

เป้าหมายที่ ๒ สร้างความมั่นคง และบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งระบบให้มีประสิทธิภาพ บริหารจัดการน้ำในระดับลุ่มน้ำให้มีความสมดุลระหว่างความต้องการใช้น้ำทุกกิจกรรมกับปริมาณน้ำต้นทุน เพิ่มพื้นที่ชลประทานปีละ ๓๕๐,๐๐๐ ไร่ ควบคู่กับการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำทั้งภาคการผลิตและการบริโภค ป้องกันและลดความเสียหายจากอุทกภัย และภัยแล้ง

เป้าหมายที่ ๓ การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม และลดมลพิษ ชยะมูลฝอยชุมชนได้รับการจัดการอย่างถูกต้องและนำไปใช้ประโยชน์ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๗๕ ของเสียอันตรายชุมชนได้รับการกำจัดไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓๐ กากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตรายทั้งหมดเข้าสู่ระบบการจัดการที่ถูกต้อง พื้นที่แหล่งน้ำผิวดินให้มีคุณภาพในเกณฑ์ดี และแก้ไขปัญหาวิกฤติหมอกควัน

เป้าหมายที่ ๔ เพิ่มประสิทธิภาพการลดก๊าซเรือนกระจกและขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาคพลังงานและ คมนาคมขนส่งลดลงภายในปี ๒๕๖๓ ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๗ ของการปล่อยในกรณีปกติ มีกลไกจัดการเพื่อลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในด้านต่างๆ หรือในพื้นที่หรือสาขาที่มีความเสี่ยงจะได้รับผลกระทบสูง

เป้าหมายที่ ๕ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินที่เกิดจากสาธารณภัยลดลง

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๔

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๔ มีสาระสำคัญสองส่วน คือ นโยบายเสริมสร้างความมั่นคงที่เป็นแก่นหลักของชาติและนโยบายความมั่นคงแห่งชาติทั่วไป ที่ใช้เป็นกรอบให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องนำไปกำหนดหรือบูรณาการให้สอดคล้อง โดยมีสภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในภาพรวมและมีหน่วยรับผิดชอบในทุกนโยบายทั้งหน่วยรับผิดชอบหลักและหน่วยรับผิดชอบร่วม รวมถึงกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, ๒๕๕๘ : ๑)

๑. นโยบายเสริมสร้างความมั่นคงที่เป็นแก่นหลักของชาติ

๑.๑ นโยบายที่ ๑ เสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๑.๒ นโยบายที่ ๒ สร้างความเป็นธรรม ความปรองดองและความสมานฉันท์ในชาติ

๑.๓ นโยบายที่ ๓ ป้องกันและแก้ไขการก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้

๒. นโยบายความมั่นคงแห่งชาติทั่วไป

๒.๑ นโยบายที่ ๔ จัดระบบการบริหารจัดการชายแดนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาข้ามพรมแดน

๒.๒ นโยบายที่ ๕ สร้างเสริมศักยภาพการป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยคุกคามข้ามชาติ

๒.๓ นโยบายที่ ๖ ปกป้องรักษาผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล

๒.๔ นโยบายที่ ๗ จัดระบบป้องกันและแก้ไขปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมือง

๒.๕ นโยบายที่ ๘ เสริมสร้างความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันความมั่นคงภายใน

๒.๖ นโยบายที่ ๙ เสริมสร้างความมั่นคงของชาติจากภัยการทุจริตคอร์รัปชัน

๒.๗ นโยบายที่ ๑๐ เสริมสร้างความมั่นคงทางเทคโนโลยีสารสนเทศและไซเบอร์

๒.๘ นโยบายที่ ๑๑ รักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒.๙ นโยบายที่ ๑๒ เสริมสร้างความมั่นคงทางพลังงานและอาหาร

๒.๑๐ นโยบายที่ ๑๓ พัฒนาระบบการเตรียมพร้อมแห่งชาติเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ

๒.๑๑ นโยบายที่ ๑๔ เสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพการป้องกันประเทศ

๒.๑๒ นโยบายที่ ๑๕ พัฒนาระบบงานข่าวกรองให้มีประสิทธิภาพ

๒.๑๓ นโยบายที่ ๑๖ เสริมสร้างดุลยภาพในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

สรุปได้ว่า นโยบายภาครัฐเกี่ยวกับการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการกำหนดนโยบายที่ครอบคลุมและเป็นแผนระยะยาว ที่สามารถกำหนดทิศทางการจัดการ การพัฒนา และกำหนดบทบาทผู้รับผิดชอบได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายภาครัฐเกี่ยวกับการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถูกกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) , นโยบายรัฐบาล ๑๑ ด้าน, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) และนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๔ ที่กำหนดความ รับผิดชอบด้านการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กองอำนวยการรักษาความมั่นคง ภายในเป็นหน่วยงานหลักในการดูแลนโยบายด้านนี้

บทบาทของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร

กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร หรือ “กอ.รมน.” จัดตั้งขึ้นตาม พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๕๑ เป็นส่วนราชการรูปแบบเฉพาะ สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีในฐานะผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ราชอาณาจักร (ผอ.รมน.) โดยมีผู้บัญชาการทหารบก เป็นรองผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ราชอาณาจักร (รอง ผอ.รมน.) และให้เสนาธิการทหารบก เป็นเลขาธิการรักษาความมั่นคงภายใน ราชอาณาจักร มีหน้าที่รับผิดชอบงานอำนวยการและธุรการของกองอำนวยการรักษาความมั่นคง ภายในราชอาณาจักร โดยกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร มีอำนาจหน้าที่ เกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร เป็นองค์กรหลักในการบูรณาการ อำนวยการ และ กำกับดูแลการปฏิบัติงานเพื่อป้องกัน ควบคุม แก้ไข และฟื้นฟูสถานการณ์ที่เป็นภัยหรืออาจเป็นภัย อันเกิดจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ก่อให้เกิดความไม่สงบสุข ทำลาย หรือทำความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐให้กลับสู่สภาวะปกติเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยของ ประชาชนหรือความมั่นคงของรัฐ

การปฏิบัติราชการและการบริหารงานของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ราชอาณาจักร อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติรักษาความมั่นคง ภายในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยมีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๑ และ วันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๒ ให้กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร มีโครงสร้างและ ส่วนงาน ๑๒ ส่วนงาน ดังนี้

๑. กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร (กพร.)
๒. กลุ่มตรวจสอบภายใน (กตณ.)
๓. สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ความมั่นคง (สนย.)
๔. สำนักการข่าว (สขว.)
๕. สำนักกิจการมวลชนและสารนิเทศ (สมท.)
๖. สำนักบริหารงานบุคคล (สบค.)
๗. สำนักบริหารงานทั่วไป (สบป.)
๘. สำนักงบประมาณและการเงิน (สปง.)

๙. ศูนย์ติดตามสถานการณ์ (ศตส.)

๑๐. ศูนย์ประสานการปฏิบัติ (ศปป.)

๑๑. กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค (กอ.รมน. ภาค)

๑๒. กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน จังหวัด (กอ.รมน. จังหวัด)

กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ในฐานะหน่วยงานที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ได้มอบหมายให้ศูนย์ประสานการปฏิบัติที่ ๔ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (ศปป.๔ กอ.รมน.) เป็นหน่วยที่รับผิดชอบการป้องกันและแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ปี ๒๕๕๒ เป็นต้นมา เนื่องด้วยสถานะของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติที่ถูกทำลายซึ่งสถานะนี้กลายเป็นปัญหาใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ เห็นได้จากวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว ทั้งจากน้ำท่วมและจากความแห้งแล้ง นอกจากนี้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมย่อมจะเกิดผลกระทบเชื่อมโยงต่อความมั่นคง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้ ศูนย์ประสานการปฏิบัติที่ ๔ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ได้ดำเนินการโดยการประสานการปฏิบัติกับหน่วยที่เกี่ยวข้อง ติดตามและวิเคราะห์สถานการณ์ เพื่อบูรณาการ และนำเรียนผู้บังคับบัญชา เพื่อออกเป็นแผนการปฏิบัติด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อไป

ในส่วนของบทบาทของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัด ในฐานะหน่วยปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ที่มีการจัดตั้งเพื่อประโยชน์ในการสนับสนุน ช่วยเหลือ และปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่ของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ซึ่งผู้อำนวยการกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและผู้อำนวยการกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค จะตั้งกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัด (กอ.รมน.จังหวัด) ขึ้นในจังหวัดที่อยู่ในเขตของกองทัพภาค เป็นหน่วยงานขึ้นตรง ต่อกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค โดยมีหน้าที่รับผิดชอบและสนับสนุนการรักษาความมั่นคงภายในเขตพื้นที่รับผิดชอบของจังหวัดนั้นตามที่ผู้อำนวยการกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค มอบหมาย และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัด (ผอ.รมน.จังหวัด) เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ พนักงาน และลูกจ้าง และรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัด และมีรองผู้อำนวยการกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (ฝ่ายทหาร) เป็นผู้ช่วยในการวางแผนและประสานงานด้านความมั่นคง มีหัวหน้าสำนักงานจังหวัดเป็นเลขานุการ โดยมีหัวหน้าหน่วยงานของ กระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในจังหวัดและหน่วยทหารในพื้นที่ร่วมเป็นกรรมการ เพื่อทำหน้าที่จัดทำรายละเอียด แผนงาน โครงการและงบประมาณ ดำเนินงานในพื้นที่เป้าหมาย และรายงานผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ในฐานะหน่วยงานที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ได้มอบหมายให้ศูนย์ประสานการปฏิบัติที่ ๔ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (ศปป.๔ กอ.รมน.) เป็นหน่วยที่รับผิดชอบการป้องกันและแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยบทบาทของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัด ในฐานะหน่วยปฏิบัติงานในระดับ

พื้นที่ มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัด (ผอ.รมน.จังหวัด) เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ พนักงาน และลูกจ้าง และรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัด และมีรองผู้อำนวยการกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายใน (ฝ่ายทหาร) เป็นผู้ช่วยในการวางแผนและประสานงานด้านความมั่นคง มีหัวหน้าสำนักงานจังหวัดเป็นเลขานุการ โดยมีหัวหน้าหน่วยงานของ กระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในจังหวัด และหน่วยทหารในพื้นที่ร่วมเป็นกรรมการ เพื่อทำหน้าที่จัดทำรายละเอียด แผนงาน โครงการและงบประมาณ ดำเนินงานในพื้นที่เป้าหมาย และรายงานผลการดำเนินงาน อย่างต่อเนื่อง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พิชญา รวยภิรมย์ (๒๕๕๒ : ๓) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของทหารเรือในการอนุรักษ์ปะการัง : กรณีเกาะขาม อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษา พบว่า สภาพความเสื่อมโทรมของแนวปะการังเกิดจากภัยธรรมชาติ และจากการกระทำของมนุษย์ เช่น การทำประมง กิจกรรมดำน้ำดูปะการัง การทิ้งสิ่งปฏิกูลลงสู่ทะเล สำหรับบทบาทในการอนุรักษ์ปะการังของทหารเรือบริเวณพื้นที่เกาะขาม มีภารกิจทางด้านการอนุรักษ์ บทบาทการเป็นวิทยากร และบทบาทการเป็นครูฝึกสอนดำน้ำ โดยพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทในการอนุรักษ์ คือ นโยบายจากส่วนกลาง การสนับสนุนงบประมาณจากส่วนกลาง และการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ปัญหาหรืออุปสรรคที่พบตามสภาพแวดล้อมภายในหน่วยงานคือ พื้นที่ความรับผิดชอบมีขนาดใหญ่ การดูแลไม่ทั่วถึง มีความเสี่ยงต่อการเกิดภัยธรรมชาติบุคลากรที่ปฏิบัติงานมีจำนวนน้อยและขาดความรู้ รวมไปถึงไม่มีแผนการปฏิบัติงานที่ชัดเจนเนื่องมาจากการรับคำสั่งจากส่วนกลางให้ปฏิบัติงาน สำหรับสภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงาน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค คือ ไม่มีการประเมินผลการปฏิบัติงานที่รับไม่เพียงพอและไม่ต่อเนื่อง ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น การประชาสัมพันธ์ยังไม่ทั่วถึง การเข้าไปบุกรุก ทำประมงในพื้นที่แนวเขตปะการังและการใช้อุปกรณ์ในการทำประมงที่ไม่เหมาะสม รวมถึงการมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ก่อให้เกิดแหล่งทรัพยากรที่คนจะเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์มากขึ้น

จากปัญหาและอุปสรรคที่พบ มีแนวทางในการอนุรักษ์ปะการังทางด้านนโยบาย โดยด้านสภาพพื้นที่ควรมีการกำหนดมาตรการฟื้นฟูกรณีเกิดภัยธรรมชาติให้ปะการังสามารถฟื้นตัวได้อย่างสมบูรณ์ในระยะเวลาอันสั้น กำลังพลควรมีการจัดสรรให้มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ควรมีการจัดให้มีการอบรมแก่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานทางด้านการอนุรักษ์และการฟื้นฟูปะการัง กำหนดแผนงานหรือมาตรการในการดำเนินตามนโยบายของส่วนกลางอย่างชัดเจน งบประมาณควรจัดสรรอย่างเหมาะสมและเพียงพอ รวมถึงควรมีการกำหนดข้อบังคับหรือบทลงโทษที่ชัดเจนและรุนแรง เพื่อป้องกันการ ฝ่าฝืนของประชาชนชนและรวมถึงนักท่องเที่ยว ส่วนทางด้านสังคม ควรจัดให้มีกิจกรรมประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานองค์กรอนุรักษ์ปะการังกับชุมชนโดยรอบเพื่อเป็นปราการด่านแรกในการสอดส่องดูแล และรักษาสภาพแวดล้อมให้คงอยู่

ชมภู เหนือศรี (๒๕๕๒ : ๓) ศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีบทบาทมากที่สุด คือ ด้านการริเริ่มและส่งเสริมการมีส่วนร่วม ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการริเริ่มและส่งเสริมการมีส่วนร่วม ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยปัญหาในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่พบส่วนใหญ่เกิดจากการกำหนดอำนาจหน้าที่ ที่ไม่ชัดเจนทำให้การดำเนินงานจึงไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยสรุป ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคามมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก โดยผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ที่มีอายุ ระดับการศึกษา หรืออยู่ในองค์กรต่างกัน แต่มีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกคนให้ความสำคัญและตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี

ศิลปานันต์ ลำกุล (๒๕๕๕ : ๑) ศึกษาเรื่อง บทบาทของกองทัพไทยในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติในประเทศไทย: บทสำรวจปัญหาและแนวคิดในการแก้ไข ผลการศึกษาพบว่า กองทัพเป็นหน่วยงานที่มีความสามารถในการเผชิญภัยคุกคามความมั่นคงในทุกรูปแบบและสามารถปฏิบัติภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะมีบุคลากรและเครื่องมือที่มีลักษณะเฉพาะตามความถนัดและความชำนาญของแต่ละภารกิจในการบรรเทาภัยพิบัติที่เกิดจากธรรมชาติ กองทัพจะประสบความสำเร็จในบทบาทที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันเป็นอย่างสูงและได้รับการยอมรับจากสังคมโดยรวมในแง่ของความเร็วและมีประสิทธิภาพก็ตาม แต่จากข้อจำกัดทางกฎหมาย ปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติงานทำให้กองทัพยังไม่สามารถใช้ศักยภาพที่แท้จริงอย่างเต็มที่ ทำให้บทบาทในการตอบสนองต่อเหตุการณ์ ภัยพิบัติอย่างรวดเร็วและทันต่อสถานการณ์ ยังต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาให้กองทัพสามารถใช้ทรัพยากรที่กระจายอยู่ในทุกเหล่าทัพให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้นและเป็นประเด็นสำคัญในการกำหนดปัญหาและออกแบบการวิจัยเพื่อค้นหาคำตอบต่อไป

สรุป

บทบาทเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกต่อภารกิจที่ถูกกำหนดขึ้นในสังคมหรือระเบียบปฏิบัติที่กำหนดให้ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ขนบธรรมเนียมประเพณีทางสังคมอย่างมีแบบแผนที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งหรือสถานภาพที่ดำรงอยู่ในขณะนั้น อาจมากกว่าที่กำหนดไว้ก็ได้ตามความคาดหวังของสังคม ซึ่งความสามารถในการดำเนินงานตามบทบาทจะมีประสิทธิภาพมากหรือนั้นขึ้นอยู่กับความสำนึกในบทบาท ของผู้นั้นเป็นสำคัญ

ความขัดแย้งเป็นความรู้สึกนึกคิดหรือการกระทำที่ขัดกันทั้งภายในตนเองระหว่างบุคคล ๒ คนและบุคคลระหว่างกลุ่ม ซึ่งมีผลทำให้เกิดการแข่งขันหรืออาจจะใช้กำลังทำร้ายกัน ความขัดแย้งมีทั้งประโยชน์และไม่มีประโยชน์ โดยความขัดแย้งที่เป็นสิ่งที่ไม่ดีประโยชน์ เป็นการทำลายล้างทำให้ผลการปฏิบัติงานมีผลสัมฤทธิ์ต่ำ ทำให้เกิดความเฉื่อยชาและไม่สร้างสรรค์ โดยได้คิดหาวิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งกล่าวคือ มีการออกกฎระเบียบ กระบวนการที่เข้มงวด เพื่อที่จะให้ความขัดแย้งหมดไป สำหรับแนวคิดใหม่นั้น ความคิดเห็นว่าความขัดแย้งเป็นธรรมชาติ หลีกเลี่ยงไม่ได้ก็เข้าไปรักษาระดับให้เหมาะสม อาจจะทำให้มีการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นได้ องค์กรมีความเจริญ

ความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับพลเรือน แบ่งความเชื่อถือเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับพลเรือน ออกเป็น ๒ แนวทาง คือ แนวความคิดที่แบ่งแยกอย่างเด็ดขาดระหว่างทหารอาชีพกับความเป็นพลเรือน ที่เห็นว่าการที่จะรักษาค่านิยมแบบพลเรือนไว้ในสังคม จะทำได้โดยจัดให้มีการแบ่งแยกองค์กรทางทหารออกจากองค์กรทางพลเรือนอย่างเด็ดขาด โดนเฉพาะอย่างยิ่งการทำให้ทหารสามารถเพิ่มพูนในทางวิชาชีพได้มากเท่าใด ทหารก็จะยิ่งอุทิศเวลาและความเอาใจใส่ให้กับกิจกรรมทหารมากขึ้น ส่วนอีกแนวคิดคือแนวความคิดที่เชื่อว่าความเป็นทหารอาชีพไม่เกี่ยวกับการแทรกแซงทางการเมือง เป็นผู้สนใจเฉพาะแต่ในเรื่องกิจกรรมของทหารไม่สนใจการเมือง หรือเป็นกลางทางการเมือง และยอมอยู่ภายใต้การควบคุมของพลเรือน

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการดำเนินงานต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการจัดหา การเก็บรักษา การซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัดและการสงวนรักษา เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นสามารถเอื้ออำนวยประโยชน์แก่มวลมนุษย์ได้ใช้ตลอดไปอย่างไม่ขาดแคลนหรือมีปัญหาใดๆ หรืออาจจะมีหมายถึง กระบวนการจัดการแผนงานหรือกิจกรรมในการจัดสรรและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อสนองความต้องการในระดับต่างๆ ของมนุษย์และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาคือ เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักการอนุรักษ์ด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด ประหยัด และก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เท่าที่จะทำได้

นโยบายภาครัฐเกี่ยวกับการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการกำหนดนโยบายที่ครอบคลุม และเป็นแผนระยะยาวที่สามารถกำหนดทิศทางการจัดการ การพัฒนา และกำหนดบทบาทผู้รับผิดชอบได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายภาครัฐเกี่ยวกับการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถูกกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) นโยบายรัฐบาล ๑๑ ด้าน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) และนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๔ ที่กำหนดความรับผิดชอบด้านการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในเป็นหน่วยงานหลัก ในการดูแลนโยบายด้านนี้

กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ในฐานะหน่วยงานที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ได้มอบหมายให้ศูนย์ประสานการปฏิบัติที่ ๔ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (ศปป.๔ กอ.รมน.) เป็นหน่วยที่รับผิดชอบการป้องกันและแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยบทบาท

ของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัด ในฐานะหน่วยปฏิบัติงานในระดับพื้นที่มี ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัด (ผอ.รมน.จังหวัด) เป็นผู้บังคับบัญชา ข้าราชการ พนักงาน และลูกจ้าง และรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของกองอำนวยการรักษา ความมั่นคงภายในจังหวัด และมีรองผู้อำนวยการกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (ฝ่ายทหาร) เป็นผู้ช่วยในการวางแผนและประสานงานด้านความมั่นคง มีหัวหน้าสำนักงานจังหวัดเป็นเลขานุการ โดยมีหัวหน้าหน่วยงานของ กระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในจังหวัดและหน่วยทหารในพื้นที่ ร่วมเป็นกรรมการ เพื่อทำหน้าที่จัดทำรายละเอียด แผนงาน โครงการและงบประมาณ ดำเนินงานใน พื้นที่เป้าหมาย และรายงานผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

บทที่ ๓

สถานการณ์ความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดเลย

ในการศึกษาในบทที่ ๓ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค สาเหตุของปัญหาในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการประกอบกิจการที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ : กรณีศึกษาในพื้นที่จังหวัดเลย โดยมีลำดับการศึกษาดังนี้

๑. ภูมิสังคมในพื้นที่จังหวัดเลย
๒. ปัญหาความขัดแย้ง กรณีเหมืองแร่ทองคำ
๓. ปัญหาความขัดแย้ง กรณีประทุระบายน้ำศรีสองรัก
๔. ปัญหาความขัดแย้ง กรณีการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้
๕. สรุปสถานการณ์ความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดเลย

ภูมิสังคมในพื้นที่จังหวัดเลย

๑. สภาพทางภูมิศาสตร์

จังหวัดเลย ตั้งอยู่ชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ริมฝั่งแม่น้ำโขง ตามแนวเทือกเขาเพชรบูรณ์ ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ ๕๒๐ กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งสิ้น ๑๑,๔๒๔.๖๑๒ ตารางกิโลเมตร หรือ ๗,๑๔๐,๓๘๒ ไร่ หรือประมาณร้อยละ ๖.๗๗ ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นอันดับที่ ๑๔ ของประเทศ ปัจจุบันแบ่งเขตการบริหารเป็น ๑๔ อำเภอ คือ เมืองเลย วังสะพุง ปากชม เชียงคาน ท่าลี่ ด่านซ้าย ภูกระดึง ภูเรือ ภูหลวง นาแห้ว นาด้วง ผาขาว เราวีณ และหนองหิน

๑.๑ จังหวัดเลยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

๑.๑.๑ ทิศเหนือ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๑.๑.๒ ทิศใต้ อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภอภูผาม่าน อำเภอสีชมพู

จังหวัดขอนแก่น

๑.๑.๓ ทิศตะวันออก อำเภอสังขุม จังหวัดหนองคาย อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี อำเภอศรีบุญเรือง อำเภอสวรรคต อำเภอหนองหาน อำเภอโนนสูง และอำเภอโนนวิสัย จังหวัดหนองบัวลำภู

๑.๑.๔ ทิศตะวันตก อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภอนครไทย อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก

๑.๒ สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปของจังหวัดเลย มีภูเขาล้อมรอบตัวเมืองลักษณะเป็นแอ่งกระทะ สูงจากระดับน้ำทะเล เฉลี่ยประมาณ ๒๕๐ เมตร ณ สถานีอุตุนิยมวิทยา โดยสภาพพื้นที่แบ่งออกได้เป็น ๓ ลักษณะ ดังนี้

๑.๒.๑ เขตภูเขาสูง ทางด้านทิศตะวันตกทั้งหมด เริ่มตั้งแต่อำเภอภูกระดึงขึ้นไปอำเภอภูหลวง อำเภอภูเรือ อำเภอท่าลี่ และเขตอำเภอด่านซ้าย อำเภอนาแห้วทั้งหมด มีความสูงตั้งแต่เฉลี่ย ๖๐๐ เมตร จากระดับน้ำทะเล

๑.๒.๒ **เขตที่ราบเชิงเขา** ได้แก่ บริเวณตอนใต้และตะวันออกของจังหวัด ได้แก่ อำเภอนาดูน อำเภอปากชม และพื้นที่บางส่วนในเขตอำเภอภูกระดึงและอำเภอภูหลวง เป็นเขตที่ไม่ค่อยมีภูเขาสูงนัก มีที่ราบเชิงเขาพอที่จะทำการเพาะปลูกได้ มีประชาชนหนาแน่นปานกลาง

๑.๒.๓ **เขตที่ราบลุ่ม** มีพื้นที่น้อยมากในตอนกลางของจังหวัดคือ ลุ่มน้ำเลย ลุ่มน้ำโขง ได้แก่ บริเวณอำเภอวังสะพุง อำเภอเมือง อำเภอเชียงคาน เป็นเขตที่ทำการเกษตรได้ดี มีประชากรหนาแน่นมากกว่าเขตอื่น

๑.๓ ภูมิประเทศส่วนใหญ่ เป็นเทือกเขาในแนวทิศเหนือใต้ โดยมีที่ราบลุ่มระหว่าง หุบเขา ขนาดไม่ใหญ่มากนักสลับอยู่แนวเทือกเขาเหล่านั้น หินที่พบในบริเวณนี้ ส่วนใหญ่มีอายุมาก และพบหินยุคโคราช บริเวณเขายอดราบอยู่บนหินเหล่านี้ เช่น ภูผาจิต ภูกระดึง ภูหลวง ภูหอ ภูซัด ภูเมียง (อำเภอนาแห้ว) เนื่องจากชั้นหินเกือบทั้งหมดวางอยู่แนวเหนือ - ใต้ จึงควบคุมให้เกิดที่ราบลุ่ม ระหว่างหุบเขาและทิศทางแนวเหนือใต้ด้วย แม่น้ำเลยจึงไหลจากใต้ขึ้นเหนือ

๑.๔ จังหวัดเลยอยู่ใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ช่วงเดือนมิถุนายน - ตุลาคม จะมีลมมรสุมหรือแนวปะทะโซนร้อน (Inter Tropical Convergence Zone: ITCZ) พาดผ่านทำให้มีฝนตกติดต่อกันหลายวัน และบางครั้งจะมีพายุหมุนเขตร้อน (Tropical Cyclone) เคลื่อนพาดผ่านเป็นครั้งคราว ซึ่งจะมีฝนตกหนัก โดยสามารถแบ่งฤดูกาลได้ ดังนี้

๑.๔.๑ **ฤดูฝน** เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมจนถึงเดือนตุลาคม

๑.๔.๒ **ฤดูหนาว** เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนไปจนถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์

๑.๔.๓ **ฤดูร้อน** เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม

๒. สภาพสังคมและเศรษฐกิจ

จังหวัดเลย มีประชากร ๖๓๙,๘๐๑ คน (ข้อมูล ณ ๓๑ ธ.ค.๕๙) เป็นชาย ๓๒๑,๘๘๕ คน เป็นหญิง ๓๑๗,๙๑๖ คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ ๘๐ รองลงมา ได้แก่ รับจ้าง ค้าขาย มีประชากรส่วนหนึ่ง ใช้เวลาว่างเฝ้าไร่สลากรินแบ่งรัฐบาล

ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) พบว่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) มีการเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลต่ออัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดเลย โดยโครงสร้างภาพรวมทางเศรษฐกิจของจังหวัดเลยจะพบว่า สัดส่วนของการเกษตรกรรม การล่าสัตว์และป่าไม้ คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๐๙ สัดส่วนของการศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๔๗ สัดส่วนด้านขายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซม ยานยนต์ จักรยานยนต์ ของใช้ส่วนบุคคลและในครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๒๖ สัดส่วนด้านอุตสาหกรรม คิดเป็นร้อยละ ๘.๙๐ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดเลย

จังหวัดเลยมีเนื้อที่การเกษตรทั้งหมด ๒,๔๙๓,๖๖๒ ไร่ โดยมีเนื้อที่สำหรับพืชไร่ มากเป็นอันดับ ๑ คือ ๑,๑๖๒,๙๓๘ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๖๔ ของเนื้อที่การเกษตรทั้งหมด รองลงมา คือ เนื้อที่การเกษตรสำหรับผลไม้และพืชยืนต้น คือ ๕๘๐,๓๕๒ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๒๗ ของเนื้อที่การเกษตรทั้งหมด

ปัญหาความขัดแย้ง กรณีเหมืองแร่ทองคำ

ความเป็นมา

บริษัท ฟุงคำ จำกัด มีผู้ถือหุ้นรายใหญ่ คือ บริษัท ฟุงคาฮาเบอร์ จำกัด (มหาชน) ได้รับสิทธิสำรวจแร่และทำเหมืองแร่ทองคำในเขตพื้นที่ที่กระทรวงอุตสาหกรรมประกาศให้เป็นพื้นที่เพื่อการพัฒนาเหมืองแร่ทองคำ เป็นโครงการใหญ่แปลงที่ ๔ พื้นที่น้ำคิว-ภูมทอง ที่ตำบลเขาหลวง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ตามประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม ฉบับลงวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๓๒ ซึ่งต่อมาบริษัท ฟุงคำ จำกัด ได้ยื่นคำขอประทานบัตรเหมืองแร่จำนวน ๖ แปลง ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๘ (คำขอประทานบัตรที่ ๖๒-๖๗/๒๕๓๘) และได้จัดทำแผนผังโครงการทำเหมืองเสนอต่อ กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ (กพร. หรือ กรมทรัพยากรธรณีเดิม) เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๓๘ พร้อมทั้งได้ว่าจ้างให้บริษัทที่ปรึกษา (บริษัท เอส. พี. เอส. คอนซัลติ้งเซอร์วิส จำกัด) เป็นผู้จัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เสนอต่อสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้ ได้รับความเห็นชอบ เมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๔๑ และได้รับอนุญาตเป็นประทานบัตรทำเหมืองแร่ทองคำ จำนวน ๖ แปลง ในพื้นที่ดังกล่าว เนื้อที่ประมาณ ๑,๒๙๐ ไร่ ประทานบัตรมีอายุ ๒๕ ปี โดยประทานบัตร ๓ แปลง มีอายุตั้งแต่วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๔๖ - ๒๖ กันยายน ๒๕๗๐ รวมพื้นที่ ๖๙๗ ไร่ ๕ งาน ๓๒ วา และอีก ๓ แปลง มีอายุตั้งแต่วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๔๖ - ๒๒ มกราคม ๒๕๗๑ รวมพื้นที่ ๕๙๒ ไร่ ๓ งาน ๓๒ ตารางวา บริษัท ฟุงคำ จำกัด ได้รับอนุญาตให้เปิดการทำเหมืองและประกอบโลหกรรมแร่ทองคำตั้งแต่วันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๔๙ เป็นต้นมา

แหล่งทองกูปฟ้า

แหล่งทองกูปฟ้า เป็นแหล่งแร่ปฐมภูมิ โดยที่แร่ทองเกิดร่วมกับแร่เหล็กที่เกิดอยู่ในหิน ซึ่งหินที่มีแร่ทองคำปน ประเมินว่ามีอยู่ประมาณ ๑ ล้านตัน และทองคำมีค่าความสมบูรณ์ประมาณทองคำ ๕ กรัมต่อหิน ๑ ตัน ทำให้มีการประเมินว่าในแหล่งทองกูปฟ้า จะมีทองประมาณ ๕ ตัน หรือ ๕,๐๐๐ กิโลกรัม คิดเป็นมูลค่ามากกว่า ๒ พันล้านบาทขึ้นไป แหล่งทองกูปฟ้าตั้งอยู่ที่ตำบลเขาหลวง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย บริษัท ฟุงคำ จำกัด เป็นบริษัทที่ได้รับสัมปทานการทำเหมือง มีการสำรวจมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๔ และเริ่มดำเนินการ ตั้งแต่วันที่ พ.ศ. ๒๕๔๙

จากการสำรวจพบว่าบริเวณดังกล่าวมีทองคำสมบูรณ์มากพอที่จะพัฒนาเป็นเหมืองทองคำ ได้อยู่หลายแห่งและมีความคุ้มค่าที่จะลงทุนจึงยื่นขอประทานบัตร จำนวน ๖ แปลง พื้นที่ ๑,๓๐๘ ไร่ ปริมาณสำรองสินแร่ ๑,๐๓๗,๔๕๗ เมตริกตัน ปริมาณโลหะทองคำ ๕,๑๖๑.๔๔ กิโลกรัม บริษัท ฟุงคำ จำกัด จึงยื่นขอประทานบัตรจากกระทรวงอุตสาหกรรม และได้รับอนุมัติเมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๔๕ ต่อมาปฏิรูปที่ดินจังหวัดเลยมีหนังสือยินยอมให้บริษัท ฟุงคำ จำกัด ใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อใช้ในกิจการเหมืองแร่ทองคำ เลขที่ ๑/๒๕๔๖ เลขที่ ๒/๒๕๔๖ เลขที่ ๓/๒๕๔๖ และเลขที่ ๔/๒๕๔๖ บริเวณหมู่ที่ ๑ และหมู่ที่ ๓ ตำบลเขาหลวง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เนื้อที่รวม ๓๖๙ ไร่ ๓ งาน ๑๗ ตารางวา มีกำหนด ๑๐ ปี ซึ่งออกให้เมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๔๖ โดยมีข้อกำหนดให้บริษัท ฟุงคำ จำกัด ต้องชำระค่าตอบแทนการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินเท่ากับค่าภาคหลวงแร่ ใน พ.ศ. ๒๕๔๙ บริษัท ฟุงคำ จำกัด จึงเปิดกิจการเหมืองแร่ได้ โดยระยะแรกเริ่มทำเหมืองบริเวณกูปฟ้าก่อน

ทั้งนี้ผู้ประกอบการเหมืองแร่จะต้องดำเนินการตามนโยบาย ๕ เรื่องหลัก ประกอบด้วย

๑. ด้านการบริหารจัดการแหล่งแร่ทองคำ ในพื้นที่ที่รัฐมีข้อมูลจะกำหนดให้มีการประมูลสิทธิในการสำรวจและทำเหมืองแร่ โดยต้องรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน กำหนดให้แยกทองคำบริสุทธิ์ภายในประเทศเท่านั้นห้ามส่งออกโลหะผสมไปต่างประเทศ กำหนดให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยี ให้พนักงานชาวไทยให้ทำงานแทนได้ภายใน ๕ ปี กำหนดให้มีการจ้างแรงงานก่อสร้างพัฒนาทำเหมืองหรือบริการไทยเป็นหลัก และไม่ให้สิทธิประโยชน์ด้านส่งเสริมการลงทุนในด้านต่างๆ

๒. ด้านผลประโยชน์ตอบแทนแก่ภาครัฐและท้องถิ่น โดยปรับปรุงผลประโยชน์ตอบแทนแก่รัฐให้เหมาะสมคุ้มค่าและเป็นธรรมต่อภาครัฐมากขึ้น ปรับเพิ่มผลประโยชน์ตอบแทนให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีประธานบัตรตั้งอยู่ และองค์การบริหารส่วนตำบลที่อยู่ติดกันด้วย รวมทั้งจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาหมู่บ้านรอบพื้นที่เหมืองแร่โดยตัวแทนจากประชาชนเป็นคณะกรรมการบริหารกองทุนร่วมกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

๓. ด้านความปลอดภัยการป้องกันรักษาคุณภาพ กำหนดให้ผู้ประกอบการวางหลักประกันการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและฟื้นฟูพื้นที่ตั้งแต่ขั้นตอนสำรวจ ผู้ประกอบการต้องจัดตั้งกองทุนจัดการด้านสิ่งแวดล้อม กองทุนเฝ้าระวังสุขภาพ กองทุนประกันความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม กำหนดให้ตรวจวัดคุณภาพสิ่งแวดล้อมและตรวจสุขภาพของประชาชนในชุมชนรอบพื้นที่โครงการก่อนการ ทำเหมือง เพื่อเป็นข้อมูลเปรียบเทียบผลกระทบที่อาจเกิดจากการทำเหมือง

๔. ด้านการกำกับดูแลสถานประกอบการ โดยกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ จะกำกับดูแลการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิดในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การสำรวจ การทำเหมือง การประกอบพระราชบัญญัติการจัดการของเสีย การป้องกันแก้ไขผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการฟื้นฟูพื้นที่ กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้มีตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วมตรวจสอบการประกอบกิจการในทุกขั้นตอน ในกรณีที่มีการร้องเรียน ผู้ประกอบการต้องถือปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่โดยเร่งด่วน

๕. ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชน ผู้ประกอบการต้องปฏิบัติตามและผ่านการทวนสอบมาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคมอุตสาหกรรมแร่ และเข้าร่วมโครงการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่และชุมชนอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินการ

หลังจากที่บริษัท ฟุงคำ จำกัด ได้รับอนุญาตเปิดการทำเหมือง เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๔๙ จำนวน ๕ แปลง บริเวณภูทับฟ้า และอนุญาตให้ประกอบโลหกรรมแร่ทองคำ ที่ตั้งอยู่ในเขตประธานบัตร ๕ แปลง เมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๔๙ ส่วนประธานบัตรอีกแปลงหนึ่งที่ตั้งอยู่ที่ภูซับบอน ห่างจาก ภูทับฟ้าประมาณ ๑ กิโลเมตรเศษ อนุญาตให้เปิดการทำเหมืองได้เมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๕๑ การทำเหมืองแร่ทองคำบริเวณภูทับฟ้า และภูซับบอน เป็นการทำเหมืองแร่โดยวิธีเหมืองหาบ ลักษณะการทำเหมืองเป็นแบบชั้นบันได ความสูงของชั้นบันไดไม่เกิน ๖ เมตร การทำเหมืองดังกล่าวจะมีการใช้วัตถุระเบิดเพื่อระเบิดหินปนแร่ออกมา แล้วนำหินปนแร่ดังกล่าวไปคัดแยกแร่ทองคำออก เป็นการแยกทองคำจากสินแร่ ส่วนของการประกอบโลหกรรมกระทำโดยการนำหินปนแร่ไปบดย่อยให้มีขนาดเล็ก แล้วใช้สารไซยาไนด์ทำการสกัดทองคำจากสินแร่ โดยควบคุมให้สภาพสารละลายไซยาไนด์ให้เป็นต่างอยู่เสมอ จากนั้นก็นำผงถ่านไปจับทองคำที่อยู่ในสารละลาย แล้วทำ

การหลอมทองคำที่ได้ให้เป็นก้อนมีน้ำหนักประมาณ ๑๒ กิโลกรัม ส่วนของไซยาไนด์ในระบบการประกอบโลหะกรรมจะไม่มีสารระบายออกสู่ภายนอก โดยในกระบวนการประกอบโลหะกรรมที่ได้รับอนุญาตนี้จะใช้วิธี Inco Process ซึ่งในกระบวนการดังกล่าวจะมีการสกัดสารไซยาไนด์ที่ใช้ นำกลับไปใช้ใหม่หมุนเวียนเพื่อเป็นการใช้สารให้มีความคุ้มค่ามากที่สุด โดยระบบสามารถนำสารไซยาไนด์ที่นำกลับไปใช้ใหม่ได้ถึง ๙๐ เปอร์เซ็นต์ และน้ำที่ปล่อยออกจากระบบเพื่อนำไปเก็บกักไว้ในบ่อกักเก็บนั้น จะต้องมีความเข้มข้นของสารไซยาไนด์ ไม่เกินค่าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำหนด กากแร่ต่างๆ ที่มีการปนเปื้อนสารไซยาไนด์นี้ จะถูกเก็บกักไว้ในบ่อกักเก็บเช่นเดียวกัน และจะต้องพยายามทำให้กากแร่ดังกล่าวแห้งเพื่อที่ให้อายุของสารไซยาไนด์สลายตัวไปตามธรรมชาติ ส่วนของบ่อกักเก็บตะกอนแร่นี้จะทำการบดอัดแน่น และปูด้วยพลาสติก (HPDP) เพื่อป้องกันการรั่วซึมของสารไซยาไนด์หรือโลหะหนักที่ปนเปื้อนอยู่ในสินแร่เข้าสู่ทางน้ำใต้ดิน ทั้งนี้ในระบบยังมีมาตรการติดตามตรวจสอบการปนเปื้อนของสารไซยาไนด์หรือโลหะหนักดังกล่าวสู่ทางน้ำใต้ดิน โดยบริษัทจะต้องทำการตรวจวัดค่าปริมาณสารไซยาไนด์และโลหะหนักอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนั้นยังได้ทำการติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำผิวดินโดยรอบพื้นที่ประกอบการเหมืองแร่ เพื่อให้ทราบว่ามีสารปนเปื้อนของมลพิษต่างๆ ออกสู่แหล่งน้ำธรรมชาติหรือไม่ ทั้งนี้การติดตามตรวจสอบดังกล่าวได้ บริษัทจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วนตามมาตรการป้องกันแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำหนด

ปัญหาการทำเหมืองแร่

จากการดำเนินการทำเหมืองแร่ทองคำดังกล่าว ที่ได้เริ่มมีการทำเหมืองทองใน พ.ศ. ๒๕๔๙ โดยบริษัท ฟุงคำ จำกัด หลังจากนั้นมีการร้องเรียนของประชาชน ๖ หมู่บ้านในตำบลเขาหลวง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย และมีผลการตรวจสอบยืนยันจากภาครัฐหลายหน่วยงาน เช่น สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคอุทสาหกรรมจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเลย กองวิเคราะห่น้ำบาดาล กรมทรัพยากรน้ำบาดาล กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ กรมควบคุมมลพิษ และ สถาบันการศึกษาหลายแห่ง เหมืองแร่ทองคำยังดำเนินกิจการต่อไปจนเกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งกับชุมชน โดยลำดับเหตุการณ์ ที่สำคัญดังนี้

พ.ศ. ๒๕๕๐ หลังเปิดทำเหมืองได้ ๑ ปี สำนักงานสิ่งแวดล้อม ภาคที่ ๙ อุดรธานี ตรวจสอบพบลำน้ำฮวยและห้วยฝูกมีค่าไซยาไนด์ แมงกานีส เกินค่ามาตรฐาน และในบ่อเก็บกากแร่ของบริษัทฯ มีค่าไซยาไนด์สูงถึง ๖๒ มิลลิกรัมต่อลิตร (part per million: ppm) เกินจากค่ามาตรฐานที่ EIA ระบุไว้ ๒ ppm. กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ อุดรธานี ภาค ๒ เรียกร้องให้เหมืองปรับปรุงข้อบกพร่อง ส่วนอุตสาหกรรมจังหวัดเลย มีคำสั่งให้ปรับบริษัท ฟุงคำ จำกัด ๒,๐๐๐ บาท

๒๘ มิถุนายน ๒๕๕๐ กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ มีหนังสือแจ้งให้บริษัท ฟุงคำ จำกัด เข้าพบอธิบดีกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ เพื่อบันทึกปากคำรับทราบข้อกล่าวหาอันมีสาเหตุจาก การที่บริษัทฯ มีเจตนาขนำแร่โลหะทองคำมีเงินเจือปน จำนวน ๑๐๕.๕ กิโลกรัม มูลค่า ๕๒ ล้านบาท ออกจากเขตเหมืองแร่ โดยไม่ยื่นคำขอใบอนุญาตขนำแร่ คือการขนำแร่ โดยไม่จ่ายค่าภาคหลวงแร่ ซึ่งเป็นความผิดตามมาตรา ๑๐๘ แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. ๒๕๑๐ บทลงโทษ คือปรับ ๑ - ๕ เท่าของมูลค่าแร่ รวมถึงรัฐมนตรียังมีอำนาจเพิกถอนประทานบัตรของบริษัทฯ ในครั้งนั้น

บริษัท ทุ่งคำ จำกัด ได้ปฏิเสธข้อกล่าวหา จากนั้นอีก ๑ ปี อัยการจังหวัดเลยมีคำสั่งไม่ฟ้องและยุติการดำเนินคดีกับบริษัท ทุ่งคำ จำกัด เพราะคดีขาดอายุความ

พ.ศ. ๒๕๕๑ โรงพยาบาลวังสะพุง สุ่มตรวจไซยาไนต์ในเลือดของประชาชน ๖ หมู่บ้าน รอบเหมืองทองคำจำนวน ๒๗๙ คน โดย รพ.รามาริบัติ ซึ่งเป็นผู้ทำการตรวจได้แจ้งผลเลือด พบมีไซยาไนต์ในเลือดของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง ๕๔ ราย และพบว่ามีไซยาไนต์ในเลือดเกินค่ามาตรฐาน ๒๐ คน

สิงหาคม ๒๕๕๒ บริษัท ทุ่งคำ จำกัด เปลี่ยนแปลงรายละเอียดโครงการเพื่อรองรับการขยายพื้นที่ทำเหมือง โดยว่าจ้างศูนย์การจัดการสิ่งแวดล้อม คณะวิศวกรรมศาสตร์ และศูนย์วิจัยน้ำบาดาล คณะเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยขอนแก่น ทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

มิถุนายน ๒๕๕๓ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเลย ตรวจเลือดของประชาชน ๖ หมู่บ้าน รอบเหมืองทองคำ พบไซยาไนต์ พรอท ตะกั่ว ในเลือดทั้งเกินและไม่เกินค่ามาตรฐาน ผลกระทบที่เกิดขึ้นนี้ ส่งผลให้กลุ่มคนรักบ้านเกิด ๖ หมู่บ้าน เรียกร้องให้กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ปิดเหมืองทอง ยกเลิกคำขอประทานบัตรทั้ง ๑๐๖ แปลง และคัดค้านการอนุมัติประทานบัตรเพิ่มเติมของ บริษัท ทุ่งคำ จำกัด คือ แปลงที่ ๑๐๔/๒๕๓๘ พื้นที่ภูเหล็ก ในวันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๓

ในวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ มติคณะรัฐมนตรีสั่งให้กระทรวงอุตสาหกรรมชะลอการขอประทานบัตร แปลงที่ ๑๐๔/๒๕๓๘ (ภูเหล็ก) พื้นที่ประมาณ ๒๙๑ ไร่ และแปลงอื่น ๆ ของบริษัท ทุ่งคำ จำกัด ที่ต้องการจะขยายพื้นที่เพื่อทำเหมืองแร่จนกว่าจะได้ข้อสรุปสาเหตุการปนเปื้อนโลหะหนัก ให้จัดทำผลการประเมินความคุ้มค่าของฐานทรัพยากรธรรมชาติและค่าภาคหลวงแร่กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีหน้าที่ตรวจสอบสารปนเปื้อน ดำเนินการตรวจสอบสารปรอทด้วย เนื่องจากมีการพบว่ามีปริมาณสารปรอทสูงมากเมื่อเทียบกับหมู่บ้านอื่น ในสภาพปกติจนกว่าจะได้ข้อสรุปของสาเหตุการเกิดสารปนเปื้อน

กันยายน ๒๕๕๔ ประกาศจังหวัดเลย ระบุว่ากรมควบคุมมลพิษตรวจสอบพบว่าบ่อเก็บกากแร่มีสารหนู และไซยาไนต์เกินค่ามาตรฐาน และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเลยและโรงพยาบาลวังสะพุง เปิดเผยผลตรวจเลือดประชาชน ๖ หมู่บ้านรอบเหมือง ๗๕๘ ราย ผลเลือดของประชาชน ๑๒๔ ราย มีปรอทและไซยาไนต์ เกินค่ามาตรฐาน

บริษัท ทุ่งคำ จำกัด มีหนังสือลงวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๕ ส่งถึงจังหวัดเลยและองค์การบริหารส่วนตำบลเขาหลวง กรณีกลุ่มคนรักบ้านเกิด ๖ หมู่บ้าน เคลื่อนขบวนไปชุมนุมและยื่นหนังสือคัดค้านการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าโคกภูเหล็ก เพื่อทำเหมืองทองคำต่อผู้ว่าราชการจังหวัดเลย

วันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๕ เกิดเหตุการณ์สันเขื่อนเก็บกักแร่ของบริษัทแตก เป็นที่หวาดกลัวของประชาชน ๖ หมู่บ้านรอบเหมือง กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ มีคำสั่งให้ปิดเหมืองชั่วคราว เพื่อให้มีการตรวจสอบปัญหาเขื่อนแตกอย่างเร่งด่วน บริษัทได้แก้ไขสถานการณ์โดยการปูฝ้ายรอบสันเขื่อน อัดดินบนสันเขื่อนให้แข็งแรงขึ้น ส่งผลให้เพิ่มความความสูงของสันเขื่อน ทำให้เขื่อนเก็บกักแร่ที่ตั้งอยู่บนภูทับฟ้าบรรจุน้ำเสียจากโรงงานได้มากขึ้น รองรับการขยายพื้นที่ทำเหมืองได้อีกโดยไม่ต้องทำรายงาน EIA เพิ่มเติม

วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๕ บริษัท ทุ่งคำ จำกัด ได้จัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนผู้มีส่วนได้เสียในการกำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ เพื่อจัดทำรายงาน EHIA ประกอบการขอประทานบัตรแปลงที่ ๑๐๔/๒๕๓๘ บัญญุเหล็ก โดยใช้กองกำลังตำรวจ ๗๐๐ นาย ปิดกั้นประชาชนบางส่วนไม่สามารถเข้าร่วมเวทีรับฟังความคิดเห็นได้

วันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๖ กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ และอุตสาหกรรมจังหวัดเลย มีคำสั่งอนุญาตให้บริษัท ทุ่งคำ จำกัด เปิดดำเนินการทำเหมืองได้ตามปกติ โดยสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักรวจการกระจายตัวและแหล่งที่มาการปนเปื้อนโลหะหนัก ในเขตพื้นที่แหล่งแร่ทองคำ ภูทับฟ้า ตำบลเขาหลวง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การแพร่กระจาย สาเหตุของการปนเปื้อนโลหะหนักและประเมินการปนเปื้อนของโลหะหนักในเขตพื้นที่แหล่งแร่ทองคำ

สิงหาคม ๒๕๕๖ ผลการสำรวจยังคงพบสารหนู และแมงกานีสที่ปนเปื้อนในแหล่งน้ำและน้ำบาดาลเกินค่ามาตรฐานทั้ง ๓ กลุ่มน้ำในพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มน้ำฮวย กลุ่มน้ำห้วยผุก กลุ่มน้ำห้วยเหล็ก ในน้ำผิวดินและน้ำใต้ดิน พบค่าความเข้มข้นเกินมาตรฐานของสารหนู ไซยาไนต์ และตะกั่ว ส่วนแมงกานีส เกินมาตรฐาน ในบางสถานีพบสารหนูและไซยาไนต์ในน้ำผิวดิน ส่วนใหญ่เกินมาตรฐานในพื้นที่เหมืองและบางสถานีนอกพื้นที่ประกอบกิจกรรมเหมือง อีกทั้งในช่วงฤดูฝนจะพบไซยาไนต์ เกินมาตรฐาน น้ำผิวดินหลายจุดนอกพื้นที่เหมือง ส่วนบ่อบาดาลอื่น ๆ ในเหมืองและบ่อกักเก็บตะกอนกากแร่ มีค่าไซยาไนต์ สารหนู แมงกานีสและทองสูงเกินมาตรฐาน การศึกษาในครั้งนี้ สรุปสาเหตุของการปนเปื้อนว่าเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติของพื้นที่

วันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๕๖ กลุ่มคนรักบ้านเกิด ๖ หมู่บ้าน มีมติประกาศใช้ระเบียบชุมชน ห้ามรถบรรทุกหนักเกิน ๑๕ ตันวิ่งบนถนนของชุมชน และห้ามรถบรรทุกสารเคมีวิ่งผ่านถนนของชุมชน และตัดสินใจก่อกำแพงบริเวณ ๔ แยกนาหนองบงคุ่มน้อย เพื่อปกป้องชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๕๖ บริษัท ทุ่งคำ จำกัด จัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนผู้มีส่วนได้เสียในการกำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ เพื่อจัดทำรายงาน EHIA ประกอบการขอประทานบัตร แปลงที่ ๗๖/๒๕๓๙ (นาโป่ง) มีการใช้กองกำลังตำรวจ ๑,๐๐๐ นาย ปิดกั้นประชาชนบางส่วนไม่สามารถเข้าร่วมเวทีรับฟังความคิดเห็นได้

หลังจากนั้นบริษัทได้ทยอยฟ้องคดีแพ่ง-อาญากับประชาชนรวม ๓๓ คน ๙ คดี เรียกค่าเสียหายรวมแล้วมากกว่า ๒๗๐ ล้านบาท พร้อมๆ กับการทำลายกำแพงทั้ง ๓ ครั้งที่ประชาชนสร้างขึ้น โดยอ้างว่าประชาชนปิดทางเข้าเหมือง ทำให้บริษัทฯ ไม่สามารถดำเนินกิจการได้

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ ประชาชน ๓๒๒ คน ร่วมกันเป็นโจทก์ยื่นฟ้องอธิบดีกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) และผู้ว่าราชการจังหวัดเลยต่อศาลปกครองกลาง เนื่องจากทำผิดฐานละเลยการปฏิบัติหน้าที่ และกระทำการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและขอให้เพิกถอนใบอนุญาตบัตร ๕ แปลง และขอให้เพิกถอนใบอนุญาตประกอบโลหกรรมของบริษัท ทุ่งคำ จำกัด รวมทั้งเพิกถอนหนังสือยินยอมให้เข้าใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน

ต่อมาบริษัท ฟุ่งคำ จำกัด ได้ขออนุญาตขนแร่ทองแดงจากอุตสาหกรรมจังหวัด จำนวน ๔๗๖ ตัน และทำการขนแร่ในคืนวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗ มีกองกำลังติดอาวุธ ๓๐๐ คน มาคุ้มกัน ขบวนการขนแร่ ในคืนดังกล่าวเกิดเหตุการณ์กองกำลังได้ล้อมหมู่บ้านจับประชาชนมัดมือและทำร้าย ร่างกายจนมีผู้บาดเจ็บเป็นจำนวนมาก หลังเหตุการณ์ประชาชนได้ร้องเรียนถึงหน่วยงานทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทำการปิดเหมืองและถอนประทานบัตรของบริษัทฯ

วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๗ กลุ่มคนรักหมู่บ้านเกิดทำหนังสือขอร้องทุกข์ด่วนที่สุดถึง พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก (ตำแหน่งขณะนั้น) ในฐานะหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ กรณีนายทหารเกี่ยวข้องพัวพันกับการขนแร่ของบริษัท ฟุ่งคำ จำกัด ที่ใช้ความรุนแรงต่อประชาชน ๖ หมู่บ้าน โดยอ้างถึงหนังสือที่ กท. ๐๔๐๐/๒๒๖๓

หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องให้คำตอบว่าบริษัทฯ ขออนุญาตขนแร่อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ส่วนคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ส่งหนังสือชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับการร้องเรียนการทำเหมืองแร่ทองคำของบริษัท ฟุ่งคำ จำกัด ถึงคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ คำชี้แจงของกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ในประเด็นแรก คือ การยกเลิกการศึกษาของสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ว่าจ้างให้ทำเมื่อสิงหาคม ๒๕๕๕ - ๒๕๕๖ โดยสาระสำคัญคือ การทำเหมืองของบริษัท ฟุ่งคำ จำกัด ไม่มีการปล่อยน้ำออกสู่ภายนอกพื้นที่โครงการ ปัจจุบันผลการวิเคราะห์ไม่พบว่ามีไฮยาไนด์ปนเปื้อนออกจากพื้นที่ประทานบัตร ส่วนสารหนู แมงกานีส โลหะหนักที่ตรวจพบในปริมาณสูงมีการแพร่กระจายอยู่แล้วตามธรรมชาติ ส่วนผลการตรวจรักษาผู้ป่วย กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ ชี้แจงว่าแพทย์ไม่สามารถระบุได้ว่าเกิดจากสาเหตุใด

ในประเด็นที่ไม่มีการปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ อ้างว่าการวิเคราะห์ความเหมาะสมทางธุรกิจของโครงการ เป็นการศึกษาเชิงเศรษฐกิจที่สามารถประเมินมูลค่าต่างๆ ได้อย่างชัดเจน แต่การเปรียบเทียบกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นทฤษฎีทางสังคมที่ยังไม่เคยมีการศึกษามูลค่าต่างๆ ในเชิงเศรษฐกิจมาก่อนและการขนแร่ในคืนวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗ กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ยืนยันเช่นเดิมว่า บริษัท ฟุ่งคำ จำกัด ได้รับอนุญาตขนแร่จากอุตสาหกรรมจังหวัดเลยอย่างถูกต้อง การปะทะกันของประชาชนกับกลุ่มชายฉกรรจ์เกิดจากประชาชนไม่ยอมให้มีการขนแร่ออกจากเหมืองแร่

จังหวัดเลย ออกประกาศในวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๕๗ ระบุว่า การตรวจสอบวิเคราะห์ ตัวอย่างน้ำ ประกอบด้วย กรมควบคุมมลพิษ กรมทรัพยากรน้ำบาดาล และกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ ผลการตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำปรากฏว่า พบสารหนูและแมงกานีสไม่เกินค่ามาตรฐาน ไม่มีสารโลหะหนัก เพิ่มขึ้นจากการจัดเก็บตัวอย่างน้ำ จากนั้นกองกำลังทหารคณะรักษาความสงบแห่งชาติเข้าควบคุมสถานการณ์ในพื้นที่ ๖ หมู่บ้าน นาน ๓ เดือน

วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๗ ตัวแทนประชาชน ๒๓ คนจาก ๖ หมู่บ้าน รวมตัวกันยื่นฟ้องร้องต่อ ศาลปกครองอุดรธานี ขอให้ศาลปกครองพิจารณา ดังนี้

๑. เพิกถอนรายงานการไต่สวนประกอบคำขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ที่ผู้ถูกฟ้องคดีคือ อุตสาหกรรมจังหวัดเลย กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ และอดีตกำนันตำบลเขาหลวงได้บันทึกให้แก่บริษัท ฟุ่งคำ จำกัด

๒. เพิกถอนรายงานการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนผู้มีส่วนได้เสียในการกำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (Public Scoping) ของบริษัท ฟุ่งคำ จำกัด เนื่องจากข้อความในรายงานฉบับดังกล่าว มีข้อมูลในสาระสำคัญที่เป็นเท็จในส่วนที่เป็นแหล่งต้นน้ำและป่าน้ำซับซิม

๓. ขอให้ศาลปกครองกำหนดเขตพื้นที่พิพาทภูเหล็ก แปลงที่ ๑๐๔/๒๕๓๙ ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำและป่าน้ำซับซิม ห้ามการประกอบกิจการใด เว้นแต่สงวนรักษาไว้ให้เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารและเป็นทรัพยากรป่าไม้ของประเทศแต่เพียงอย่างเดียว

๔ ธันวาคม ๒๕๕๗ บริษัท ฟุ่งคำ จำกัด ได้ขออนุญาตขนแร่ทองแดงที่เหลือ ๑,๖๕๕ ตัน และทำการขนแร่ออกจากเหมืองทอง โดยยื่นข้อเสนอถอนฟ้องคดีทุกคดีกับประชาชน ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ บริษัท ฟุ่งคำ จำกัด ฟ้องเยาวชนต่อผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดเลย ซึ่งคณะกรรมการสอบสวนจากสถานพินิจฯ อยู่ระหว่างรวบรวมข้อมูล พยานหลักฐาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาว่าจะอนุญาตให้บริษัท ฟุ่งคำ จำกัด ยื่นฟ้องเยาวชนได้หรือไม่

อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาของการร้องเรียนดังกล่าว และมีผลตรวจอันเป็นที่ประจักษ์ของการปนเปื้อนสารโลหะหนักทั้งในสิ่งแวดล้อมและในเลือดของประชาชน ๖ หมู่บ้าน รอบเหมืองทองนั้น หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องได้ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบและกำกับดูแลปัญหาที่เกิดขึ้นมาหลายชุดหลายคณะ แต่สาเหตุของผลกระทบ ปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้น ความเจ็บป่วยของประชาชนยังไม่มีข้อสรุป และยังไม่ได้รับการแก้ไข อุตสาหกรรมจังหวัดเลยได้ต่อไปอนุญาตประกอบโลหกรรมให้บริษัท ฟุ่งคำ จำกัด หมดยุคในวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๕ ไปจนถึงวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐ ขณะที่กลุ่มคนรักบ้านเกิด ๖ หมู่บ้าน ได้ร้องเรียนไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดเลย ขอคัดค้านการขอต่อไปอนุญาตประกอบโลหกรรมและแร่อื่นๆ ของบริษัท ฟุ่งคำ จำกัด เนื่องจากการทำเหมืองได้ส่งผลกระทบต่ออย่างมากในพื้นที่ และประชาชนผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง ไม่ได้ทราบว่า บริษัท ฟุ่งคำ จำกัด ต้องทำ EHIA ก่อนเพื่อประกอบใบขออนุญาตหรือไม่

ใบอนุญาตใช้ที่ดินในป่าสงวนแห่งชาติป่าโคกภูเหล็ก แปลงภูทับฟ้า หมดยุคเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๕ และใบอนุญาตใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน หมดยุคเมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๕๖ ซึ่งอยู่ระหว่างการยื่นขอต่อไปอนุญาตของบริษัท แต่ติดปัญหาตามเงื่อนไขระเบียบกรมป่าไม้ฯ หมวด ๒ ข้อ ๘ (๕) การเข้าทำประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ผู้ขออนุญาตจะต้องไม่มีปัญหากับราษฎรในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง และต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลในท้องที่ที่ป่านั้นตั้งอยู่ ซึ่งการทำประชาคมที่ผ่านมาไม่เคยผ่านความเห็นชอบและมีการคัดค้านจากประชาชนในพื้นที่มาโดยตลอด

ส่วนการขออนุญาตใช้ที่ดินของ สปก. ยังมีคดีความอยู่ในชั้นศาลหลายคดี เนื่องจากบริษัทฯ ไม่ได้ชำระค่าใช้ที่ดินให้แก่ สปก. เกือบ ๑๐๐ ล้านบาท ซึ่ง สปก. ยืนยันว่าจะสามารถอนุญาตให้บริษัทฯ เข้าใช้ประโยชน์ที่ดินได้ก็ต่อเมื่อคดีทุกคดีเป็นที่สิ้นสุด เหมืองทองของบริษัท ฟุ่งคำ จำกัด จึงอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่สามารถดำเนินกิจการได้มาตั้งแต่ใบอนุญาตหมดยุค ส่วนการขอใช้พื้นที่ภูเหล็ก

เพื่อขยายเหมือง มีที่ดินอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าโคกภูเหล็ก และทับซ้อนอยู่กับพื้นที่ป่าหมายเลข ๒๓ และเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น ๑ เอ ซึ่งควรสงวนไว้เป็นพื้นที่ต้นน้ำ ลำธารโดยเฉพาะ หากจะขอใช้พื้นที่จะต้องได้รับอนุญาตโดยผ่านมติคณะรัฐมนตรี

การดำเนินการแก้ไขปัญหา

ในปี พ.ศ.๒๕๕๐ จากกรณีของหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ตีพิมพ์ข้อมูลปัญหากรณีเหมืองแร่ทองคำนั้น จังหวัดเลยได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบและกำกับดูแลแบบมีส่วนร่วมจำนวน ๕ คณะ จำนวน ๑๑๖ คน ทำหน้าที่ตรวจสอบกำกับดูแลแก้ไขปัญหาดังกล่าวในด้านข้อมูลข่าวสาร ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ผลกระทบด้านสุขภาพอนามัย และการเฝ้าระวังผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการประกอบการเหมืองแร่ทองคำของบริษัท ทูงคำ จำกัด นอกจากนี้ กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ ยังได้มีการแต่งตั้งคณะทำงานซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อร่วมตรวจสอบการปฏิบัติงานของบริษัท ทูงคำ จำกัด อยู่อย่างสม่ำเสมอ

สำหรับกรณีของสถานีโทรทัศน์ไทย พี.บี.เอส. ในปี พ.ศ.๒๕๕๑ กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ ได้ส่งเจ้าหน้าที่ไปร่วมตรวจสอบข้อเท็จจริงกับคณะกรรมการตรวจสอบร่วมที่ จังหวัดเลยแต่งตั้ง ผลสรุปคณะกรรมการตรวจสอบร่วมเห็นว่าเพื่อให้ประชาชนมีความมั่นใจในเรื่องผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจึงให้มหาวิทยาลัยขอนแก่นซึ่งเป็นที่ปรึกษาของบริษัท ทูงคำ จำกัด ควบคุมมลพิษซึ่งเป็นหน่วยงานที่เป็นกลางและกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่จะทำการตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อมอีกครั้งหนึ่ง

และจากการเก็บตัวอย่างน้ำ และตรวจวัดเสียงและฝุ่นบริเวณโดยรอบประทานบัตรเหมืองแร่ทองคำ จำนวน ๑๑ จุด (รวมตัวอย่างน้ำฝน) ทำการวิเคราะห์หาปริมาณไซยาไนด์ เมื่อวันที่ ๒๓ - ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๑ ผลปรากฏว่าคุณภาพน้ำ ระดับเสียงและปริมาณฝุ่นละอองอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน ส่วนพืชผลทางการเกษตรและสุขภาพของประชาชนเห็นควรให้สาธารณสุขจังหวัด และเกษตรจังหวัด ตรวจสอบข้อเท็จจริง และให้บริษัท ทูงคำ จำกัด ประชาสัมพันธ์ผลการตรวจสอบให้ประชาชนทราบต่อไป ส่วนเรื่องที่ว่าบริษัท ทูงคำ จำกัด จะเปิดพื้นที่ทำเหมือง ทองคำอีกจำนวน ๓๐,๐๐๐ ไร่ นั้น ความจริงเป็นการขออาชญาบัตรสำรวจแร่ในพื้นที่ ๓๐,๐๐๐ ไร่ เพื่อสำรวจตรวจสอบว่าพื้นที่ใดมีความเหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นเหมืองแร่ทองคำต่อไปเท่านั้น ยังไม่ได้รับอนุญาตให้มีการทำเหมืองแร่เพิ่มเติมแต่อย่างใด

ทั้งนี้ กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ได้มีนโยบายให้สำนักงานอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่เขต ๒ ซึ่งเป็นหน่วยงานในส่วนภูมิภาคได้ร่วมตรวจสอบ การทำเหมืองแร่ของบริษัท ทูงคำ จำกัด กับคณะกรรมการตรวจสอบร่วมกับจังหวัดเลยอย่างต่อเนื่อง

พ.ศ.๒๕๕๔ - ๒๕๕๖ กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ ประสานงานกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยโดยสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม ทำการศึกษาหาสาเหตุของการแพร่กระจายโลหะหนักและสารพิษต่าง ๆ ในบริเวณเหมืองแร่ทองคำและพื้นที่ใกล้เคียง ผลปรากฏว่าพื้นที่เหมืองแร่ทองคำและพื้นที่โดยรอบมีโลหะหนัก เช่น สารหนูและแมงกานีสในปริมาณที่สูง เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีศักยภาพของแร่โลหะ ปัจจุบันไม่พบว่ามี การแพร่กระจายของไซยาไนด์ หรือโลหะหนักออกนอกพื้นที่ทำเหมือง ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวได้นำเสนอให้จังหวัดเลย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้แทนของกลุ่มคนรักบ้านเกิดได้รับทราบแล้ว และกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมือง

แร่ ได้กำกับดูแลเหมืองแร่ทองคำดังกล่าวอย่างใกล้ชิดและเข้มงวด โดยได้สั่งการให้เหมืองแร่ดังกล่าว เสริมความมั่นคงแข็งแรงของเขื่อนบ่อเก็บกากแร่ และให้มีการประชาสัมพันธ์สร้าง ความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชนโดยรอบ กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่เห็นว่าความขัดแย้งดังกล่าวเป็นความขัดแย้งที่ต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจของประชาชน ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้ประกอบการเหมืองแร่กับประชาชนดังกล่าวจึงมีความพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการประสานความเข้าใจของทั้งสองฝ่าย และได้ประสานให้กลุ่มผู้ร้องคัดค้านเสนอนักวิชาการที่เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเข้ามาร่วมศึกษาและติดตามตรวจสอบการแพร่กระจายของโลหะหนักและสารไซยาไนด์ ตลอดจนผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการทำเหมืองดังกล่าว

อย่างไรก็ตามบริษัท ทุ่งคำ จำกัด มีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารหลายครั้ง จึงมีผลต่อการสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนไม่ต่อเนื่องและไม่ได้ผล เกิดการฟ้องร้องและอ้างสิทธิ์ระหว่างทั้งสองฝ่ายซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ปัญหากลับทวีความรุนแรงขึ้น กลุ่มชาวบ้านจึงสร้างสิ่งกีดขวางไม่ให้รถขนแร่ของบริษัท ทุ่งคำ จำกัด ผ่านตั้งแต่ปี ๒๕๕๖ เป็นต้นมา จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ใช้ความรุนแรงในวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗

และวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๙ คณะรัฐมนตรีมีมติประกาศสั่งปิดเหมืองแร่ทองคำทั่วประเทศ ยกเลิกประทานบัตรเพื่อทำเหมืองแร่ทองคำ รวมถึงคำขอต่ออายุประทานบัตรและการอนุญาตอาชญาบัตรพิเศษเพื่อสำรวจเหมืองแร่ทองคำไทย

ปัญหาความขัดแย้ง กรณีประทุระบายน้ำศรีสองรัก

ความเป็นมา

จังหวัดเลยมีแหล่งน้ำที่สำคัญหลายสายที่หล่อเลี้ยงประชาชนในพื้นที่จังหวัดเลย และพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง หนึ่งในแหล่งน้ำที่สำคัญคือ แม่น้ำเลยมีพื้นที่ลุ่มน้ำ ๒ ล้านกว่าไร่ มีแม่น้ำเลยเป็นแม่น้ำสายหลัก ไหลจาก อ.ภูหลวง แหล่งต้นน้ำ วักขึ้นเหนือผ่าน อำเภอวังสะพุง อำเภอเมือง และไหลลงสู่ปลายทางแม่น้ำโขงที่ อำเภอเชียงคาน ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญระดับจังหวัดและประเทศ ลุ่มน้ำเลยมีปริมาณน้ำท่าเฉลี่ย ๑,๑๓๒ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี มีแหล่งกักเก็บน้ำรวม ๔๙.๖๒ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือ คิดเป็นร้อยละ ๔.๓๘ ของปริมาณน้ำท่าเฉลี่ย ซึ่งพื้นที่ต้นน้ำเลยนั้น มีสภาพภูมิประเทศที่มีลักษณะค่อนข้างลาดชัน ลุ่มน้ำมีลักษณะยาวรี รวมทั้งป่าไม้ต้นน้ำถูกบุกรุกทำลาย ส่งผลให้ระบบเก็บกักน้ำและชะลอน้ำในพื้นที่ตอนต้นของลุ่มน้ำไม่เพียงพอ เกิดน้ำไหลหลากอย่างรวดเร็ว อีกทั้ง การพัฒนาพื้นที่เมืองและชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีสิ่งกีดขวางทางระบายน้ำทำให้ความสามารถในการระบายน้ำจากพื้นที่ด้านเหนือน้ำไปสู່ท้ายน้ำผ่านตัวเมืองและชุมชนค่อนข้างต่ำ โดยพื้นที่เสี่ยงอุทกภัยในเขตจังหวัดเลยส่วนใหญ่จะเป็นที่ราบลุ่มตามริมแม่น้ำ ซึ่งจะเป็นเขตที่มีประชากรอาศัยค่อนข้างหนาแน่น พื้นที่ลุ่มน้ำส่วนมากเป็นภูเขามีสภาพลาดชันสูงทำให้มีปริมาณน้ำหลาก ในฤดูฝน มาเร็วและแรงประกอบกับในช่วงเดือน กรกฎาคม-สิงหาคม ระดับน้ำของน้ำโขงบริเวณปากแม่น้ำเลยจะมีระดับน้ำปริมาณน้ำจากแม่น้ำโขงจะไหลย้อนเข้ามา ในแม่น้ำเลยเป็นระยะทางประมาณ ๒๐-๓๐ กม. ทำให้ปริมาณน้ำระบายออกได้น้อย น้ำจะเอ่อล้นท่วมขึ้นมาถึงตัวจังหวัดเลย ทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินและพื้นที่การเกษตร และการเกิดภัยแล้งของจังหวัดเลยจะเกิด

ในช่วงฤดูแล้งและช่วงฝน ทั้งช่วงในฤดูฝน เมื่อหมดฤดูฝนน้ำในแม่น้ำจะแห้งขอด ในฤดูแล้งปริมาณน้ำท่าที่มีน้อยประกอบกับระดับน้ำแม่น้ำโขงจะอยู่ต่ำกว่าระดับท้องน้ำปากน้ำเลย ทำให้ปริมาณน้ำในแม่น้ำเลยแห้งขอดติดท้องน้ำเป็นส่วนมาก ไม่เพียงพอที่จะนำมาใช้เพื่อการเกษตร โดยพื้นที่เสี่ยงภัยแล้งในเขตจังหวัดเลยส่วนใหญ่จะกระจายทั่วทั้งจังหวัด โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ห่างไกลแหล่งน้ำ

จากสภาพปัญหาทั้งภัยแล้งและอุทกภัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดเลยโดยเฉพาะลุ่มน้ำเลย ซึ่งมีแม่น้ำเลยไหลผ่านตัวเมืองด้วยแล้วนั้น พบว่ายังไม่มีแหล่งเก็บกักน้ำขนาดกลางหรือขนาดใหญ่ในพื้นที่ลุ่มน้ำซึ่งถ้ามีจะช่วย บรรเทาปัญหาทั้งสองในระดับหนึ่ง กรมชลประทานได้พิจารณาดำเนินการ ศึกษาความเหมาะสมและสำรวจออกแบบโครงการประตูละบายน้ำศรีสองรักจังหวัดเลย เป็นการเร่งด่วน เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหากลุ่มน้ำแล้งและอุทกภัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดเลย ซึ่งดำเนินการจัดทำรายงานการศึกษาวางโครงการ (Pre-Feasibility) แล้วเสร็จในเดือนกันยายน ๒๕๕๖

องค์ประกอบโครงการ

โครงการประตูละบายน้ำศรีสองรัก เป็นการขุดช่องลัดความยาว ๑ กิโลเมตร เพื่อย่นระยะทางการไหลของน้ำในลำน้ำเลยให้ลงแม่น้ำโขงได้อย่างรวดเร็ว งบประมาณค่าก่อสร้างโครงการทั้งสิ้น ๕,๐๐๐ ล้านบาท (รวมค่าทดแทนทรัพย์สิน) แผนงานโครงการ ๖ ปี (ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๙ - ๒๕๖๔) โดยปี ๒๕๕๙ เป็นการเตรียมความพร้อมโครงการและสำรวจปักหลักเขต จากนั้นดำเนินการก่อสร้างประตูละบายน้ำและอาคารประกอบพร้อมส่วนประกอบอื่น ใช้ระยะเวลาดำเนินการ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) และดำเนินการก่อสร้างสถานีสูบน้ำและระบบท่อส่งน้ำ ใช้ระยะเวลาดำเนินการ ๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๔)

องค์ประกอบโครงการ ประกอบด้วย

๑. ประตูละบายน้ำศรีสองรัก (ช่องลัด) ประเภท บานตรง ขนาดกว้าง ๑๕ เมตร สูง ๑๓.๒๐ เมตร จำนวน ๕ ช่อง ความสามารถระบายน้ำ ๒,๕๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที
๒. ประตูละบายน้ำในลำน้ำเดิม (แม่น้ำเลย) ประเภท บานตรง ขนาดกว้าง ๑๐ เมตร สูง ๑๒.๕๐ เมตร จำนวน ๒ ช่อง ความสามารถระบายน้ำ ๔๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที พร้อมประตูเรือสัญจร กว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๗๗ เมตร และบันไดปลา กว้าง ๓ เมตร จำนวน ๑ ช่อง
๓. อาคารควบคุมบานระบาย (Control House) พื้นที่ใช้สอย ๒,๕๐๐ ตารางเมตร
๔. ระบบส่งน้ำ เป็นระบบท่อส่งน้ำ ยาวรวมประมาณ ๙๗ กิโลเมตร พื้นที่รับประโยชน์ทั้งโครงการ ช่วยเพิ่มพื้นที่ชลประทานในฤดูฝน ๗๒,๕๐๐ ไร่ และฤดูแล้ง ๑๘,๑๐๐ ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ ๗ ตำบลของอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ประกอบด้วย ตำบลเชียงคาน ตำบลนาข้าว ตำบลปากตม ตำบลหาดทรายขาว ตำบลเขาแก้ว ตำบลจอมศรี และตำบลธาตุ รวม ๔๔ หมู่บ้าน ๙,๒๘๗ ครัวเรือน
๕. แผนพัฒนาพื้นที่ตามแนวทางการส่งออกวัฒนธรรมลุ่มน้ำเลย ดำเนินการพัฒนาพื้นที่จำนวน ๑,๑๔๐ ไร่ (รวมพื้นที่นอกแนวกันเขตหัวงานโครงการจำนวน ๔๒๐ ไร่) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาโครงการ และสามารถเชื่อมโยงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย และสนับสนุนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอื่นๆ ของภาครัฐและเอกชน โดยใช้งบประมาณดำเนินการภายใต้แผนอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์โครงการ

๑. เพื่อเป็นแหล่งน้ำต้นทุนสนับสนุนพื้นที่เกษตรกรรม และเพื่อใช้สำหรับการอุปโภคบริโภค ตลอดจนบรรเทาปัญหาน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก
๒. เพื่อสนับสนุนประเด็นยุทธศาสตร์จังหวัดเลย ในด้านพัฒนาการท่องเที่ยวและพัฒนาคน สังคม คุณภาพชีวิตทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิตด้านการเกษตร เพื่อสนับสนุนการค้า การลงทุน

ผลประโยชน์โครงการ

๑. เพิ่มพื้นที่ชลประทานฤดูฝนจำนวน ๗๒,๕๐๐ ไร่ และฤดูแล้งจำนวน ๑๘,๑๐๐ ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ ๗ ตำบลของอำเภอเชียงคาน ได้แก่ ตำบลเชียงคาน ตำบลนาซาว ตำบลปากตม ตำบลหาดทรายขาว ตำบลเขาแก้ว ตำบลจอมศรี และตำบลธาตุ คิดเป็น ๔๔ หมู่บ้าน ๙,๒๘๗ ครอบครัว (ปี พ.ศ. ๒๕๕๗) และเป็นแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค ตลอดจนสามารถบรรเทาปัญหาน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก เมื่อโครงการแล้วเสร็จจะสามารถบริหารจัดการน้ำในกลุ่มน้ำเลยตอนล่างได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๒. สร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิตด้านการเกษตรเพื่อสนับสนุนการค้า การลงทุน โดยเกษตรกรมีรายได้สุทธิเพิ่มขึ้น ๔,๖๐๐ บาทต่อไร่
๓. ส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเฉลี่ย ๓๘๙,๒๐๐ คนต่อปี และมีรายได้จากการท่องเที่ยวอำเภอเชียงคานเพิ่มขึ้นเฉลี่ย ๒๐๗ ล้านบาทต่อปี

ผลกระทบ

ข้อมูลของกรมชลประทานระบุว่า ผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่การดำเนินการก่อสร้างโครงการประตุน้ำศรีสองรัก จังหวัดเลย มีที่ดินถูกเขตโครงการจำนวน ๗๙๔ ไร่ แยกเป็นที่ดิน มีเอกสารสิทธิ์จำนวน ๓๐ ไร่ และที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน (สปก.๔-๐๑) ๗๔๙ ไร่ ส่งผลกระทบแก่ราษฎรที่เข้าไปทำกินบริเวณพื้นที่ก่อสร้างประมาณ ๗๕ ราย

ในขณะเดียวกันได้เกิดเสียงคัดค้านจากชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ เนื่องจากชาวบ้านไม่รู้ว่าก่อนหน้าจะมีโครงการก่อสร้างประตุน้ำศรีสองรัก จนกระทั่งกรมชลประทานเข้ามาจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นในพื้นที่ ซึ่งชาวบ้านแสดงความเห็นคัดค้านทุกเวที เนื่องจากกังวลถึงผลกระทบต่อที่อยู่อาศัย ๓๕๐ หลังคาเรือน และที่ทำกิน ๑,๐๐๐ ไร่ และจะกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนไทพวนที่ชุมชนบ้านกลาง ซึ่งเป็นชุมชนไทพวนแห่งเดียวใน จังหวัดเลย ซึ่งข้อคัดค้านของชาวบ้านได้แก่

๑. ชาวบ้านไม่เคยรับรู้รายละเอียดการก่อสร้างประตุน้ำศรีสองรักก่อนที่จะมีการเริ่มโครงการ นับตั้งแต่ครั้งแรกที่ได้เข้าประชุมร่วมกับกรมชลประทาน ตลอดจนการเข้ามาประชาคมในบ้านกลางพบว่า ไม่เคยมีข้อมูลที่ชัดเจนในการชี้แจง หรือสามารถตอบคำถามถึงผลกระทบหรือวิธีแก้ไขปัญหาได้ ชาวบ้านจึงไม่เชื่อมั่นกับตัวโครงการ และในภายหลังกังวลถึงความพยายามเข้ามาสำรวจรังวัดพื้นที่ ซึ่งชาวบ้านที่นี้ก็ได้ตัดสินใจที่จะต่อต้านถึงที่สุด

๒. ไม่มีการเปิดเผยข้อมูลของผลกระทบตลอดลำน้ำ ซึ่งจะเป็นพื้นที่กักเก็บน้ำให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตลอดจนได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของนิเวศแม่น้ำเลย เพราะบริเวณปากแม่น้ำและในลำน้ำเลยเป็นจุดที่มีความอุดมสมบูรณ์ของพันธุ์ปลา และเป็นแหล่งหาปลาสำคัญของ

ชาวประมงพื้นบ้าน รวมทั้งในฤดูวางไข่ปลาแม่น้ำโขงหลายชนิดจะต้องเข้าไปวางไข่ในแม่น้ำเลย ซึ่งหากมีประตูประบายน้ำปิดกั้น จะทำให้กระแสน้ำเปลี่ยนแปลงจนอาจส่งผลกระทบต่อพันธุ์ปลาในแม่น้ำโขง เนื่องจากปลาต้องอาศัยลำน้ำสาขาในการขยายพันธุ์ รวมถึงพื้นที่ทำมาหากินของชาวบ้านที่อาศัย การจับสัตว์น้ำในแม่น้ำเลย

๓. ชุมชนบ้านกลางเคยประสบปัญหาน้ำท่วมและประสบปัญหาการกัดเซาะตลิ่ง เกรงว่าหากมีน้ำท่วมสูงขึ้นจะส่งผลกระทบต่อปัญหาดังกล่าวให้รุนแรงยิ่งขึ้น เนื่องจากชุมชนตั้งอยู่บนพื้นที่ลักษณะแอ่งกระทะมีเนินเขาล้อมรอบ เกรงว่าการปิดกั้นแม่น้ำเลยจะทำให้ น้ำท่วมชุมชน และยังจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านไทยพวนที่เหลืออยู่เพียงแห่งเดียวในจังหวัดเลย ซึ่งหากชุมชนบ้านกลางต้องย้ายชุมชนจริงจะส่งผลกระทบต่อด้านจิตใจที่จะต้องแยกย้ายจากชุมชนที่สัมพันธ์กันเป็นญาติพี่น้อง และต้องไปเริ่มต้นชีวิตใหม่ในพื้นที่อื่น จึงต้องการให้กรมชลประทานมีการทบทวนโครงการนี้ใหม่

ต่างจากชาวบ้านบ้านห้วยหินสอและบ้านกกโพธิ์ สองชุมชนที่อยู่บริเวณปากแม่น้ำเลย และจะต้องถูกเวนคืนที่ดินเพื่อเปิดปากแม่น้ำ แต่กลับแสดงความเห็นด้วยกับโครงการนี้ เนื่องจากชาวบ้านที่นั่นได้รับข้อมูลว่าจะมีค่าเวนคืนที่ดินถึงไร่ละ ๑ ล้านบาท ซึ่งหลายฝ่ายมองว่าเป็นไปไม่ได้ นั่นเพราะที่ดินส่วนใหญ่บริเวณนั้นเป็นพื้นที่ สปก. ที่รัฐสามารถนำไปใช้ได้เลย

ที่ผ่านมาชาวบ้านกลางจึงได้เดินทางไปยื่นหนังสือร้องเรียนต่อหน่วยงานต่างๆ หลายครั้ง ทั้งต่ออธิบดีกรมชลประทาน ผู้ว่าราชการจังหวัดเลย สำนักนายกรัฐมนตรียุทธศาสตร์การสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จนในที่สุดสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ ๑๒ ได้ขอยกเลิกการสำรวจในพื้นที่โครงการประตูประบายน้ำศรีสองรัก และเปลี่ยนแปลงงบประมาณไปดำเนินการในโครงการอื่นๆ ที่มีความพร้อม อีกทั้งชาวบ้านบ้านกลางเสนอว่า การพัฒนาที่ควรเป็นสำหรับพื้นที่คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม เนื่องจากบ้านกลางเป็นหมู่บ้านไทยพวนแห่งสุดท้ายของจังหวัดเลย เหมาะแก่การอนุรักษ์มากกว่าการทำให้ชุมชนล่มสลาย ส่วนการบริหารจัดการปัญหาภัยแล้งอันที่จริงแล้วสามารถบริหารจัดการได้โดยระดับท้องถิ่น โดยภายหลังที่พื้นที่ได้ประสบกับปัญหาน้ำแล้ง ทั้งจากพื้นที่การเกษตรที่มากขึ้นและจากปริมาณน้ำฝนที่น้อยลง ทางท้องถิ่นและชาวบ้านก็ได้มีการแก้ปัญหาด้วยการทำฝายชะลอน้ำ การเจาะน้ำบาดาล การบริหารการใช้น้ำผุดในพื้นที่ ตลอดจนการจัดการน้ำที่ชาวบ้านร่วมกันใช้ทำให้แก้ไขปัญหาได้ ซึ่งปัญหาภัยแล้งกลับไม่ใช่ปัญหาใหญ่สำหรับคนที่นี่ เนื่องจากชาวบ้านจะมีการวางแผนทำเกษตรในช่วงน้ำหลาก แล้วเปลี่ยนไปจับปลาในแม่น้ำช่วงน้ำตื้น ซึ่งเป็นวิถีที่สอดคล้องกับสถานการณ์ธรรมชาติ

ปัญหาความขัดแย้ง กรณีการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้

สภาพทั่วไป

จังหวัดเลยมีขนาดพื้นที่ ๑๑,๔๒๔ ตารางกิโลเมตร หรือ ๗,๑๔๐,๓๘๒ ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าและภูเขาสูงสลับซับซ้อน เป็นเทือกเขาในแนวทิศเหนือใต้ ลดหลั่นเรียงรายมีลักษณะคล้ายคลื่นทะเล โดยมีที่ราบลุ่มระหว่างหุบเขาขนาดใหญ่ไม่กี่แห่งอยู่แนวเทือกเขาเหล่านั้น ซึ่งข้อมูลพื้นที่ป่าไม้จังหวัดเลย มีป่าสงวนแห่งชาติจำนวน ๒๑ ป่าและป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย (อุทยานแห่งชาติ , เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า) จำนวน ๗ แห่ง ในปัจจุบันพบว่าพื้นที่ป่าจังหวัดเลย ซึ่งถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มี

พื้นที่ป่าไม้เป็นจำนวนมาก มีการบุกรุกป่าต้นน้ำเพิ่มมากขึ้นและมีปริมาณพื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างเห็นได้ชัด แต่พบการบุกรุกป่าไม้เพื่อทำการเกษตรกรรมเป็นอย่างมาก เห็นได้จากพื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุกปลูกยางพารา ในพื้นที่จังหวัดเลยที่การดำเนินการทวงคืนผืนป่า ปี ๒๕๕๘ - ๒๕๕๙ มีพื้นที่ ๑๕,๑๑๘.๖๕ ไร่ และผลการตรวจปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้พื้นที่จังหวัดเลย ปีงบประมาณ ๕๙ มีจำนวนคดี ๑๕๓ คดี ผู้ต้องหา ๔๙ คน ของกลางไม้แปรรูปและไม้ท่อนเป็นจำนวนมาก พร้อมทั้งตรวจยึดพื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุก ๔,๓๐๗ ไร่ จะเห็นได้ว่าหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในจังหวัดเลยได้ดำเนินการทวงคืนผืนป่าอย่างต่อเนื่อง พร้อมไปกับการรณรงค์ให้ทุกภาคส่วนได้ร่วมป้องกันและรักษาพื้นที่ป่าไม้ที่มีอยู่ รวมทั้งเร่งฟื้นฟูและเพิ่มจำนวนพื้นที่ป่าไม้มาโดยตลอด

ข้อมูลจากกรมป่าไม้ ปี ๒๕๕๘ ระบุว่าจังหวัดเลยมีพื้นที่ป่าจำนวนทั้งสิ้น ๒,๑๒๐,๗๕๖.๔๘ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๓๒ ของพื้นที่จังหวัด มีเนื้อที่ไม้ป่าร้อยละ ๖๗.๖๘ โดยมีเนื้อที่ถือครองทางการเกษตร ๒,๔๘๐,๖๗๖ ไร่ ซึ่งจังหวัดเลยมีแนวโน้มของพื้นที่ที่มีสภาพป่าลดลงอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

ปี ๒๕๔๗ มีเนื้อที่ ๒,๖๗๕,๑๔๓.๗๕ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๔๖ ของพื้นที่จังหวัด ในปี ๒๕๕๑ มีพื้นที่สภาพป่า ๒,๔๕๔,๐๕๑.๖๐ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๗๐ ของพื้นที่จังหวัด ต่อมาปี ๒๕๕๖ มีพื้นที่สภาพป่า ๒,๑๖๙,๕๘๒.๙๙ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๐๖ ของพื้นที่จังหวัด และปี ๒๕๕๘ มีพื้นที่ป่าจำนวนทั้งสิ้น ๒,๑๒๐,๗๕๖.๔๘ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๓๒ ของพื้นที่จังหวัดซึ่งจะเห็นว่าในระยะ เวลา ๑๒ ปี มีการลดลงของพื้นที่ที่มีสภาพป่าถึงร้อยละ ๒๐.๗๒

สภาพปัญหาและตัวแปรสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ป่าไม้

ตัวแปรสำคัญที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์หรือส่งผลกระทบต่อพื้นที่ป่าไม้จังหวัดเลย ได้แก่ เนื้อที่ถือครองทางการเกษตร อัตราการเพิ่มของประชากร และผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดเลย เป็นตัวแปร ที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ เนื่องจากจังหวัดเลยเป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนโครงสร้างเศรษฐกิจส่วนใหญ่เป็นภาคเกษตรมีมูลค่าประมาณ ๑๘,๑๘๒.๖ ล้านบาท หรือคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ ๓๗.๖ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด โดยพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดเลย ได้แก่ ข้าวโพด อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง และยางพารา

โดยเฉพาะยางพารานั้น เป็นพืชยืนต้นอุตสาหกรรมที่สำคัญของจังหวัดเลย ในปัจจุบันความต้องการใช้ยางพาราและผลิตภัณฑ์ยางพาราของโลกยังมีความต้องการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้จะเกิดวิกฤตเศรษฐกิจทำให้ความต้องการของตลาดโลกลดลงบ้างก็ตาม แต่เมื่อเศรษฐกิจโลกดีขึ้น คาดว่าโลกจะมีความต้องการใช้ยางพารามากขึ้นเช่นเดิม ดังนั้นจังหวัดเลย จึงได้กำหนดตำแหน่งการพัฒนา (Positioning) ไว้ ๓ ประเด็น คือ เมืองท่องเที่ยว เมืองส่งเสริมการค้าชายแดนเพื่อการค้าและการลงทุน และเมืองการเกษตรยางพารา ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อ้อยโรงงาน โดยในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๓ “การสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิตด้านการเกษตรเพื่อให้แข่งขันได้” ได้กำหนดเป้าประสงค์ยุทธศาสตร์ คือ “เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้สามารถแข่งขันได้”

นอกจากนี้ ตั้งแต่เปิดพรมแดนการค้าไทย-ลาว และสร้างสะพานมิตรภาพเชื่อมไทย-ลาว พร้อมทั้งการตัดถนนเชื่อมลาว ส่งผลทำให้มีการกว้านซื้อที่ดินเพื่อเก็งกำไรกันมาก ภาคอุตสาหกรรมและกลุ่มนายทุนจากนอกพื้นที่ยังได้กว้านซื้อที่ดิน รวมทั้งการขยายพื้นที่ปลูกยางพารา ส่งผลให้ที่ดินในเขตป่าและที่สาธารณะประโยชน์ ถูกกลุ่มผู้มีอิทธิพลเข้าครอบครองออกเอกสารสิทธิและเปลี่ยนมือ

ไปเป็นของนายทุนรายใหญ่ จึงเกิดปัญหาความขัดแย้งเรื่องที่ดินระหว่างชาวบ้านด้วยกันและชาวบ้านกับกลุ่มนายทุน

ในขณะที่เดียวกันยังได้เกิดปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนที่ไม่มีที่ดินทำกินและมีความไม่มั่นคงในที่ดิน ซึ่งหน่วยงานภาครัฐได้เข้ามาช่วยแก้ไขความเดือดร้อน ซึ่งการดำเนินนโยบายดังกล่าว จำเป็นต้องเกี่ยวข้องของการบริหารจัดการพื้นที่ป่าไม้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และ กิจกรรมการจัดหาที่ดินและจัดที่ดินนั้น ได้มีการใช้ที่ดินป่าไม้บางส่วนในการดำเนินการ อีกทั้งในปัจจุบันมีการสำรวจพบว่า มีประชาชนเข้าไปอยู่อาศัยและทำประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และที่สาธารณะอื่นๆ จำนวนมาก โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งในอดีตที่ผ่านมา เมื่อมีการจัดสรรที่ดินให้ประชาชนไปแล้ว ผู้ครอบครองบางส่วนได้นำที่ดินไปขายต่อ อีกทั้งยังเปิดช่องทางให้กลุ่มนายทุนและผู้ที่ต้องการถือครองที่ดินบางกลุ่ม บุกรุกพื้นที่ป่าจนกลายเป็นป่าเสื่อมโทรม เพื่อเป็นเงื่อนไขให้รัฐจัดสรรที่ดินให้ ซึ่งท้ายที่สุดแล้วกลับพบปัญหาสำคัญคือ มีการซื้อขายที่ดินเปลี่ยนมือจากเกษตรกรผู้ยากจนไปเป็นนายทุน รวมถึงข้าราชการ นักการเมือง ซึ่งในระยะยาวอาจเกิดการแสวงหาประโยชน์จากที่ดินป่าไม้อย่างไม่เหมาะสมหรือเป็นธรรม

การดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา

จากสถิติเนื้อที่ป่าไม้จังหวัดเลย จะเห็นได้ว่าการลดลงของพื้นที่ป่าไม้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งในปัจจุบัน ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เป็นปัญหาสำคัญมีสาเหตุโดยสรุป ๒ ประการ คือ ปัญหาการเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ เนื่องจากการบุกรุกทำลายป่า ทำให้พื้นที่ป่าลดน้อยลงและขาดแคลนไม้ และปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาสำคัญในระดับชาติและเป็นเรื่องละเอียดอ่อน เป็นปัญหาเรื้อรังเกี่ยวข้อทั้งทางตรงและทางอ้อม กับปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและความมั่นคงของชาติ และการสูญเสียทรัพยากรป่าไม้อย่อมส่งผลต่อระบบนิเวศ และประโยชน์ที่จะได้รับจากทรัพยากรป่าไม้ ทั้งที่เป็นประโยชน์ในปัจจุบันและอนาคต

จังหวัดเลยได้มีการให้ความสำคัญกับการป้องกันและปราบปรามการบุกรุกทำลายป่า ดังจะเห็นได้จากที่ผู้ว่าราชการจังหวัดเลย กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรและส่วนราชการทุกส่วนในจังหวัดเลย ดำเนินการในการแก้ไขปัญหการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่จังหวัดเลย โดยการออกปฏิบัติการเชิงรุกในชื่อ “ภารกิจป้องกันป่า” เพื่อตรวจสอบการบุกรุกเขตป่าสงวน ขอคืนพื้นที่และดำเนินการตามกฎหมายต่อไป อีกทั้งยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัดในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๒ “พัฒนาคน สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความมั่นคงเพื่อสังคมสงบสุข” ซึ่งมีการให้ความสำคัญในประเด็นเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงกำหนดให้ “การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และแก้ปัญหาไฟป่า” เป็นประเด็นสำคัญที่ควรนำมาพิจารณาในการแก้ไข

สรุป

จังหวัดเลย เป็นจังหวัดในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีเนื้อที่ทั้งสิ้น ๑๑,๔๒๔.๖๑๒ ตารางกิโลเมตร หรือ ๗,๑๔๐,๓๘๒ ไร่ มีประชากร ๖๓๙,๘๐๑ คน (ข้อมูล ณ ๓๑ ธ.ค. ๕๙) เป็นชาย ๓๒๑,๘๘๕ คน เป็นหญิง ๓๑๗,๙๑๖ คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ ๘๐

รองลงมาได้แก่ รับจ้าง ค้าขาย สภาภูมิประเทศโดยทั่วไปของจังหวัดเลย มีภูเขาล้อมรอบตัวเมือง ลักษณะเป็นแอ่งกระทะ สูงจากระดับน้ำทะเล เฉลี่ยประมาณ ๒๕๐ เมตร ปัจจุบันแบ่งเขตการบริหาร เป็น ๑๔ อำเภอ คือ อำเภอเมืองเลย วังสะพุง ปากชม เชียงคาน ท่าลี่ ด่านซ้าย ภูกระดึง ภูเรือ ภูหลวง นาแห้ว นาด้วง ผาขาวเอราวัณ และหนองหิน

ปัญหาความขัดแย้ง กรณีเหมืองแร่ทองคำในพื้นที่จังหวัดเลยนั้น เป็นการทำให้เหมืองทองคำ โดยบริษัท ทุ่งคำ จำกัด ในพื้นที่ที่ได้ขออนุญาตจากกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ และได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งชุมชนโดยรอบพื้นที่เหมืองแร่ทองคำมีความเข้าใจว่าการทำเหมืองของบริษัท ทุ่งคำ จำกัด ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมใกล้เคียง ซึ่งจากการตรวจสอบของสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ ๙ อุดรธานี ตรวจสอบพบปลาน้ำจืดและห้วยฝูก มีค่าไซยาไนด์ แมงกานีส เกินค่ามาตรฐาน และกลุ่มคนรักบ้านเกิด ๖ หมู่บ้าน เคลื่อนขบวนไปชุมนุมและยื่นหนังสือคัดค้านการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าโคกภูเหล็ก เพื่อทำเหมืองทองคำต่อผู้ว่าราชการจังหวัดเลย ต่อมา บริษัท ทุ่งคำ จำกัด ได้ขออนุญาตขนแร่ทองแดงจากอุตสาหกรรมจังหวัด จำนวน ๔๗๖ ตัน และทำการขนแร่ในคืนวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗ มีกองกำลังติดอาวุธ ๓๐๐ คน มาคุ้มกัน ขบวนรถขนแร่ ในคืนดังกล่าวเกิดเหตุการณ์กองกำลังได้ล้อมหมู่บ้านจับประชาชนมัดมือและทำร้ายร่างกายจนมีผู้บาดเจ็บเป็นจำนวนมาก หลังเหตุการณ์ประชาชนได้ร้องเรียนถึงหน่วยงานทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทำการปิดเหมืองและถอนประทานบัตรของบริษัทฯ โดยในวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๗ กลุ่มคนรักบ้านเกิดทำหนังสือขอร้องทุกข์สุดถึง พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก (ตำแหน่งขณะนั้น) ในฐานะหัวหน้าคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ กรณีนายทหารเกี่ยวข้องพัวพันกับการขนแร่ของบริษัท ทุ่งคำ จำกัด ที่ใช้ความรุนแรงต่อประชาชน ๖ หมู่บ้าน

ปัญหาความขัดแย้ง กรณีประตुरะบายน้ำศรีสองรัก ซึ่งมีการศึกษาเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหามลพิษและอุทกภัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดเลย โดยการขุดช่องลัดความยาว ๑ กิโลเมตร เพื่อย่นระยะทางการไหลของน้ำในลำน้ำเลยให้ลงแม่น้ำโขงได้อย่างรวดเร็ว และสร้างประตुरะบายน้ำศรีสองรัก (ช่องลัด) ประเภทบานตรงขวางลำน้ำ ได้เกิดเสียงคัดค้านจากชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ เนื่องจากชาวบ้านไม่รู้อีก่อนว่าจะมีโครงการก่อสร้างประตुरะบายน้ำศรีสองรัก จนกระทั่งกรมชลประทานเข้ามาจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นในพื้นที่ ซึ่งชาวบ้านแสดงความเห็นคัดค้านทุกเวที เนื่องจากกังวลถึงผลกระทบต่อที่อยู่อาศัย ๓๕๐ หลังคาเรือน และที่ทำกิน ๑,๐๐๐ ไร่ และจะกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนไทพวน ที่ชุมชนบ้านกลาง ซึ่งเป็นชุมชนไทพวนแห่งเดียวใน จ.เลย ตลอดจนเกรงจะส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงของนิเวศแม่น้ำเลยและแม่น้ำโขง ต่างจากชาวบ้านบางกลุ่มที่อยู่บริเวณปากแม่น้ำเลยและจะต้องถูกเวนคืนที่ดินเพื่อเปิดปากแม่น้ำ แต่กลับแสดงความเห็นด้วยกับโครงการนี้ที่ผ่านมาได้มีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งได้เดินทางไปยื่นหนังสือร้องเรียนต่อหน่วยงานต่างๆ หลายครั้ง ทั้งต่ออธิบดีกรมชลประทาน ผู้ว่าราชการจังหวัดเลย สำนักนายกรัฐมนตรี คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ปัญหาความขัดแย้ง กรณีการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ จังหวัดเลยมีแนวโน้มของพื้นที่ที่มีสภาพป่าลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยปี ๒๕๕๘ มีพื้นที่ป่าจำนวนทั้งสิ้น ๒,๑๒๐,๗๕๖.๔๘ไร่ คิดเป็น ร้อยละ ๓๒.๓๒ ของพื้นที่จังหวัดเท่านั้น มีปัญหาสำคัญโดยสรุป ๒ ประการ คือ ปัญหาการเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้

เนื่องจากการบุกรุกทำลายป่า ทำให้พื้นที่ป่าลดน้อยลงและขาดแคลนไม้ และปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาสำคัญในระดับชาติและเป็นเรื่องละเอียดอ่อน เป็นปัญหาเรื้อรังเกี่ยวข้องกับทั้งทางตรงและทางอ้อมกับปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความมั่นคงของชาติ และการสูญเสียทรัพยากรป่าไม้ย่อมส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและประโยชน์ที่จะได้รับจากทรัพยากรป่าไม้ในปัจจุบันและอนาคต

บทที่ ๔

ผลการศึกษาวิเคราะห์

การศึกษาถึงบทบาทของหน่วยงานทหารในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ ที่คาดว่า จะได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการประกอบกิจการที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ : กรณีศึกษาในพื้นที่จังหวัดเลย ซึ่งผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าโดยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ โดยลักษณะการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ได้แก่ กำลังพลของหน่วยงานทหารที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ จำนวน ๒ ราย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่อยู่ในพื้นที่ทำการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย ฝ่ายปกครองและประชาชน จำนวน ๗ ราย จึงขอนำเสนอผลการศึกษาดังนี้

คำสัมภาษณ์

จากสถานการณ์ความขัดแย้งของประชาชน อันเนื่องมาจากปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเลย ในฐานะที่ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาดังกล่าว ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติในปัจจุบัน

- ท่านเป็นอดีตผู้ว่าราชการจังหวัดเลย

- จากปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่จังหวัดเลย พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้น เกิดจากการที่มีกลุ่มบุคคลนอกพื้นที่ เช่น กลุ่ม NGO หรือกุมนักศึกษา เข้ามาชักจูงประชาชนในพื้นที่ที่เกิดปัญหา ส่งผลให้ประชาชนไม่เชื่อมั่นฝ่ายรัฐและมีความรู้สึกต่อต้านรัฐ ตลอดจนการที่มี นักอนุรักษ์หรือผู้นำท้องถิ่นบางคน ต้องการสร้างและรักษาสถานะผู้นำประชาชน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความชอบธรรมให้กับตนเอง ในการแสวงหาประโยชน์จากโครงการด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้น (นายวิโรจน์ จิวะรังสรรค์, สัมภาษณ์, ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐)

- ท่านเป็นนายอำเภอเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

- ปัญหาด้านความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติในปัจจุบันจะมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นเนื่องจากประชากรมีเพิ่มมากขึ้น ปัญหาคือ การละเมิดกฎหมายไม่เคารพกติกาของบ้านเมือง ความเหลื่อมล้ำทางสังคมมีมากขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติจึงตกไปอยู่กับพวกกลุ่มนายทุนที่มีอิทธิพลทางการเงินและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ผู้มีฐานะทางสังคม ปัจจุบันมีการออกกฎหมายควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ แต่ก็ยังเป็นเพียงแก้ไขเฉพาะหน้าเท่านั้น ซึ่งปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น มักเกิดจากความไม่สอดคล้องของตัวบทกฎหมายที่ถูกกำหนดโดยค่านิยมหรือกระแสของคนสมัยใหม่ ที่มีการสร้างความหวงแหนและรักษาธรรมชาติ มากเกินไป จนลืมนึกไปถึงวิถีชีวิตของประชาชนในบางพื้นที่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยป่า ซึ่งกฎหมายและค่านิยมดังกล่าวถูกนำมาใช้กับประชาชนในพื้นที่บางส่วนที่ยังคงมีความคิดสมัยเก่า ที่เน้นหลักของ

ความจำเป็นในการดำรงชีวิต และมีวิธีการวางแผนรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่ต่างกับคนสมัยใหม่ ดังนั้นหากเจ้าหน้าที่ของรัฐจะแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติโดยการนำตัวบทกฎหมายมาบังคับใช้กับคน สมัยเก่าอย่างเคร่งครัด ความขัดแย้งย่อมเกิดขึ้นอย่างแน่นอน เพราะสังคมจะสามารถอยู่ได้นั้น จำเป็นจะต้องสร้างกฎเกณฑ์ ให้ประชาชนสามารถอยู่กับป่าได้อย่างชอบธรรมและมีขอบเขต ภายใต้หลักคิดที่ว่าคนที่ประชาชนจะอยู่ได้ต้องพึ่งป่าและการที่ป่าจะอยู่ได้ป่าก็ต้องพึ่งประชาชน หากมีแต่ป่าแล้วประชาชนจะไปอยู่ที่ใด (นายบรรพต ยาพอง, สัมภาษณ์, ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐)

- ท่านเป็น ผู้อำนวยการเฉพาะด้าน (วิศวกรรมชลประทาน) ระดับต้น รับผิดชอบโครงการประจวบฯ ระบายน้ำศรีสองรัก จังหวัดเลย

- สืบเนื่องจากปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติมีความบอบบางมาก ในเรื่องการแย่งชิงความเป็นเจ้าของ ของประชาชนหรือพยายามแบ่งส่วนกันเพื่อให้ตัวเองได้ครอบครองตามความต้องการให้ได้มากที่สุด ประกอบกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น แต่ในทางกลับกัน ทรัพยากรธรรมชาติมีอย่างจำกัดและยังต้องถูกมนุษย์นำไปใช้อย่างไม่รู้ คุณค่าจึงทำให้มีปริมาณลดลงเรื่อยๆ โดยเฉพาะจังหวัดเลย ซึ่งถือได้ว่ามีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลาย อันเนื่องมาจากมีเทือกเขาสูงและมีแม่น้ำโขงไหลผ่าน แต่ก็ไม่วายที่เห็นประชาชนมีความขัดแย้งกันในการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ สาเหตุมาจากการที่ประชาชนไม่มีความมั่นใจว่าทรัพยากรจะมีความยั่งยืนและเพียงพอต่อการดำรงชีพได้ และประชาชนคาดหวังว่าทรัพยากรต่างๆ จะลดน้อยลงและขาดแคลนในอนาคต ในทรรศนะของข้าพเจ้ามองว่าแม้จังหวัดเลยจะมีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ แต่เนื่องจากประชากรที่เพิ่มขึ้นและการอพยพของประชากรจากถิ่นอื่นที่เข้ามาอยู่อาศัย ทำให้เกิดการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นอย่างรวดเร็ว จึงเชื่อได้ว่าจะไม่มีความมั่นคงและเกิดการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติไปเป็นทวีคูณ ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติไม่สามารถเกิดทดแทนได้ทัน และเกิดการเสียสมดุลทางธรรมชาติในอนาคต หากรัฐไม่สามารถหาวิธีหยุดยั้งหรือชะลอการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างไม่เหมาะสมและไม่มีประสิทธิภาพ อาจจะนำไปสู่สถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงอันเนื่องมาจากปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติต่อไปได้ (นายอุดม คงช่วย, สัมภาษณ์, ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐)

- ท่านเป็นหัวหน้ากองยุทธการ มณฑลทหารบกที่ ๒๘

- ปัญหาด้านความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศ เนื่องจากเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนอย่างใกล้ชิดและอาจส่งผลกระทบต่อเนื่องในอนาคต โดยส่งผลต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ปากท้อง การทำมาหากิน รวมทั้งความปรองดองระหว่างประชาชนในพื้นที่ ซึ่งถือเป็นปัญหาความมั่นคงระดับชาติที่ทุกภาคส่วนต้องเข้าไปดูแลและจัดการปัญหาความขัดแย้งในเร็ววัน (พันเอก สรณศิริ พลเขตร, สัมภาษณ์, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐)

- ท่านเป็นรองหัวหน้ากองข่าว มณฑลทหารบกที่ ๒๘

- จากปัญหาความขัดแย้งของประชาชนกับการดำเนินโครงการของรัฐด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในฐานะที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ได้เข้าไปปรับทราบปัญหาจากประชาชนนั้น มีความเห็นว่าทุกโครงการเป็นโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนส่วนใหญ่ แต่ก็มีผลกระทบกับ

ประชาชนบางกลุ่ม ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ที่ดำเนินการตั้งโครงการ ปัญหาที่เกิดขึ้นมักจะส่งผลกระทบยาว โดยเป็นการขยายเป็นวงกว้างออกไปเรื่อยๆ ดังนั้นทุกโครงการก่อนที่จะอนุมัติหรือก่อสร้าง ต้องลงพื้นที่เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ได้ทราบถึงผลดีและผลเสีย ตลอดจนเชิญกลุ่มต่างๆ ที่คัดค้านเข้ามามีส่วนร่วมในการออกสำรวจก่อนที่จะมีการตัดสินใจให้ดำเนินการก่อสร้าง และถ้าหากมีการก่อสร้างแล้ว ต้องมีการระบุไว้ในสัญญาว่าให้ผู้ลงทุนร่วมกับชุมชนฟื้นฟูให้พื้นที่กลับมาอยู่ในสภาพที่เป็นธรรมชาติเช่นเดิม โดยจะต้องกำหนดระยะเวลาในการฟื้นฟูเอาไว้อย่างชัดเจน (พันโท คำผล ติวเฮือง, สัมภาษณ์, ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐)

- ท่านเป็นผู้ใหญ่บ้านบ้านกลาง หมู่ ๓ ต.ปากตม อ.เชียงคาน จ.เลย

- การจัดทำโครงการต่างๆของภาครัฐ ยังไม่มีการสร้างความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ถึงผลได้ผลเสียและผลกระทบต่างๆในการดำเนินโครงการอย่างชัดเจน เนื่องจากการดำเนินการใดๆในพื้นที่ ประชาชนในพื้นที่ต้องได้รับผลกระทบไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่งอย่างแน่นอน ดังนั้นภาครัฐจึงต้องเข้าถึงพื้นที่และประชาชน โดยต้องสอบถามความต้องการในพื้นที่ด้วย ไม่ใช่ยึดเอาแต่หลักการและความต้องการของภาครัฐแต่เพียงอย่างเดียว จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งด้านปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่ดังกล่าว (นางสรรัตน์ แก้วสา, สัมภาษณ์, ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐)

- ท่านเป็นผู้ใหญ่บ้านบ้านกลาง หมู่ ๘ ต.ปากตม อ.เชียงคาน จ.เลย

- ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาความมั่นคงและความขัดแย้งภายในพื้นที่ มักจะเกิดจากการเข้ามาแย่งชิงทรัพยากรในพื้นที่เพื่อผลประโยชน์ต่อคนต่างพื้นที่ ซึ่งผู้ที่อยู่ในพื้นที่มีวิถีของตนอย่างสงบสุขตามประเพณีและความเชื่อของตน จนกระทั่งเกิดความพยายามเข้ามาจัดสรรทรัพยากรภายในพื้นที่โดยไม่มีการแจ้งหรือหารือกับประชาชนพื้นที่ ส่งผลให้การบุกรุกเข้ามาของภาครัฐเป็นเสมือนภัยคุกคามชุมชน (นายธนุศิลา อินดา, สัมภาษณ์, ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐)

- ท่านเป็นชาวบ้าน บ้านกลาง หมู่ ๘ ต.ปากตม อ.เชียงคาน จ.เลย

- ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เป็นผลอันเนื่องมาจากผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้น ส่งผลถึงวิถีชีวิตอันดีของประชาชนในพื้นที่ แต่ไม่มีการชี้แจงผลกระทบของโครงการที่ไม่ชัดเจน การพูดคุยควรพูดคุยให้เกิดความเข้าใจและมีความจริงใจในการชี้แจง (นางมุด บุญทุม, สัมภาษณ์, ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐)

- ท่านเป็นแกนนำกลุ่มรักษ่าบ้านเกิด บ้านนาหนองบง ต.เขาหลวง อ.วังสะพุง จ.เลย

- ตามหลักการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นของทุกคนในชาติ แต่การได้รับอนุญาตสัมปทานหรือประทานบัตร ต้องได้รับความยินยอมและยอมรับจากคนในพื้นที่ภายในเขตโครงการนั้นๆ และไม่สร้างความเดือดร้อน ไม่รบกวนวิถีชีวิตของชุมชน ตลอดจนการดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม ซึ่งต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติทุกขั้นตอนอย่างแท้จริง “ไม่เป็นเพียงเอกสารประกอบการอนุญาต” ซึ่งในความเป็นจริงไม่เป็นเช่นนั้น ด้วยระบบสัมปทานนั้น ประทานบัตรยังคงมีขั้นตอนการอนุญาตที่ประชาชนเข้าไม่ถึง ไม่ใส่ใจที่จะยึดโยงประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับแนวทางปฏิบัติของรัฐที่ให้ประโยชน์กับบริษัทมากกว่า จนชาติเสียเปรียบและประชาชนรับกรรม (นายสุรพันธ์ รุจิไชยวัฒน์, สัมภาษณ์, ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๐)

หน่วยทหารมีบทบาทอย่างไรในการช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของประชาชน ที่มีผลต่อความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ

- ท่านเป็นอดีตผู้ว่าราชการจังหวัดเลย
- หน่วยทหารเขามามีบทบาทมากในการช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง เนื่องจากบทบาทที่มีเป็นกลาง และบทบาทผู้ประสาน เนื่องจากข้าราชการกลุ่มอื่นๆ มักจะถูกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมองว่ามีผลประโยชน์แอบแฝงในการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งภาพลักษณ์และการปฏิบัติหน้าที่ได้รับความน่าเชื่อถือและความเกรงใจจากกลุ่มต่างๆมากกว่าหน่วยงานราชการอื่นๆ (นายวิโรจน์ จิวะรังสรรค์, สัมภาษณ์, ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐)
- ท่านเป็นนายอำเภอเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
- หน่วยทหารมีบทบาทในการบังคับใช้กฎหมายให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามนโยบายของรัฐบาลที่เป็นการบูรณาการระหว่างหน่วยทหารกับส่วนราชการในพื้นที่ในการจัดระเบียบการใช้ทรัพยากรโดยการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (นายบรรพต ยาฟอง, สัมภาษณ์, ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐)
- ท่านเป็น ผู้อำนวยการเฉพาะด้าน (วิศวกรรมชลประทาน) ระดับต้น รับผิดชอบโครงการประจวบชัยคีรีวัน จังหวัดเลย
- เนื่องจากทหารมีเครื่องมือและกลไกที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการปัญหาความขัดแย้งของประชาชนหลายอย่าง ถือว่าทหารมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาคความมั่นคงด้านทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ด้านมวลชนสัมพันธ์ทหารนำเครื่องมือนี้เข้าไปใช้จัดการในหมู่บ้านที่มีความขัดแย้งกันโดยอาศัยการเข้าไปใกล้ชิดและหล่อหลอมความร่วมมือของประชาชน ผู้นำวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นนั้นๆ เป็นแกนนำทำให้คลายความเป็นปัจเจกชน ส่งผลให้ประชาชนในหมู่บ้านหันมาร่วมกันพัฒนาท้องถิ่น ของตัวเองมองเห็นวิถีที่จะนำพาความเข้มแข็งในการดำรงชีพร่วมกัน จึงสามารถลดช่องว่างของความขัดแย้งแล้วเปลี่ยนวิกฤตเป็นโอกาสพัฒนาอาชีพพร้อมกัน สืบเนื่องจากทหารสามารถสร้างสัมพันธ์ภาพในชุมชนให้เกิดขึ้น สร้างความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างจำกัด และการแก้ไข้ปัญหาที่เกิดจากตัวผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากร แต่ไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และดูแลรักษาปลูกฝังให้ประชาชนตระหนักในเรื่องความเป็นเจ้าของทรัพยากรร่วมกัน จึงสามารถ ลดความขัดแย้งของประชาชนลงได้ แล้วทหารก็ได้นำร่องด้วยการพัฒนาอาชีพของประชาชน สร้างความมั่นคงยั่งยืนในการดำรงชีพของประชาชน ลดช่องว่างในความขัดแย้งของประชาชน อันเนื่องมาจากปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ จากความขัดแย้งที่รุนแรงของประชาชนบางพื้นที่ในจังหวัดเลยเรื่องความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงมีความจำเป็นที่ทหารต้องใช้มาตรการเพื่อหยุดสถานการณ์ให้อยู่ในสภาวะที่ควบคุมได้ โดยการใช้มาตรการทางกฎหมาย ซึ่งถือว่าเป็นบทบาทหนึ่ง ทางความมั่นคงต่อสถานการณ์ที่อ่อนไหวเพื่อมิให้ขยายวงกว้างออกไป จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งและสามารถจำกัดกรอบปัญหาความขัดแย้งให้อยู่ภายใต้ข้อจำกัดที่ควบคุมได้ (นายอุดม คงช่วย, สัมภาษณ์, ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐)

- ท่านเป็นหัวหน้ากองยุทธการ มณฑลทหารบกที่ ๒๘
- ในปัจจุบัน หน่วยงานทหารมักจะได้รับภารกิจจากประชาชนและหน่วยงานภาครัฐ รวมถึงภาคเอกชนในการเข้ามามีบทบาทตัวกลางในการประสานและไกล่เกลี่ยเพื่อหาข้อตกลงและข้อยุติเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งในแต่ละกรณี (พันเอกสรณ์สิริ พลเชตร, สัมภาษณ์, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐)
- ท่านเป็นรองหัวหน้ากองข่าว มณฑลทหารบกที่ ๒๘
- ปัจจุบันหน่วยทหารค่อนข้างมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของประชาชนเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากพอสมควร โดยเป็นหน่วยงานเดียวที่ประชาชนคิดว่าเป็นกลางและมีมาตรฐานในการช่วยเหลือ อีกทั้งยังแก้ปัญหาอย่างจริงจัง จึงมีความสำคัญต่อการตัดสินใจของประชาชน (พันโท คำผล ติวเฮือง, สัมภาษณ์, ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐)
- ท่านเป็นผู้ใหญ่บ้านบ้านกลาง หมู่ ๓ ต.ปากตม อ.เชียงคาน จ.เลย
- บทบาทของหน่วยทหารในการเข้ามาประสานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างกัน เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับปัญหา และระดมความคิดร่วมกัน (นางสรรัตน์ แก้วสา, สัมภาษณ์, ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐)
- ท่านเป็นผู้ใหญ่บ้านบ้านกลาง หมู่ ๘ ต.ปากตม อ.เชียงคาน จ.เลย
- บทบาทเป็นตัวกลางให้หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เข้าร่วมประชุมหารือ เพื่อรับฟังปัญหาและข้อมูลที่ถูกต้อง อีกทั้งได้ประสานข้อมูลต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีของผู้ขัดแย้งทั้งสองฝ่าย (นายธนุสิทธิ์ อินดา, สัมภาษณ์, ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐)
- ท่านเป็นชาวบ้านบ้านกลาง หมู่ ๘ ต.ปากตม อ.เชียงคาน จ.เลย
- เป็นตัวกลางในการประสานความเข้าใจระหว่างสองกลุ่ม ทั้งฝ่ายต่อต้านและฝ่ายภาครัฐโดยมีการเรียกตัวแทนของทุกฝ่ายเข้าร่วมประชุม และเข้ามาชี้แจงในพื้นที่ ตลอดจนจนสร้างบรรยากาศของความร่วมมือระหว่างประชาชนและภาครัฐ ในอันที่จะช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในระดับต่อไป (นางมุด บุญทุม, สัมภาษณ์, ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐)
- ท่านเป็นแกนนำกลุ่มรักษ่าบ้านเกิด บ้านนาหนองบง ต.เขาหลวง อ.วังสะพุง จ.เลย
- ควรเข้ามามีบทบาทในการกำหนดยุทธศาสตร์แผนพัฒนาให้มีความยั่งยืน ให้ประชาชนในพื้นที่กำหนดแนวทางและคัดเลือกคณะผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการและมีความเชี่ยวชาญเข้ามาช่วยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา หรือการเสนอแผนพัฒนาโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ทุกรูปแบบตามความถนัด ตลอดจนยกเลิกระบบผูกขาดการให้บริษัทเข้ามาแสวงประโยชน์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (นายสุรพันธ์ รุจิไชยวัฒน์, สัมภาษณ์, ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๐)

ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการใช้หลักปฏิบัติทางทหาร เช่น การยึดหลักกฎหมาย การเจรจาระหว่างคู่ขัดแย้ง การสร้างความเข้าใจ เพื่อเป็นแนวทางในการช่วยแก้ไขปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ

- ท่านเป็นอดีตผู้ว่าราชการจังหวัดเลย
- แนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยการใช้หลักปฏิบัติทางทหารนั้น หลักการเจรจา ระหว่างคู่ขัดแย้งต้องดำเนินการในสร้างความเข้าใจและเชื่อมประสานสองฝ่ายที่เกิดความขัดแย้ง โดยใช้หลักการปรองดองและสันติวิธีในการเจรจา ทั้งนี้หน่วยทหารต้องปฏิบัติตามหลัก

กฎหมายควบคู่กัน เนื่องจากเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติตามแม้จะใช้หลักรัฐศาสตร์นำก่อนก็ตาม (นายวิโรจน์ จิวะรังสรรค์, สัมภาษณ์, ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐)

- ท่านเป็นนายอำเภอเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

- การใช้หลักปฏิบัติทางทหาร เช่น การยึดหลักกฎหมาย การเจรจาระหว่างคู่ขัดแย้ง การสร้างความเข้าใจ เพื่อเป็นแนวทางในการช่วยแก้ไขปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาตินั้น เป็นสิ่งที่ดีและถูกต้อง เนื่องจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องปฏิบัติหน้าที่ภายใต้กฎหมาย ส่วนการนำกฎหมายมาใช้ในแต่ละพื้นที่จำเป็นจะต้องศึกษารายละเอียดต่างๆ ของแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน ประชาชนได้รับผลประโยชน์ค่อนข้างมากกับการแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะการทวงคืนผืนป่าจากนายทุนสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน ซึ่งการเจรจาพูดคุยหาข้อมูลในพื้นที่ของหน่วยงานทหารและส่วนราชการต่างๆ ก่อนดำเนินการทางกฎหมายนั้นเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการคัดกรองให้เจ้าหน้าที่สามารถบังคับใช้กฎหมายกับกลุ่มคนที่เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจในทรัพยากรธรรมชาติ และสามารถคุ้มครองประชาชนที่ยากไร้ให้ปลอดภัยจากการถูกบังคับใช้กฎหมายที่ไม่ยุติธรรมได้ (นายบรรพต ยาพอง, สัมภาษณ์, ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐)

- ท่านเป็น ผู้อำนวยการเฉพาะด้าน (วิศวกรรมชลประทาน) ระดับต้น รับผิดชอบโครงการประจวบฯ น้ำศรีสองรัก จังหวัดเลย

- ข้าพเจ้าในฐานะผู้เคยปฏิบัติหน้าที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดเลย มีความเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งต่อหลักปฏิบัติทางทหาร ในการใช้มาตรการกำกับและควบคุมโดยใช้หลักการทางกฎหมาย การเจรจาต่อรองระหว่างคู่ขัดแย้ง นำมาซึ่งการยอมรับของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องหรือวิธีการไกล่เกลี่ย โดยคู่ขัดแย้ง มีการตกลงกันโดยมีบุคคลที่ ๓ ซึ่งในที่นี้ คือ หน่วยทหารที่จะต้องเข้ามาเป็นกลางเพื่อคอยช่วยเหลือ แนะนำและหาทางออกในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี รวมทั้งการสร้างความเข้าใจใน การช่วยแก้ไขปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการนั้น ขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมของแต่ละพื้นที่และลักษณะของความขัดแย้ง ทหารซึ่งถือ ได้ว่าเป็นองค์กรหนึ่งของภาครัฐที่วางตัวเป็นกลางต่อสถานการณ์ทางความขัดแย้งที่เกิดขึ้นไม่ฝักใฝ่ ต่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด จึงได้รับการยอมรับในการเข้าไปแก้ไขสถานการณ์ความขัดแย้ง บทบาทของทหาร ถูกมองว่าเป็นผู้ยึดถือประโยชน์ของชาติเป็นที่ตั้ง ฉะนั้นบนความขัดแย้งของประชาชนต่อความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงสามารถที่จะใช้มาตรการกำกับและควบคุมต่างๆ ต่อการแก้ปัญหาที่ทุกฝ่ายยอมรับว่าจะได้รับความเป็นธรรม และมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และดูแลรักษานำไปสู่การใช้ประโยชน์ของคนรุ่นหลังด้วย (นายอุดม คงช่วย, สัมภาษณ์, ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐)

- ท่านเป็นหัวหน้ากองยุทธการ มณฑลทหารบกที่ ๒๘

- การใช้หลักปฏิบัติการทางทหาร เป็นอีกกลยุทธ์หนึ่งในการเข้าไปแก้ไขปัญหาอย่างรวดเร็วและฉับพลัน เพื่อระงับหรือจำกัดขอบเขตความขัดแย้งไม่ให้ลุกลามได้ แต่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ เพื่อเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยทหารต่อไป (พันเอก สรณศิริ พลเชตร, สัมภาษณ์, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐)

- ท่านเป็นรองหัวหน้ากองข่าว มณฑลทหารบกที่ ๒๘
- การใช้หลักปฏิบัติการทางทหารต่อปัญหาความขัดแย้งในชุมชนกับเจ้าหน้าที่รัฐหรือเจ้าของบริษัทที่รับสัมปทานนั้น ทหารควรมีบทบาทและหาความรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในพื้นที่อย่างละเอียดและถูกต้อง เพื่อนำข้อมูลมาอธิบายและสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนได้ทราบ เพื่อป้องกันปัญหาความแตกแยกในพื้นที่และชุมชน (พันโท คำผล ติวเฮียง, สัมภาษณ์, ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐)
- ท่านเป็นผู้ใหญ่บ้านบ้านกลาง หมู่ ๓ ต.ปากตม อ.เชียงคาน จ.เลย
- การสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ด้วยการสื่อสารข้อมูลตามหลักทางวิชาการและการพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้เกิดความประจักษ์ จะช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ ตลอดจนสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนและหน่วยงานภาครัฐ เนื่องด้วยประชาชนผู้ที่เกิดความขัดแย้งมักจะโดนกีดกันการเข้าถึงข้อมูลและการเข้าร่วมประชาคมในหลายๆโอกาส ซึ่งจะสร้างการแบ่งแยกภายในพื้นที่เป็นอย่างมาก (นางสรรัตน์ แก้วสา, สัมภาษณ์, ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐)
- ท่านเป็นผู้ใหญ่บ้านบ้านกลาง หมู่ ๘ ต.ปากตม อ.เชียงคาน จ.เลย
- ควรใช้หลักการสร้างความเข้าใจระหว่างทั้งสองฝ่าย ตลอดจนควรเป็นกลางเพื่อสร้างบรรยากาศอันดีในการเจรจา เพื่อนำไปสู่การพูดคุยอย่างจริงจังทั้งสองฝ่าย (นายธนุศิลา อินดา, สัมภาษณ์, ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐)
- ท่านเป็นชาวบ้าน บ้านกลาง หมู่ ๘ ต.ปากตม อ.เชียงคาน จ.เลย
- ต้องการให้มีการประชาคมเพื่อเจรจาและสร้างความเข้าใจ เกี่ยวกับผลได้ผลเสียของโครงการต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (นางมุด บุญทุม, สัมภาษณ์, ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐)
- ท่านเป็นแกนนำกลุ่มรักษำบ้านเกิด บ้านนาหนองบง ต.เขาหลวง อ.วังสะพุง จ.เลย
- การใช้หลักปฏิบัติการทางทหาร เช่น การยึดหลักกฎหมาย, การเจรจาระหว่างคู่กรณี, การสร้างความเข้าใจ ควรใช้ด้วยความระมัดระวัง มีความละเอียดรอบคอบต่อการใช้กฎหมาย และผู้ปฏิบัติต้องเข้าใจถึงเหตุผลหรือปัญหาในเชิงลึก เนื่องจากจะตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มนายทุนได้ (นายสุรพันธ์ รุจิไชยวัฒน์, สัมภาษณ์, ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๐)

สรุป

ข้อคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์จากการศึกษานั้น ได้มองปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติในปัจจุบัน เกิดจากจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสวนทางกับจำนวนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างจำกัด อีกทั้งยังถูกใช้ไปอย่างไม่รู้คุณค่า และความพยายามแย่งชิงเพื่อให้ได้มาซึ่งการครอบครอง ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม อันนำไปสู่การกระทบกระทั่งระหว่างสองฝ่ายที่ขัดแย้ง อีกทั้งความไม่สอดคล้องของตัวบทกฎหมายที่ถูกระงับโดยค่านิยมหรือกระแสของคนสมัยใหม่ ที่มีการสร้างความหวงแหนและรักษาธรรมชาติ มากเกินไป จนลืมนึกไปว่าวิถีชีวิตของประชาชนในบางพื้นที่จำเป็นจะต้องพึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยไม่มีการประสานและสร้างความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมนั้น อาจจะไปสู่สถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงอันเนื่องมาจากปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติต่อไปได้ สำหรับบทบาทของหน่วยทหารในการช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของประชาชน ที่มีผลต่อความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาตินั้น ส่วนใหญ่จะมีบทบาทผู้ประสานระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับประเด็นปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ เนื่องมาจากภาพลักษณ์และผลงานการปฏิบัติงานที่ผ่านมาที่มีความเป็นกลาง ส่งผลให้เกิดบรรยากาศแห่งความไว้วางใจและเชื่อใจในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ทั้งนี้ การใช้หลักปฏิบัติทางทหาร เช่น การยึดหลักกฎหมาย การเจรจาระหว่างคู่ขัดแย้ง การสร้างความเข้าใจ เพื่อเป็นแนวทางในการช่วยแก้ไขปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ มีความคิดเห็นว่าเป็นแนวทางที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการปัญหาอย่างรวดเร็ว เพื่อจำกัดขอบเขตของความขัดแย้ง โดยต้องควบคู่ไปกับการยึดหลักกฎหมายและเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย รวมทั้งการศึกษาข้อมูลและปัญหาในเชิงลึก เพื่อป้องกันการตกเป็นเครื่องมือของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นับว่าเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย ทรัพยากรธรรมชาติถูกนำไปใช้ในการพัฒนาจำนวนมากและเกิดความเสื่อมโทรมลงอย่างต่อเนื่อง มีปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้นทั้งระหว่างรัฐและประชาชน และระหว่างประชาชนในกลุ่มต่างๆ กันเอง ประกอบกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศมีลักษณะรวมศูนย์ ขาดการเชื่อมโยงกับพื้นที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาต่างๆ ได้แก่ พื้นที่ป่าไม้ลดลง ทรัพยากรดินเสื่อมโทรม ทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม แร่ธาตุถูกสัมปทานอย่างไม่รู้คุณค่า และทรัพยากรน้ำยังมีส่วนที่ไม่สามารถจัดสรรได้ตามความต้องการ โดยปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยได้เพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมือง ทั้งนี้ได้มีความพยายามในการจัดการปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวมาโดยตลอด ทั้งในส่วนของจัดการจากหน่วยงานส่วนกลางและส่วนภูมิภาค หน่วยงานทหารถือเป็นหน่วยงานที่สำคัญหน่วยงานหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่เนื่องจากที่ผ่านมา การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานทหาร ซึ่งจะต้องเป็นหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนหน่วยงานและองค์กรภาครัฐอื่น แต่กลับกลายเป็นว่าหน่วยงานทหารต้องแสดงบทบาทแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในฐานะหน่วยงานหลัก เนื่องจากการปฏิบัติหรือการตอบสนองต่อสถานการณ์ของหน่วยงานทหารนั้นมีความรวดเร็ว ได้รับการร้องเรียนและเข้าถึงพื้นที่ก่อนองค์กรภาครัฐอื่นเมื่อเกิดความขัดแย้ง อันเป็นการลดทอนและบรรเทาความเดือดร้อนจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ในระดับที่น่าพอใจ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จึงเป็นการศึกษาเรื่องบทบาทของหน่วยงานทหารในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการประกอบกิจการที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ : กรณีศึกษาในพื้นที่จังหวัดเลย การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๙ คน ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติในปัจจุบัน

๒. เพื่อศึกษาบทบาทของหน่วยทหารในการช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของประชาชนที่มีผลต่อความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ

๓. เพื่อศึกษาแนวทางในการใช้หลักปฏิบัติทางทหารในการช่วยแก้ไขปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ

สรุป

๑. การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติในปัจจุบัน โดยจากการสัมภาษณ์ พบว่า สถานการณ์ความขัดแย้งของประชาชนอันเนื่องมาจากปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติในปัจจุบันนั้น เกิดจากการเพิ่มขึ้นของประชากรที่มีอัตราการเพิ่มที่สูงขึ้น และการอพยพย้ายถิ่นที่สะดวกรวดเร็ว ซึ่งสวนทางกับจำนวนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างจำกัด อีกทั้งยังถูกใช้ไปอย่างไม่รู้คุณค่า และความพยายามแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งการครอบครอง ประกอบกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในการเข้าถึงทรัพยากรที่มีก็จะตกอยู่ในกลุ่มนายทุนที่มีอำนาจทางการเงินและกลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่ต้องการรักษาฐานอำนาจของตน และมีการดำเนินงานที่ละเมิดกฎหมายอันเป็นบรรทัดฐานทางสังคม อันนำไปสู่การกระทบกระทั่งระหว่างสองฝ่ายที่ขัดแย้ง ทั้งกลุ่มประชาชนผู้อาศัยเดิมกับกลุ่ม บุคคลนอกพื้นที่ที่ต้องการเข้ามาร่วมใช้ทรัพยากรและแสวงหาผลประโยชน์จากประเด็นด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นๆ

อีกทั้งความไม่สอดคล้องของตัวบทกฎหมายที่ถูกกำหนดโดยค่านิยมหรือกระแสของคนสมัยใหม่ ที่มีการสร้างความหวงแหนและรักษาธรรมชาติมากเกินไป จนลืมนึกว่าวิถีชีวิตของประชาชนในบางพื้นที่จำเป็นจะต้องพึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยไม่มีการประสานและสร้างความเข้าใจในการเข้ามาจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ย่อมส่งผลให้เกิดการต่อต้านและการขัดแย้งอันเนื่องมาจากผลได้และผลเสียที่เกิดขึ้น และอาจจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยกลุ่มประชาชนในพื้นที่อ้างว่าจะส่งผลให้วิถีชีวิตของตนเปลี่ยนไปในทางที่ไม่ดี ส่วนกลุ่มบุคคลนอกพื้นที่ที่ต้องการจัดการทรัพยากรก็อ้างว่าต้องการสร้างรายได้และความเจริญให้กับประชาชนโดยรวม ซึ่งหากไม่ประสานข้อมูลและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ย่อมอาจจะนำไปสู่สถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรง อันเนื่องมาจากปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติต่อไปได้

๒. การศึกษาบทบาทของหน่วยทหารในการช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของประชาชนที่มีผลต่อความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ โดยจากการสัมภาษณ์ พบว่า หน่วยทหารมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยแก้ไขปัญหา โดยส่วนใหญ่จะมีบทบาทในฐานะตัวกลางและผู้ประสานความเข้าใจและไกล่เกลี่ย ระหว่างกลุ่มประชาชนผู้อาศัยเดิมกับกลุ่มบุคคลนอกพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับประเด็นปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ เนื่องมาจากหน่วยงานทหารมีภาพลักษณ์และผลงานการปฏิบัติงานที่ผ่านมาที่มีความเป็นกลาง ส่งผลให้เกิดบรรยากาศแห่งความไว้วางใจและเชื่อใจในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง นอกจากนี้หน่วยทหารยังมีบทบาทในการเป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย เนื่องด้วยมีการกำหนดให้เป็นคณะกรรมการแก้ไขปัญหของแต่ละพื้นที่ ตลอดจนเป็นผู้ช่วยเจ้าพนักงานในพื้นที่ ในการเข้าไประงับ ยับยั้ง การใช้กำลังและความรุนแรงของทั้งสองฝ่ายไม่ให้เกิดขึ้น จนลุกลามกลายเป็นปัญหาด้านความมั่นคงของชาติและส่งผลกระทบต่อความสมานฉันท์ภายในชาติต่อไป

๓. การศึกษาแนวทางในการใช้หลักปฏิบัติทางทหารในการช่วยแก้ไขปัญหาคความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ โดยจากการสัมภาษณ์ พบว่า แนวทางในการใช้หลักปฏิบัติทางทหารในการช่วยแก้ไขปัญหานั้น สามารถนำไปเป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาคความ

มั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติโดยรวมของชาติได้ เนื่องมาจากหลักการปฏิบัติการทางทหารนอกเหนือการสงคราม เป็นการดำเนินงานเพื่อการส่งเสริมสันติภาพและการรักษาระดับความตึงเครียดในความขัดแย้ง ไม่ให้ถึงจุดที่ต้องแก้ไขความขัดแย้งด้วยกำลังและอาวุธ ซึ่งจะส่งผลต่อความมั่นคงของชาติ ซึ่งหน่วยทหารมีทรัพยากรที่มีความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาอย่างพอเพียงและครบครัน สามารถเข้าแก้ไขปัญหาได้อย่างทันท่วงที

ทั้งนี้ ปฏิบัติการทางทหาร ไม่ว่าจะเป็นการยึดหลักกฎหมาย การเจรจาระหว่างคู่ขัดแย้ง การสร้างความเข้าใจ ฯลฯ สามารถสร้างความเข้าใจและเชื่อมประสานสองฝ่ายที่เกิดความขัดแย้ง โดยใช้หลักการปรองดองและสันติวิธี ส่วนการนำกฎหมายมาใช้ในแต่ละพื้นที่จำเป็นต้องศึกษารายละเอียดต่างๆ ของแต่ละพื้นที่และลักษณะของความขัดแย้งที่มีความแตกต่างกัน และผู้ปฏิบัติต้องเข้าใจถึงเหตุผลหรือปัญหาในเชิงลึก เนื่องจากจะตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มนายทุนได้

ข้อเสนอแนะ

๑. รัฐต้องสร้างความเข้มแข็งในหมู่ประชาชนให้ตระหนักและร่วมกันป้องกัน รักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชนของตนเอง โดยปลูกฝังจิตสำนึกที่จะช่วยกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติด้วยจิตใจที่เข้มแข็ง ไม่แสวงหาผลประโยชน์ของตนเอง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนไปสู่คนรุ่นหลังได้เห็นเป็นตัวอย่าง

๒. รัฐต้องวางมาตรการในการป้องกันไม่ให้ข้าราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินการด้านทรัพยากรธรรมชาติ ได้กระทำความผิดหรือแสวงหาผลประโยชน์ที่จะได้รับ เพื่อแลกกับการใช้อำนาจในการไปทำลายสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่รับผิดชอบของตน

๓. รัฐต้องสร้างอุดมการณ์ให้แก่เยาวชนและประชาชนในพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ ให้รู้คุณค่าในสิ่งที่จะต้องช่วยกันรักษา

๔. รัฐต้องสร้างกลไกในการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงาน องค์กรภาครัฐและเอกชน ที่มีการดำเนินการในพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ เพื่อให้เกิดความโปร่งใส อันจะนำไปสู่ความเข้าใจซึ่งกันและกัน

๕. รัฐต้องจัดให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นต่อแนวทางของเจ้าหน้าที่รัฐที่จะให้ภาครัฐและเอกชนเข้ามาดำเนินการในพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อลดความเข้าใจที่อาจผิดพลาดหรือสร้างการรับรู้ในสิ่งที่ถูกต้องอย่างถ่องแท้ก่อนมีการตัดสินใจดำเนินการ

๖. การสร้างความเข้าใจในสิ่งที่จะดำเนินการ ควรให้เจ้าหน้าที่รัฐในทุกส่วนของพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติได้เข้าไปมีส่วนรับรู้ รับทราบ ว่าใครจะทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เพื่อให้เกิดผลดีต่อแนวทางการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในอนาคต

๗. งานด้านการข่าวมีส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้บังคับบัญชา เจ้าหน้าที่ทหารในพื้นที่จะต้องพิจารณากระบวนการในการได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ชัดเจน เพื่อประกอบการตกลงใจของผู้บังคับบัญชาในการใช้แก้ไขปัญหาในพื้นที่

๘. การประสานงานระหว่างหน่วยงาน องค์กรและผู้นำท้องถิ่น ในพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นที่รัฐจะต้องสร้างความเข้าใจที่ตรงกันในการให้เจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการร่วมแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต

๙. สิ่งที่หน่วยทหารจะต้องตระหนักในการปฏิบัติงานคือ การทำหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต ยึดถือกฎหมายและเป็นผู้ประสานงานหลักในการช่วยแก้ไขปัญหาในพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติ ถูกบุกรุก ด้วยจิตใจที่เป็นกลางและเป็นธรรม เพื่อมุ่งไปสู่ความปรองดอง ผาสุก ของประชาชนเป็นสำคัญ

บรรณานุกรม

หนังสือ

- ถวิล ธาราโกชน. จิตวิทยาสมัยสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๒.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริม, ๒๕๔๔.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒. พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นานมีพับลิเคชั่น, ๒๕๔๒.
- วันชัย วัฒนศัพท์. ความขัดแย้ง : หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา. พิมพ์ครั้งที่ ๓, ขอนแก่น : ศรีภรณ์ออฟเซ็ท, ๒๕๕๐.
- วินิจ เกตุขำ. มนุษย์สัมพันธ์สำหรับผู้บริหารยุคใหม่. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. ประมวลสารชุดวิชา การจัดการองค์การและทรัพยากรมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๙.
- เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. ความขัดแย้งการบริหารเพื่อความสำเร็จ. กรุงเทพฯ : ตะเกียง, ๒๕๓๔.

วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสารวิจัย

- กุลวัลย์ สุภัทรพาหิรผล. “บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการวางแผนพัฒนาสตรี”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาพัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๙.
- ชมภู เหนือศรี. “บทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดมหาสารคาม”. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑.
- ชาญ สีหาราช. “ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการปฏิบัติงานและคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเลย”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาพัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๒.
- ธีรศักดิ์ กลุขณะเศรณี. “ทัศนคติทางการเมืองของนายทหารนักเรียนโรงเรียนเสนาธิการทหารบก หลักสูตรหลักประจำชุดที่ ๘๖ ต่อการรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙”. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๑.
- ประชา เทพเกษตรกุล. “การแทรกแซงทางการเมืองของทหารไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีการรัฐประหาร เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔”. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการปกครอง, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕.
- พิชญา รวยภิรมย์. “บทบาทของทหารเรือในการอนุรักษ์ปะการัง กรณีเกาะขาม อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี”. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๒.
- มานิช สุขเหลือ. “การบริหารความขัดแย้ง”. รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๕.

ศิลปานันต์ ลำกุล. “บทบาทของกองทัพไทยในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติในประเทศไทย : บทสำรวจปัญหาและแนวคิดในการแก้ไข”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๕.

เอกสารไม่ตีพิมพ์

สภาความมั่นคงแห่งชาติ, สำนักงาน. “ความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘-๒๕๖๔”. ๒๕๕๘.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. “แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2559/A/115/1.PDF>, ๒๕๖๐.

ภาคผนวก

แบบสอบถามเพื่องานวิจัย
บทบาทของหน่วยทหารในการช่วยแก้ไขปัญหาความมั่นคงด้าน
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ

๑. จากสถานการณ์ความขัดแย้งของประชาชน อันเนื่องมาจากปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเลย ในฐานะที่ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาดังกล่าว ท่านมีความ คิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติในปัจจุบัน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒. หน่วยทหารมีบทบาทอย่างไรในการช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของประชาชน ที่มีผลต่อความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการใช้หลักปฏิบัติทางทหาร เช่น การยึดหลักกฎหมาย , การเจรจาระหว่างคู่ขัดแย้ง , การสร้างความเข้าใจ เพื่อเป็นแนวทางในการช่วยแก้ไขปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	พลตรี ชัยวิน ผูกพันธุ์
วัน เดือน ปี เกิด	๒๔ เมษายน ๒๕๐๕
การศึกษา	โรงเรียนเบ็ญจะมะ มหาราช จ.อุบลราชธานี โรงเรียนเตรียมทหาร รุ่นที่ ๒๑ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โรงเรียนเสนาธิการทหารบก ชุดที่ ๗๒ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ประวัติการทำงาน โดยย่อ	ผู้บังคับหมวดลาดตระเวน กองร้อยสนับสนุนการรบ กองพันทหารราบที่ ๑ กรมทหารราบที่ ๒๓ ผู้บังคับหมวดต่อสู้รถถัง กรมทหารราบที่ ๒๓ นายทหารคนสนิท แม่ทัพภาคที่ ๒ นายทหารคนสนิทผู้บัญชาการทหารบก รองผู้บังคับกองพันทหารราบ มณฑลทหารบกที่ ๑๑ ผู้บังคับกองพันทหารราบ มณฑลทหารบกที่ ๑๑ หัวหน้ากองข่าว มณฑลทหารบกที่ ๑๑ ฝ่ายเสนาธิการประจำ รองปลัดกระทรวงกลาโหม ฝ่ายเสนาธิการ ประจำสำนักงานเลขาธิการปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้อำนวยการกองรักษาความปลอดภัย สำนักงานนโยบายและแผนกลาโหม รองเสนาธิการ กรมการพลังงานทหาร รองผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาปิโตรเลียมภาคเหนือ กรมการพลังงานทหาร ศูนย์การอุตสาหกรรม ป้องกันประเทศและพลังงานทหาร นายทหารฝ่ายเสนาธิการประจำปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้ทรงคุณวุฒิ สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๒๘ ตำแหน่งปัจจุบัน
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้ชำนาญการประจำสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา การทหาร

เรื่อง บทบาทของหน่วยทหารในการช่วยแก้ไขปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ

ชื่อผู้วิจัย พลตรี ชัยวิน ผูกพันธุ์ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 59

ตำแหน่ง ผู้ชำนาญการสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นับว่าเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย ทรัพยากรธรรมชาติถูกนำไปใช้ในการพัฒนาจำนวนมากและเกิดความเสื่อมโทรมลงมากอย่างต่อเนื่อง มีปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้นทั้งระหว่างรัฐและประชาชน และระหว่างประชาชนในกลุ่มต่างๆ กันเอง ประกอบกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศมีลักษณะรวมศูนย์ ขาดการเชื่อมโยงกับพื้นที่ ส่งผลกระทบต่อปัญหาต่างๆ ได้แก่ พื้นที่ป่าไม้ลดลง ทรัพยากรดินเสื่อมโทรม ทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม ระบบนิเวศชายฝั่งถูกทำลาย และทรัพยากรน้ำยังมีส่วนที่ไม่สามารถจัดสรรได้ตามความต้องการ โดยปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยได้เพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมือง

จังหวัดเลยเป็นจังหวัดหนึ่งที่ประสบปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีการประเมินลำดับความรุนแรงของสถานการณ์การบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ จาก กอ.รมน., กรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ได้ให้จังหวัดเลยเป็น 1 ใน 12 จังหวัดที่เป็นพื้นที่วิกฤตรุนแรง อีกทั้งยังมี การลงทุนอุตสาหกรรมโลหะ ได้แก่ การถลุงทองคำจากสินแร่ และการหลอมหล่อโลหะ อันเป็นการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมเป็นอันดับที่สามของจังหวัด เนื่องมาจากการที่จังหวัดเลยมีเหมืองแร่ที่สำคัญในพื้นที่เป็นจำนวนมาก เช่น แร่เหล็กที่อำเภอเมืองเลย อำเภอเชียงคาน แร่แปรที่อำเภอปากชม แร่ทองคำที่อำเภอวังสะพุง หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูนเพื่อการก่อสร้างที่อำเภอวังสะพุง อำเภอเอราวัณและอำเภอภูกระดึง ทั้งนี้ การทำอุตสาหกรรมโลหะส่วนใหญ่ มักจะเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมรายใหญ่ที่เข้ามาลงทุนและได้รับอนุญาตประทานบัตรในเขต พื้นที่ป่าและเขตปฏิรูปที่ดิน (สปก.) โดยขาดการประชาสัมพันธ์หรือจัดการให้ประชาชนในพื้นที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการทำวิจัยสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่เริ่มมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาการประกอบอาชีพ และปัญหาสุขภาพที่จะตามมา จึงนำไปสู่การต่อต้านการเข้ามาของกลุ่มทุน ผู้มีอิทธิพล หรือนโยบายของรัฐต่างๆ ประกอบกับมีองค์กรเอกชน ทั้งในและต่างประเทศเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลด้านต่างๆ ส่งผลให้เกิดการร้องเรียนและฟ้องร้องในทางกฎหมาย ตลอดจนนำไปสู่ความขัดแย้งของประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ ได้มีความพยายามในการจัดการปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวมาโดยตลอด ทั้งใน ส่วนของการจัดการจากหน่วยงานส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยการดำเนินการแก้ปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดเลยนั้น นำโดยกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดเลย (กอ.รมน.

จว.เลย) ในรูปของคณะกรรมการพัฒนาจังหวัดแบบบูรณาการ (กบจ.) ซึ่งมี ผวจ. ในฐานะ ผอ.รมน.จว.เป็นประธาน และมีรอง ผอ.รมน.จว.(ฝ่ายทหาร) เป็นผู้ช่วยในการวางแผนและประสานงานด้านความมั่นคงมีหัวหน้าสำนักงานจังหวัดเป็นเลขานุการ โดยมีหัวหน้าหน่วยงานของ กระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในจังหวัดและหน่วยทหารในพื้นที่ร่วมเป็นกรรมการ เพื่อทำหน้าที่จัดทำรายละเอียด แผนงาน โครงการและงบประมาณ ดำเนินงานในพื้นที่เป้าหมาย และรายงานผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถือเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาในพื้นที่และร่วมกันกำหนดแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ โดยประสานและบูรณาการร่วมกับหน่วยงานและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานทหารถือเป็นหน่วยงานที่สำคัญหน่วยงานหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามแผนปฏิบัติการ 4 ปี กระทรวงกลาโหม พ.ศ.2559 – 2562 ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศและช่วยเหลือประชาชน โดยให้มีการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของกองทัพและระบบป้องกันประเทศให้ทันสมัย มีความพร้อมในการรักษาอธิปไตย และผลประโยชน์ของชาติ ปลอดภัยจากการคุกคามทุกรูปแบบ ซึ่งมีประเด็นการรักษาทรัพยากรธรรมชาติเป็นประเด็นสำคัญในการปฏิบัติ ทั้งนี้ได้กำหนดกลยุทธ์ให้พัฒนาประเทศและช่วยเหลือประชาชน โดยใช้ศักยภาพของกระทรวงกลาโหมและทุกเหล่าทัพ รวมทั้งพัฒนากลไกในการดำเนินการ พัฒนาองค์กรและบุคลากร ให้มีประสิทธิภาพสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง โดยพิจารณาใช้ประโยชน์จากความร่วมมือของทุกภาคส่วน

แต่เนื่องจากที่ผ่านมา การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานทหาร ซึ่งจะต้องเป็นหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนหน่วยงานและองค์กรภาครัฐอื่น แต่กลับกลายเป็นว่าหน่วยงานทหารต้องแสดงบทบาทแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในฐานะหน่วยงานหลัก เนื่องจากการปฏิบัติหรือการตอบสนองต่อสถานการณ์ของหน่วยงานทหารนั้นมีความรวดเร็ว ได้รับการร้องเรียนและเข้าถึงพื้นที่ก่อนองค์กรภาครัฐอื่นเมื่อเกิดความขัดแย้ง อันเป็นการลดทอนและบรรเทาความเดือดร้อนจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ในระดับที่น่าพอใจ โดยการปฏิบัติของหน่วยงานทหารเกิดจากการปฏิบัติตามยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศและช่วยเหลือประชาชนของกระทรวงกลาโหม ที่ได้กำหนดให้หน่วยทหารมีขีดความสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ของชาติ รักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ พัฒนาประเทศ ช่วยเหลือประชาชน และสนับสนุนรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาที่สำคัญในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรอบของการปฏิบัติการทางทหารนอกเหนือจากสงคราม (Military Operation Other Than War; MOOTW) เป็นการปฏิบัติที่มีความมุ่งหมายไปที่การป้องปราม ยับยั้ง ขัดขวางการเกิดสงคราม แก้ปัญหาความขัดแย้ง ส่งเสริมสันติภาพและสนับสนุนฝ่ายพลเรือนในการแก้ปัญหาวิกฤติและพร้อมที่จะเผชิญกับภัยคุกคามในทุกรูปแบบ ภายใต้หลักการจัดหน่วยในโครงสร้างกำลัง ในเรื่องหลักการแบ่งแยกงาน (Division of Labor) ที่แบ่งตามความถนัด ทำให้ไม่เกิดการซ้ำซ้อนหรือเหลื่อมล้ำกัน เป็นการปฏิบัติแบบทางดิ่ง ตามขนาดของอำนาจหน้าที่ และแยกขนาดความรับผิดชอบ และแบบแนวนอน ซึ่งเป็นไปตามความถนัดของแต่ละหน่วย การจัดวางความสัมพันธ์ของงานในส่วนต่างๆ และระหว่างหน่วยรองจนเป็นโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์กัน

จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการประสานงานและก่อให้เกิดการมีระเบียบขึ้น จากการออกแบบหน่วยงานข้างต้นทำให้หน่วยทหารสามารถปฏิบัติการได้โดยลำพังภายใต้สถานการณ์วิกฤต อันเป็นขีดความสามารถของกองทัพทั่วโลกในการปฏิบัติการสงคราม จึงส่งผลให้เป็นข้อได้เปรียบของหน่วยงานทหารที่เป็นคุณลักษณะเฉพาะของหน่วยงานที่แตกต่างจากหน่วยงานภาครัฐอื่นโดยทั่วไป แต่เนื่องจากภารกิจด้านการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น ยังมีได้ถูกกำหนดเป็นหลักปฏิบัติทางทหารของหน่วยงานทหารอย่างชัดเจน ส่งผลให้การปฏิบัติการกิจในบทบาทดังกล่าว เป็นการปฏิบัติภายใต้กรอบที่ถูกกำหนดตามกฎหมายเท่านั้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาบทบาทของหน่วยทหารในการช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของประชาชน
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการใช้หลักปฏิบัติของกองทัพ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา
การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีมุ่งศึกษาถึงบทบาทของหน่วยทหารในการช่วยแก้ไขปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติขอบเขตของการศึกษาในครั้งนี้ครอบคลุมเฉพาะปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติในปัจจุบัน บทบาทของหน่วยทหารในการช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของประชาชน และแนวทางในการใช้หลักปฏิบัติทางทหาร ในการช่วยแก้ไขปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติต่อไป
2. ขอบเขตด้านพื้นที่
การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกทำการศึกษาวิจัยในเขตพื้นที่จังหวัดเลย เป็นพื้นที่ศึกษาโดยได้เลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection Sampling) เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เกิดปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ
3. ขอบเขตด้านประชากร
ประชากรที่ศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ กำลังพลของหน่วยงานทหารที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่เกิดปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ จำนวน 5 ราย โดยมีมุ่งศึกษาถึงความหมาย รูปแบบของการแก้ปัญหา และบทบาทของหน่วยงานทหาร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่อยู่ในพื้นที่ทำการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย ฝ่ายปกครองและประชาชนจำนวน 5 ราย
4. ขอบเขตด้านระยะเวลา
ตั้งแต่ พฤศจิกายน 2558 – พฤศจิกายน 2559

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) โดยใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูล (Descriptive Analysis Method) และวิธีวิเคราะห์เชิงตีความ (Interpretive Analysis Method) ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research)
2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลได้แก่
 - 2.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)
 - 2.2 แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guide)
 - 2.3 แนวทางการสังเกต (Observation Guide)

3. วิเคราะห์การให้ความหมายรูปแบบและบทบาทของหน่วยงานทหาร รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interviews) จากประชากรที่ศึกษาครั้งนี้ ตามวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) โดยการใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis Method) และวิธีวิเคราะห์เชิงตีความ (Interpretive Analysis Method) จากการนำข้อมูลมาจำแนกเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัยและทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมและการตีความข้อมูลที่รวบรวมเป็นกลุ่มและวิเคราะห์ข้อมูลออกมาเป็นภาพรวม ตลอดจนอ้างอิงคำกล่าวของประชากรผู้ให้ข้อมูลเพื่อเป็นการยืนยันข้อมูล

ผลการวิจัย

1. การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติในปัจจุบัน โดยจากการสัมภาษณ์ พบว่า สถานการณ์ความขัดแย้งของประชาชนอันเนื่องมาจากปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติในปัจจุบันนั้น เกิดจากการเพิ่มขึ้นของประชากร ที่มีอัตราการเพิ่มที่สูงขึ้น และการอพยพย้ายถิ่นที่สะดวกรวดเร็ว ซึ่งสวนทางกับจำนวนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างจำกัด อีกทั้งยังถูกใช้ไปอย่างไม่รู้คุณค่า และความพยายามแย่งชิงเพื่อให้ได้มาซึ่งการครอบครอง ประกอบกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในการเข้าถึงทรัพยากรที่มักจะตกอยู่ในกลุ่มนายทุนที่มีอำนาจทางการเงินและกลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่ต้องการรักษาอำนาจของตน และมีการดำเนินงานที่ละเมิดกฎหมายอันเป็นบรรทัดฐานทางสังคม อันนำไปสู่การกระทบกระทั่งระหว่างสองฝ่ายที่ขัดแย้ง ทั้งกลุ่มประชาชนผู้อยู่อาศัยเดิมกับกลุ่มบุคคลนอกพื้นที่ที่ต้องการเข้ามาร่วมใช้ทรัพยากรและแสวงหาผลประโยชน์จากประเด็นด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นๆ

อีกทั้งความไม่สอดคล้องของตัวบทกฎหมายที่ถูกกำหนดโดยค่านิยมหรือกระแสของคนสมัยใหม่ ที่มีการสร้างความหวงแหนและรักษาธรรมชาติมากเกินไป จนลืมนึกว่าวิถีชีวิตของประชาชนในบางพื้นที่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยไม่มีการประสานและสร้างความเข้าใจในการเข้ามาจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ย่อมส่งผลให้เกิดการต่อต้านและการขัดแย้งอันเนื่องมาจากผลได้และผลเสียที่เกิดขึ้นและอาจจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยกลุ่มประชาชนในพื้นที่อ้างว่าจะส่งผลให้วิถีชีวิตของตนเปลี่ยนไปในทางที่ไม่ดี ส่วนกลุ่มบุคคลนอกพื้นที่ที่ต้องการจัดการทรัพยากรก็อ้างว่าต้องการสร้างรายได้และความเจริญให้กับประชาชนโดยรวม

ซึ่งหากไม่ประสานข้อมูลและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ย่อมอาจนำไปสู่สถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรง อันเนื่องมาจากปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติต่อไปได้

2. การศึกษาบทบาทของหน่วยทหารในการช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของประชาชนที่มีผลต่อความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ โดยจากการสัมภาษณ์ พบว่าหน่วยทหารมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยแก้ไขปัญหา โดยส่วนใหญ่จะมีบทบาทในฐานะตัวกลางและผู้ประสานความเข้าใจและไกล่เกลี่ย ระหว่างกลุ่มประชาชนผู้อยู่อาศัยเดิมกับกลุ่มบุคคลนอกพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับประเด็นปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ เนื่องมาจากหน่วยงานทหารมีภาพลักษณ์และผลงานการปฏิบัติงานที่ผ่านมาที่มีความเป็นกลาง ส่งผลให้เกิดบรรยากาศแห่งความไว้วางใจและเชื่อใจในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง นอกจากนี้หน่วยทหารยังมีบทบาทในการเป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย เนื่องด้วยมีการกำหนดให้เป็นคณะกรรมการแก้ไขปัญหของแต่ละพื้นที่ ตลอดจนเป็นผู้ช่วยเจ้าพนักงานในพื้นที่ ในการเข้าไปประจับ ยับยั้ง การใช้กำลังและความรุนแรงของทั้งสองฝ่ายไม่ให้เกิดขึ้น จนลุกลามกลายเป็นปัญหาด้านความมั่นคงของชาติและส่งผลกระทบต่อความสมานฉันท์ภายในชาติต่อไป

3. การศึกษาแนวทางในการใช้หลักปฏิบัติทางทหารในการช่วยแก้ไขปัญหาความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติ โดยจากการสัมภาษณ์ พบว่า แนวทางในการใช้หลักปฏิบัติทางทหารในการช่วยแก้ไขปัญหานั้น สามารถนำไปเป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติโดยรวมของชาติได้ เนื่องมาจากหลักการปฏิบัติการทางทหารนอกเหนือการสงคราม เป็นการดำเนินงานเพื่อการส่งเสริมสันติภาพและการรักษาระดับความตึงเครียดในความขัดแย้ง ไม่ให้ถึงจุดที่ต้องแก้ไขความขัดแย้งด้วยกำลังและอาวุธ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ซึ่งหน่วยทหารมีทรัพยากรที่มีความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาอย่างพอเพียงและครบครัน สามารถเข้าแก้ไขปัญหได้อย่างทันที่

ทั้งนี้ หลักปฏิบัติทางทหาร ไม่ว่าจะเป็น การยึดหลักกฎหมาย , การเจรจาระหว่างคู่ขัดแย้ง , การสร้างความเข้าใจ ฯลฯ สามารถสร้างความเข้าใจและเชื่อมประสานสองฝ่ายที่เกิดความขัดแย้ง โดยใช้หลักการปรองดองและสันติวิธี ส่วนการนำกฎหมายมาใช้ในแต่ละพื้นที่จำเป็นจะต้องศึกษารายละเอียดต่างๆของแต่ละพื้นที่และลักษณะของความขัดแย้งที่มีความแตกต่างกัน และผู้ปฏิบัติต้องเข้าใจถึงเหตุผลหรือปัญหาในเชิงลึก เนื่องอาจจะตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มนายทุนได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐต้องสร้างความเข้มแข็งในหมู่ประชาชนให้ตระหนักและร่วมกันป้องกัน รักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชนของตนเอง โดยปลูกฝังจิตสำนึกที่จะช่วยกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติด้วยจิตใจที่เข้มแข็ง ไม่แสวงหาผลประโยชน์ของตนเอง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนไปสู่คนรุ่นหลังได้เห็นเป็นตัวอย่าง

2. รัฐต้องวางมาตรการในการป้องกันไม่ให้ข้าราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินการด้านทรัพยากรธรรมชาติ ได้กระทำความผิดหรือแสวงหาผลประโยชน์ที่จะได้รับ เพื่อแลกกับการใช้อำนาจในการไปทำลายทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมในพื้นที่รับผิดชอบของตน

3. รัฐต้องสร้างอุดมการณ์ให้แก่เยาวชนและประชาชนในพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ ให้รู้คุณค่าในสิ่งที่จะต้องช่วยกันรักษา

4. รัฐต้องสร้างกลไกในการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงาน องค์กรภาครัฐและเอกชน ที่มีการดำเนินการในพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ เพื่อให้เกิดความโปร่งใส อันจะนำไปสู่ความเข้าใจซึ่งกันและกัน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. รัฐต้องจัดให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น ต่อแนวทางของเจ้าหน้าที่รัฐที่จะให้ภาครัฐและเอกชนเข้ามาดำเนินการในพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อลดความเข้าใจที่อาจผิดพลาดหรือสร้างการรับรู้ในสิ่งที่ถูกต้องอย่างถ่องแท้ก่อนมีการตัดสินใจดำเนินการ

2. การสร้างความเข้าใจในสิ่งที่จะดำเนินการ ควรให้เจ้าหน้าที่รัฐในทุกส่วนของพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติได้เข้าไปมีส่วนร่วมรับรู้ รับทราบ ว่าใครจะทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เพื่อให้เกิดผลดีต่อแนวทางการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในอนาคต

3. งานด้านการข่าวมีส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้บังคับบัญชา เจ้าหน้าที่ทหารในพื้นที่ จะต้องพิจารณากระบวนการในการได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ชัดเจน เพื่อใช้ประกอบการตกลงใจในการใช้แก้ไขปัญหาในพื้นที่

4. การประสานงานระหว่างหน่วยงาน องค์กรและผู้นำท้องถิ่น ในพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่รัฐจะต้องสร้างความเข้าใจที่ตรงกันในการให้เจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการร่วมแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต

5. สิ่งที่หน่วยทหารจะต้องตระหนักในการปฏิบัติงานคือ การทำหน้าที่อย่างซื่อสัตย์ สุจริต ยึดถือกฎหมายและเป็นผู้ประสานงานหลักในการช่วยแก้ไขปัญหาในพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติถูกบุกรุก ด้วยจิตใจที่เป็นกลางและเป็นธรรม เพื่อมุ่งไปสู่ความปรองดอง ผาสุก ของประชาชนเป็นสำคัญ